

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

03/2023

**Bibelen i helt
ny språkdrakt**

MISS SAIGON:
**Gud er med
oss - uansett**

86
Aktuel profil: sr. Karolina
Bogoczová

68

Kjell Arild Pollestad er klar med
ny bibeloversettelse

№ 03/2023

Innhold

Leder	3
Biskop Berislav har ordet	5
Min tro: Skuespiller Catharina Vu	6
Blant innsatte og ansatte: Dominikanerpater Joseph Mulvin er katolsk fengselsprest	12
Fra Vatikanstaten til Villa Gandolfo	18
Norske helgener: Sankt Torfinn	22
Betraktninger: Gåten mennesket	24
Kirkevandring i Roma: Pauluskirken	27
Rosenkransmånedten oktober	30
Kirkeasyl i 30 år	32
«Katolsk» øl lansert: En skål for Hellige Magnus Orknøyjarl!	36
Aktuelt: Norge rundt	40
Aktuelt Verden rundt	42
Kunst: William Bouguereau	44
Signert ved Ewa Bivand	48
Katolsk profil: Borghild Krane	50
Guds ord ved p. Sigurd Markussen	55
Klostertanker ved sr. Hanne-Maria Berentzen OCSO	56
Min søndagsmiddag: Klippfisk med parmesan og kavring	58
Salmenes bok 7: Om Sion skal det hete: «Her er alle født.»	60
Benjamin Ekman: Fra svensk megakirke til katolsk kloster	62
Sannhetsserum: Ble alle kristnet med sverd?	66
Ny bibeloversettelse: Oppdrag av bibelske proporsjoner	68

«Vikeplikt er å gi andre rom, ikke bare haste videre med seg selv og telefonen og den digitale virkelighet som sparer så mye tid. Vise at vi er til stede for den andre.»

SR. HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO, SIDE 56

Musikk: Himmelglimt fra Haugalandet	73
Tolkien og Lewis: Et vennskap formet av tro	74
Bokomtaler	77
Aktuel profil: sr. Karolina Bogoczová	86
Nytt om navn	89
Utgangsort: <i>Vårt behov for røtter</i> av Simone Weil	90

50
Katolsk profil:
Borghild Krane

Menneskets storhet – og påtvungen styggghet

De siste to årene har jeg på vei til jobb, fra nord i Oslo og til bispeg rden i Akersveien, daglig syklet forbi et stort signalbygg som har reist seg: Voldsløkka skole og kulturstasjon.

Den nye skolen, som åpnet i høst, er en åtte parallells ungdomsskole med kapasitet til 810 elever, mens kulturstasjonen tilbyr undervisning i dans, musikk, teater og visuell kunst og rommer både en teatersal og en dansesal.

Jeg liker   se ting finne sin form, men en dag trodde jeg ikke det jeg så. De utvendige skoleveggene var dekket av firkantede plater i ulike sjatteringer av grønt. Det så ut som kamouflasjefargene til et milit rlager. Onde tunger i nabolaget påsto det var den beryktede Wagner-gruppen som bygget nytt, hemmelig hovedkvarter. Skolen fikk derfor fort øke-navnet «Wagnerl kka ungdomsskole».

DEBATTEN MELDTE SEG også raskt i offentligheten. Den anerkjente arkitekten Peter Butensch n skrev om «arkitektur som overgrep». Skribenten Kjetil Rolness fyrte av en bredside mot skolens fasader og folkene bak i en artikkel med overskriften «Den påtvungne styggghet». Han skrev: «Utviklingen er sørgelig over hele landet: Skoler blir til svære containere med flerbrukshall og avansert romprogram. Arkitekturen fremstår generisk og digitalisert. Mangel på sjel og liv kompenseres med meningsløse p hitt og ubehjelpelig dekor.» Og videre: «Voldsløkka skole viser, ifølge sine skapere, vei inn i fremtiden uten   se tilbake på fortidens motiver». Ingen naturlov sier at moderne arkitektur må være stygg, fastslo Rolness, og understreket: «Skulle jeg selv bli alvorlig, vil jeg si at Voldsløkka skole er et symptom på at noe har gått i stykker.»

Begrunnelsen fra arkitektene bak bygget samt plan- og bygningsetaten i Oslo, var blant at skolebygningen er et plussus og at de utvendige platene er solcellepaneler som produserer energi. Som det het fra etaten: «Det er en del av den naturlige utviklingen at det nye skolebygget

f r miljøvennlige materialer og moderne arkitektur, og speiler tiden vi er i.»

Det er selvsagt flott at en ny skole speiler tiden vi lever i og tar miljøhensyn på alvor, men blir det likevel ikke for endimensjonalt? Må så mange av de nye bygningene i Norges hovedstad v re så sjell se, fremstå som så  ndsforlatte? Kan de ikke *både* speile tiden vi lever i og det evige; speile skjønnheten?

DA P. TORBJØRN Holt ble presteviet tidligere i høst, sa han i et intervju med katolsk.no:

«Vi er ikke bare kropp, vi er også sjeler. Og som sådan har Gud skapt oss med denne evighetsgnisten i oss. Det er det egentlig bare   oppdage, den forsvinner jo ikke selv om man ikke tror den finnes. (...) Jeg tror mennesket trenger   bli gjort oppmerksom på sin egen storhet.»

Det triste ved mye av moderne arkitektur er at den har slutte   speile evighetsgnisten og v r iboende storhet. Det kan ha med arkitektoniske trender   gjøre, men også at skjønnhet og storhet som størrelser fortrenses i et stadig mer sekularisert og funksjonsfokuseret samfunn.

I LAUDATO S  skriver pave Frans at det er nødvendig   ta vare på «den visuelle rammen og urbane landemerker som øker v r sans for tilhørighet, opplevelsen av   være rotfestet, av   føle seg hjemme i en by som omslutter oss og fører oss sammen.»

Måtte derfor de gode kreftene blant v re arkitekter, byggherrer og regulerende myndigheter – de som vil prioritere skjønnhet, storhet, tilhørighet og fellesskap – vinne frem i årene som kommer.

HANS ROSSIN 
Redaktør

12
Dominikanerpater
Joseph Mulvin
er katolsk
fengselsprest

36
Lansering av nytt
«katolsk»  l

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

STØTT OSS VED Å GI EN GAVE:

- ◆ Vipps-nummer: 589094
- ◆ Kontonummer: 3000 15 1110

LES OSS VED Å TEGNE ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

Kjære brødre og søstre i Tromsø stift og i hele Norge

Min helse er ikke lenger bra. Dette er grunnen til at jeg personlig har bedt pave Frans om å bli løst fra mine oppgaver som biskop-prelat av Tromsø katolske stift.

I juli i fjor hadde jeg en samtale i Vatikanet med den ansvarlige kardinalen for oss biskoper og forklarte ham min situasjon. I september 2022 skrev jeg et brev til kardinalen. I januar ble jeg invitert til den nye nuntius i Stockholm, og han meddelte meg at pave Frans har nunc pro tunc innvilget min avskjed, som fra i dag av trer i kraft.

Etter å ha tenkt og bedt mye, ønsker jeg at en annen prest blir utnevnt til ny biskop-prelat for Tromsø katolske stift.

I 2008 ble jeg bedt av pave Benedikt XVI om å forlate Tyskland og dra til Tromsø. Det gjorde jeg i lydighet og kom til Tromsø med stor glede. Jeg har hele tiden følt meg veldig godt mottatt og jeg har jobbet så godt og så mye jeg kunne. Den gangen sa jeg: jeg går til mine brødre og søstre. Det er dere. Og: jeg fortsetter å bli her, hos dere, og jeg skal så godt jeg kan hjelpe Tromsø stift, den

nye bispedømmeadministratoren og en gang min etterfølger.

Litt for tidlig blir jeg biskop emeritus, men Adsum og Astore coram Te skal prege min hverdag også i fremtiden.

Hjertelig takk til dere alle for all deres bønn, kjærlighet, forståelse, kritikk og diskusjoner, støtte, medfølelse og sympati. Måtte den treenige Gud og vår himmelske mor Maria velsigne dere med sine nådegaver.

+ Berislav Grgić

Tromsø, 31. august 2023
Biskop Berislav Grgić

FRA LEK TIL LEVEBRØD: Som barn var skuespill en naturlig del av leken for Catharina Vu, som nå lever av det.

MISS SAIGON: GUD HAR VÆRT MED HELE TIDEN

«Hvis dette er riktig for meg, blir jeg veldig glad. Hvis ikke, så forstår jeg det», sa Catharina Vu til Gud da hun gikk innom St. Olav domkirke i Oslo før hun skulle på audition for hovedrollen i musikalen «Miss Saigon».

TEKST: CAROLINE BELAÚNDE BRYNSRUD

Og hun fikk hovedrollen som Kim i «Miss Saigon»! Musikalen hadde Norgespremiere på Folketeatret i Oslo den 1. september i år.

Catharina Vu (28) vokste opp i et katolsk hjem i Sandnes med foreldre som var båt-flyktninger fra Vietnam. Som barn var skuespill en naturlig del av leken. Etter hvert som talentet modnet og andre fikk øynene opp for det, gikk skuespill fra å være lek til levebrød.

– Som skuespiller ønsker jeg å fremstille ▶

THE AMERICAN DREAM:
Musikalen stiller spørsmål ved
om man blir lykkelig av å
få alt man ønsker seg.
Foto: Fredrik Arff

”
**Under
pandemien fikk
man mer tid til å
reflektere over
livet og hva som
egentlig betyr
noe.**

mennesker og deres historier. Jeg har veldig troen på at scenen kan gjenspeile virkeligheten, og på den måten sette i gang tankeprosesser hos publikum, forteller den unge stjernen om hvorfor hun gjør det hun gjør.

For fire år siden var hun på audition til det som skulle bli hennes største rolle så langt, nemlig rollen som Kim, hovedkarakteren i musikalen Miss Saigon.

– Juryen virket fornøyd med fremføringen min på audition. Men etter å ha ventet på svar fra dem i fire måneder, tenkte jeg at de hadde funnet noen andre, sier Catharina.

Hun innrømmer at hun tvilte på om hun

var god nok for rollen. Men tvilen forsvant da hun åpnet e-posten og så at teatersjefen hadde tatt kontakt.

– Tre år senere fikk jeg beskjed om at de endelig hadde bestemt seg for å sette opp musikalen og at jeg hadde fått hovedrollen!

SURREALISTISK

Catharina beskriver øyeblikket som surrealistisk. Hun lurte på om det var en drøm og måtte faktisk klype seg i armen. Hun hoppet og danset og ringte til sin ektemann og til bestevenninnen.

– Gud har vært med hele tiden, sier hun,

EN FRYD FOR ØYET:
Kulissene i Miss Saigon
er en nøye gjennom-
tenkt fargeeksplosjon.
Alle foto: Fredrik Arff

og utdyper at det ikke bare gjelder skuespillerkarrieren, men hele livet.

MONSTRE OG DRAGER

Huset Catharina bodde i som barn hadde tre etasjer: Faren jobbet i dagligvarebutikken i første etasje, moren hadde frisørstudio i etasjen over og familiens hjem var i den øverste.

– Jeg pleide å være alene i tredje etasje. Der lagde jeg min egen verden, mitt eget univers. Jeg kunne leke at gulvet var lava, at jeg reddet en prins eller at jeg sloss med monstre og drager, sier skuespilleren med et drømmende blikk og forklarer at hun alltid har vært fantasifull.

I oppveksten gikk Catharina i messen med familien og deltok i menighetens aktiviteter, som hun har gode minner fra. Det var faktisk gjennom et juleshow i menigheten at foreldrene oppdaget hvor glad Catharina var i å stå på scenen.

– Vi hadde show på første juledag for barna i menigheten. Familien min var til stede. Det var da foreldrene mine fikk se at jeg elsket å være på scenen, og at jeg fikk det til.

GUDS BARN

Det var også gjennom kirken at hun ble kjent med noen av de nære vennene hun har i dag.

Som skuespiller erkjenner Catharina at man kan bli fristet til å tenke at alt er avhengig av en selv. Det er lett å glemme at din verdi ikke defineres av arbeidet du gjør, men av din identitet som Guds barn.

– Man blir påvirket av hvilket *image* man har, av hva publikum og andre synes om deg og hvordan de ser på deg.

Catharina forteller at skuespillermiljøet er et åpent og fordomsfritt miljø hvor man har respekt for andres tro. Hun har venner med ulike livssyn, som hun verdsetter høyt. Men ►

MISS SAIGON

Musikal basert på librettoen til Giacomo Puccinis opera *Madama Butterfly*. Den er skapt av franskmennene Claude-Michel Schönberg og Alain Boublil, samt produsent Cameron Mackintosh.

Den handler om den vietnamesiske jenta Kim som jobber på en bordell i Saigon på 1970-tallet. Hun blir forelsket i og gravid med den amerikanske soldaten Chris. Men forholdet deres har ingen fremtid.

Musikalen har gått for fulle hus på Broadway og i West End siden 1989.

Den har fått kritikk for å være rasistisk og stereotyp. Den norske versjonen vektlegger mangfold, minoritetsperspektiver og aktualitet.

Spilles på Folketeatret i Oslo fra 1. september til 11. november.

GENERØS MED SIN TID: Etter hver forestilling står Catharina ved utgangen for å hilse på folk og takke for at de kom.

det er også godt med kristne venner hun kan dele sin tro med.

– De forankrer meg, forklarer hun.

UTFORDRENDE

Men til tider har det vært utfordrende å ha en sammensatt identitet som katolikk og norsk-vietnameser, en dobbel minoritetsbakgrunn.

– I noen settinger har jeg lurt på om jeg var for vietnamesisk eller for katolsk, og av til lurt jeg på om jeg var for lite av det ene eller det andre. Men etter hvert skjønnte jeg at hele min bakgrunn gjør meg til meg. Jeg opplever ikke lenger at jeg må velge mellom ulike identiteter. Det er som å ha et fargeskrin med forskjellige farger, og så kan jeg velge når jeg skal bruke hvilken farge, forklarer hun.

FØLTE SEG LOST

Men det har tatt tid å komme frem til denne konklusjonen. Akkurat som språk og kultur, er tro noe man ofte får av sine foreldre. Etter hvert må man velge om man skal ta i bruk det

”
Det høres klisje ut, men jeg ønsker bare å kunne leve av skuespillerdrømmen, og å fortsette å utvikle meg som skuespiller.

man har fått hjemmefra og om man vil gjøre det om til sitt eget.

– Da jeg flyttet til Oslo, ville jeg finne ut av hvem jeg var uten troen og uten bakgrunnen som familien hadde gitt meg. I denne perioden følte jeg meg lost. Jeg måtte finne ut av hva som var viktig for meg, hva jeg likte og ikke likte.

Hun sammenligner det å ta avstand fra Gud med det å ta et oppgjør med ens foreldre.

– Man sier og gjør ting man innerst inne ikke mener. Som når barn blir sinte på mor og far og truer med å flytte hjemmefra, men innerst inne bare ønsker trøst fra dem.

SAVNET GUD

Men etter hvert ble savnet etter Gud stort, og hun lengtet tilbake til ham.

– I dag har jeg nok en sterkere tro enn jeg har hatt før, observerer Catharina.

– Jeg har skjönt at Gud er med oss uansett om vi er med ham eller ikke. Han tillater oss å finne ham i vårt eget tempo. Han trenger seg aldri på. I dag snakker jeg mye med Gud i hverdagen. Jeg tar ham med meg i gode og dårlige stunder. Når jeg skriver dagbok, starter jeg ofte med «Kjære Gud».

I fjor ga hun og mannen hverandre ekteskapets sakrament i St. Olav domkirke. Hun beskriver hvordan hun opplevde et glimt av Gud den dagen, og kjente hans nærvær. Hun forteller at det var det samme hun opplevde da hun mottok første kommunion som liten jente. Konkrete tegn, som sakramentene, hjelper henne i hennes forhold til Gud.

FELLESTREKK

Catharina og Kim, hovedkarakteren i «Miss Saigon», er visst ikke helt ulike. De har flere felles trekk i tillegg til den vietnamesiske bakgrunnen.

– Kim er også troende, men hun praktiserer

«IMPONERENDE I ALLE LEDD»

Sigurd V. Marthinussen synger soldaten Chris med hjertet, balladen «Hvorfor» er et rørende og troverdig blinkskudd. Likeså Catharina Vu som Kim, uskylden som tvinges inn i prostitusjon, men møter kjærligheten.

Vu og Marthinussen synger med dyp innlevelse og masse øs på stemmen. Den som forblir uberørt av helikopteret og de unges skjebne, kan ta seg en bolle.

Mona Levin i Aftenposten, som ga musikalen terningkast 6.

«FULLTREFFER PÅ FOLKETEATERET»

Hovedrolleinneholder Catharina Vu – selv datter av vietnamesiske flyktninger – får virkelig brukt hele sitt kaliber. Kim portretteres som en kvinne som kjemper for agens og for makt over sitt eget liv, og Vu spiller rollen med både selvtillit, sårbarhet og en tilstedeværelse som berører sterkt. For ikke å snakke om stemmen!

Mariken Lauvstad i Klassekampen.

vietnamesisk folkereligion, hvor man legger stor vekt på at dine forfedre er med deg, beskytter deg og viser deg veien. Man ofrer kjeks, ris og annen mat de likte mens de levde på jorden, på altere med bilder av dem.

– Kim er veldig omtenkksom, det vil jeg også si at jeg er. I tillegg er vi er begge positive og håpefulle.

Catharina fortsetter:

– Kim er også en som tør å stå i kaos. Som følelsesmenneske kan livet oppleves som veldig kaotisk til tider. Selv om ting er vanskelig der og da, så står jeg i det. Jeg må bare huske å puste og vite at Gud er med meg, sier Catharina og ler litt av seg selv.

Det å være et følelsesmenneske beskriver hun som en gave når hun arbeider på scenen.

– På scenen er det deilig å ha følelsene lett tilgjengelig. Jeg bruker gamle minner og tidligere erfaringer til å fremkalle følelsen jeg skal uttrykke der og da. Det blir en slags terapi, man får bearbeidet mye i samme slengen.

Til slutt røper Catharina hvilke mål hun har for skuespillerkarrieren:

– Det høres klisje ut, men jeg ønsker bare å kunne leve av skuespillerdrømmen, og å fortsette å utvikle meg som skuespiller. Jeg har ikke noen konkrete roller jeg ønsker meg. Men kanskje jeg får det, når nye stykker og nye roller blir skapt i fremtiden? •

TUNGE TEMAER:
Musikalen forteller historien til Kim, som blir tvunget inn i prostitusjon. Her møter hun Halliken «The engineer». Foto: Fredrik Arff

«Som fengselsprest
går jeg på en måte inn
i Jesu sko og prøver
å møte menneskene
slik Jesus ville ha
gjort det.»

Blant innsatte og ansatte

Dominikanerpater Joseph Mulvin er noe så sjeldent på våre breddegrader som en katolsk fengselsprest. Han er ansatt i Oslo katolske bispedømme i halv stilling og betjener fem fengsler i hovedstaden og omegn. Selv betrakter han oppgaven som et stort privilegium.

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: TOR STENERSEN

Jeg får nok mye mer enn jeg gir. Pater Josephs smil er åpent og vennlig. – Jeg går på en måte inn i Jesu sko og prøver å møte menneskene slik Jesus ville ha gjort det.

Han ser litt beskjemet ut og unnskylder seg forsiktig for å ta så store ord i sin munn.

– Jesus oppsøkte de svakeste i samfunnet og møtte dem med forståelse og tilgivelse – og noen ganger med utfordringer. Han kom med evangeliet om kjærlighet til dem som falt utenfor normer og regler.

Jesus både oppsøkte og identifiserte seg med de svake, de sultne, de syke og de innsatte. I Matteus-evangeliet leser vi: «Jeg var i fengsel, og dere besøkte meg.»

– Sagt med andre ord: Jeg, som medmenneske, møter et annet medmenneske. Det er det *alt* dreier seg om.

INN BAK MURENE

Var det rene tilfeldigheter som sendte pater Joseph i fengsel?

– Det skjedde for rundt 16 år siden. Den fast ansatte lutherske presten i et av fengsle- ne ønsket å få en katolsk prest til å komme og feire messe, men det klarte han ikke. Til slutt ringte han dominikanerne og spurte om de kunne sende en prest. Det ble meg. Det var ingen planer om å få til noen fast besøksordning fra starten av. På kirkekaffen etter messen kom jeg i prat med flere innsatte, og vi ble enige med fengselspresten om at jeg skulle besøke institusjonen noen ganger i året. Dette arbeidet fant jeg så meningsfullt at jeg tenkte det kanskje var tilsvarende behov også i andre fengsler. Dermed tok jeg kontakt med biskop Eidsvig, som syntes ideen om en fengselsprest

var glimrende. For åtte år siden opprettet han en halv stilling, og jeg ble utnevnt som prest for fem fengsler i Oslo-området.

Pater Joseph er ikke ansatt på samme vilkår som Den norske kirkes fengselsprester, som har faste stillinger.

– Da fengslene fikk beskjed fra den katolske biskopen, ble nyheten mottatt svært positivt. Stort sett har samarbeidet med prestene fra Den norske kirke gått fint. Det er de som har det formelle ansvaret for at fangene får dekket sine åndelige behov. Jeg står til disposisjon der jeg trengs og får innpass. Det varierer litt hvilken rolle jeg kan ha. På Ullersmo har jeg størst tilgang, der har jeg nøkkel og kan gå hvor jeg vil. Det er et stort fengsel, så der bruker jeg mest tid.

SMÅ, ANNERLEDES SAMFUNN

De færreste av oss har vært inne i et fengsel. Derfor vet vi lite om hvordan livet bak murene arter seg. Pater Joseph forteller at hver fengselsavdeling er et lite samfunn, der det sosiale samlivet er helt sentralt. Det er vanlig at de innsatte står opp ganske tidlig, måltidene inntas oftest i fellesskap. Mange har en eller annen form for arbeid, f.eks. rengjøring, kjøkkentjeneste eller hagearbeid. En del tar utdanning i fengselet i praktiske eller teoretiske fag, med lærere fra kommunen. Noen fullfører universitetsstudier via nettet og blir fulgt opp av en studieveileder, som kommer av og til. Det har vært folk som har skrevet doktoravhandling mens de har sonet.

Selv om de innsatte har enerom med tv og dvd-spiller, er det materielle av underordnet betydning.

– Psykisk sett kan det være tøft å sitte i ▶

fengsel. Man bor på en avdeling tett sammen med mennesker med ulike etnisiteter og trosretninger, varierende etikk, utdanningsnivå og livserfaring, og noen med traumer eller psykiske forstyrrelser. Man kan ikke velge hvem man vil omgås, slik det er i samfunnet utenfor murene.

Pater Joseph forteller at den første tiden innenfor murene ofte er vanskeligst. Det er da risikoen for selvmord er størst. De innsatte er sårbare overfor miljøet. Noen avdelinger er rolige, mens det på andre kan være spenninger.

– Fengselssamfunnet er helt annerledes enn vi er vant til. Det er hierarkisk, men selv om man kanskje har hatt høy status i det sivile samfunnet, kan man få en helt annen plass på den sosiale rangstigen som innsatt, forteller pater Joseph.

På spørsmålet om hva som gir lav og høy status, svarer han:

– Det som gir aller lavest status, er pedofili og barnedrap. Pedofile prøver å holde sin forbrytelse hemmelig. Hvis de blir avslørt, blir de frosset ut og risikerer å bli banket opp. På nest nederste trinn står voldtektsmenn. Høyst

SNAKKE FRITT:
– Det føles trygt for de innsatte å kunne snakke fritt, uten at noe blir rapportert, sier pater Joseph. Her i samtale med en innsatt.

status får de som har begått økonomisk svindel mot banker eller andre institusjoner. Men jeg har til gode å treffe en Robin Hood!

Første møte med fengselssamfunnet er gjerne sjokkartet. For den dømte er det avgjørende hvordan han blir tatt imot og om han greier å passe inn. – Alt er så *annerledes*, sier presten med ettertrykk.

Innenfor murene dannes det nye vennskap. Dette er viktig for å holde ut fengselslivet. Venner har god støtte i hverandre. Mange dype vennskap varer ofte ut over tiden i fengselet. Det har også slått ham at de innsatte er så lojale overfor sine venner. Lojalitet verdsettes høyt. – Hvis en venn har gjort noe galt, vokter de andre seg vel for å «snitche», er det ikke det det heter? I ordboken står «snitche» oversatt med å tyste.

Pater Joseph forteller at han også møter en pålitelighet han ofte savner i det sivile samfunnet.

– Noen ganger låner jeg de innsatte bøker til åndelig oppbyggelse. Jeg vet med sikkerhet at jeg får dem igjen. Blant mine venner hender det jeg må be om å få tilbake en utlånt

IKKE EN SAK: – Når jeg møter noen, er det er menneske, ikke en sak, jeg møter. Jeg er ikke interessert i mappene til folk, jeg er opptatt av den personen som sitter foran meg.

bok; det skjer aldri i fengselet. Der er de veldig nøye med slikt.

Han sier det er mye humor blant de innsatte, ofte i form av galgenhumor! En dag fikk han øye på en plakat utenfor spisesalen på en avdeling.

– Der stod det: «Vi lager kriminelt god kaffe». De innsatte gjør ofte narr av seg selv. Dette bringer tankene inn på «Røverradioen» i NRK, der folk i fengslene nettopp utfolder seg ved å lage humorprogram for lytterne.

Det er stort sett grei kontakt mellom innsatte og ansatte. De aller fleste ansatte er både dyktige og omsorgsfulle. Selv synes presten han blir møtt med respekt og støtte fra alle. Som sikkerhetstiltak må han ha en alarm festet til beltet. Den har han aldri hatt behov for å bruke, han har ikke opplevd noen truende situasjoner

EN VIKTIG ROLLE

En gang i uken har de innsatte mulighet til å delta i en gudstjeneste med etterfølgende kirkekaffe. Vanligvis forrettes den av den faste fengselspresten med bidrag fra Frelsesarmeen, Kirkens bymisjon eller andre. Når jeg får mulighet til å lede den ukentlige gudstjenesten, pleier jeg å feire messen. I noen fengsler får man besøk av imamer for å holde fredagsbønn.

Pater Joseph er slått av at det ofte er stor åpenhet i fengslene. – Som prest er du i en helt spesiell situasjon. Du er ikke en del av administrasjonen og systemet, og du er heller ikke

en av de innsatte. Min rolle innebærer at jeg er helt nøytral – og så har jeg total taushetsplikt, selvfølgelig.

Han har ikke definerte besøkstider, men kan tilkalles ved behov. På Ullersmo vandrer han inn og ut av avdelingene som han vil. Mange kjenner ham og vet han har tid for dem.

– De som ikke kjenner meg, spør gjerne hvem jeg er. En dag jeg gikk i korridorene, kom det en mann gående mot meg. Han var muslim, og min prestekrage sa ham ingen ting. Da han spurte hvem jeg var, sa jeg at jeg var prest. «Å, så bra! Prester er kule», svarte han og gikk videre. Slike små, morsomme episoder oppstår ofte. Pater Joseph ler hjertelig. – Jeg opplever folk stort sett som vennlige, legger han til med et smil.

Man behøver ikke å være troende katolikk for å få en samtale med pater Joseph.

– Det føles trygt for de innsatte å kunne snakke fritt, uten at noe blir rapportert. Samtalene foregår alltid på deres premisser og etter deres ønske. Min oppgave er ikke å dømme, men å være til stede og lytte til hva de strever med. De innsatte er forskjellige, ►

«Fengselssamfunnet er helt annerledes enn vi er vant til. Det er hierarkisk, men selv om man kanskje har hatt høy status i det sivile samfunnet, kan man få en helt annen plass på den sosiale rangstigen som innsatt»

«Noe av det tristeste jeg vet, er når folk ikke klarer å tilgi seg selv. De kan kanskje tilgi den skaden de selv har fått, men seg selv er de nådeløse mot. Og de har ofte vondt for å ta inn over seg at Gud kan tilgi dem.»

de har ulike forutsetninger og problemer. Jeg gir ikke råd hvis folk ikke ber om det. Tro og religiøse spørsmål luftes bare hvis en samtalepartner bringer temaet på bane.

Pater Joseph minnes en mann som skulle sone sin straff. Mannen hadde satt seg fore å bruke tiden bak murene til å sette seg inn i katolsk teologi. Det var hans prosjekt for fengselsoppholdet. I den anledning tok han kontakt med pater Joseph. Lastet med bøker om katolske tro tok mannen fatt på soningen. Men i fengselet ble han frivillig satt til å trene opp hunder til polititjeneste.

– Det trivdes han med. Han arbeidet ute i skogen med hundetrening fra klokken åtte

til fem. Om kveldene måtte han fore og stelle hundene. Han fikk nesten ikke tid til å lese i det hele tatt, men vi hadde mange gode åndelige samtaler.

VONDT OG FLAUT

Man spør seg om mange er tynget av det gale de har gjort.

– Jo, det er vanlig. Noe av det tristeste jeg vet, er når folk ikke klarer å tilgi seg selv. Jeg møter mange gode mennesker, som har havnet i en uheldig situasjon; de har kanskje handlet i affekt eller hatt en vanskelig oppvekst. De kan kanskje tilgi den skaden de selv har fått, men seg selv er de nådeløse mot. Og

de har ofte vondt for å ta inn over seg at Gud kan tilgi dem.

Pater Josef forteller at han hører skriftemål i fengslene når det er aktuelt. Dette sakramentet er høyt skattet.

– Det har vært et privilegium å være vitne til den store lettelsen det er å motta sakramental tilgivelse. De troende føler at de er lettet for en byrde, så de kan begynne på en helbredelsesprosess.

Mange innsatte uttrykker savn etter familie og venner. Noen har familien sin i utlandet, langt borte fra Norge. Spesielt er det vondt for foreldre. Pater Joseph tenker spesielt på innsatte som ringer og snakker med barna sine

i telefonen. Noen forteller ikke at de sitter i fengsel, og så spør barna hvorfor mor eller far ikke kommer hjem.

– Jeg husker en hjerteskjærende sak der barna gråt og sa de savnet mamma og spurte om hun hadde flyttet til en annen mann. Kvinnen var helt knust og måtte fabrikkere en historie om hvorfor hun ikke kom hjem.

Det er vel mest utlendinger en katolsk prest kommer i kontakt med i fengslene?

Han smiler og forteller at det er en gal forestilling blant mange nordmenn at det ikke sitter norske katolikker i fengslene.

– Det stemmer overhodet ikke! Riktignok er det en del utenlandske katolikker, men det er flere norske katolikker enn de fleste tror. De vil ikke at folk skal vite at de har sittet inne.

Fengselsmyndighetene er da også strenge med hvem de tillater å få adgang innenfor murene. Man skal ikke risikere å treffe på for eksempel en tidligere arbeidskamerat. Norge er et lite land, der mange kjenner folk fra ulike steder og miljøer.

Pater Joseph spør selvfølgelig aldri en innsatt om hvorfor han eller hun sitter i fengsel.

– Når jeg møter noen, er det et menneske, ikke en sak, jeg møter. Det ville være respektløst og ufint å stille et slikt spørsmål. Jeg er ikke interessert i mappene til folk, jeg er opptatt av den personen som sitter foran meg.

EN SLAGS RETRETT?

– Fengselslivet fokuserer på de enkle ting, stadfester pater Joseph og fortsetter: Man får mulighet til å reflektere over tilværelsen uten mobiltelefoner, sosiale medier og andre distraksjoner. Kanskje ville mange av oss i det sivile samfunnet hatt nytte av en slik tilbake trukket periode, der man treffer på folk man ikke omgås til daglig. Erfaringene fra et slikt opphold ville kunne gi grunnlag for en modningsprosess for noen og enhver. Mange som har sittet inne, forteller at de har fått et annet forhold til samfunnet når de kommer ut.

Det virker nesten som om pater Joseph snakker om fengsel som en slags retrett. Det er selvsagt langt fra alle innsatte som opplever soningstiden slik, men tanken er likevel fascinerende. Videre oppsummerer han:

– For meg er det et stort privilegium å komme nær inn på og lære å kjenne så mange fine og åpne mennesker – og se hvordan de har vokst ved å takle livets motgang. Jeg er svært takknemlig for den muligheten. •

Fra Vatikanstaten til Villa Gandolfo: **Bare togavganger – ingen ankomster**

I verdens minste stat finnes det en togstasjon som kun betjener én destinasjon: Albano Laziale, ved pavenes tidligere sommerresidens i Castel Gandolfo. Togbilletten kan kombineres med et tettpakket dagsprogram med utgangspunkt i Vatikanmuseene.

ÅPENT FOR PUBLIKUM: Sommerstedet består av et 55 hektar stort kompleks av villaer, hager og en landbrukseiendom og ble åpnet for publikum i 2014. Castel Gandolfo har vært et feriested for paver siden 1600-tallet, men pave Frans valgte å bryte med tradisjonen for å tilbringe somrene i sin residens i Santa Marta i Vatikanet.

Bare én gang i uken – hver lørdag i sesongen fra 18. mars til 4. november – går regiontoget fra Vatikanet i retning av Castel Gandolfo, pavenes tidligere sommerresidens i fjellene 25 kilometer sørøst av Roma.

VATIKANETS JERNBANESTASJON: Stasjonen ble bygget i 1933 etter at Den hellige stol og det fasciststyrte kongeriket Italia undertegnet Lateranavtalen i 1929, som etablerte den uavhengige Vatikanstaten.

POPULÆRT

Togturen og sommerresidensen er populær blant Roma-turistene. Men om man entrer toget i Vatikanstaten, går man av på italiensk territorium. Det samme gjelder returavgangen, for endestasjon før Vatikanet er da i Italia.

I Vatikanet er det bare togavganger – ingen ankomster.

Vatikanets eneste jernbanestasjon ligger sør for Vatikanhagen. Bak den hvite kalkstensbygningen Traventine går toget på ett av to spor. Jernbanen i Vatikanstaten består av disse to 300 meter lange jernbanesporene, og de utgjør den korteste, nasjonale jernbanestrekning i verden.

BYGGET I 1933

Stasjonen ble bygget i 1933, etter at Den hellige stol og det fasciststyrte kongeriket Italia undertegnet Lateranavtalen i 1929, som etablerte den uavhengige Vatikanstaten. Med dette skrittet «oppstod det et behov for å knytte den nye politiske virkeligheten til omverdenen», som det står i en brosjyre.

På Vatikanstatens jernbanestasjon går man om bord i det italienske jernbaneselskapet Trenitalias gråblå regiontog som svinger ut gjennom en stor bue i Vatikanets festningsmur, går via Stazione S. Pietro på den andre siden av broen i Roma og til den lille byen Castel Gandolfo, sørøst for Vatikanet.

Det har aldri vært noen regelmessig togtrafikk i Vatikanet. Pavene har bare brukt jernbanelinjen ved spesielle anledninger. I 1962 startet pave Johannes XXIII en pilegrimsreise til Loreto og Assisi på Vatikanets jernbanestasjon. Pave Johannes Paul II gikk om bord i toget i 2002 for å dra til Assisi for å delta på et verdensbønnemøte for fred.

BRØT MED TRADISJONEN

Castel Gandolfo har vært et feriested for paver siden 1600-tallet, men pave Frans valgte

å bryte med tradisjonen for å tilbringe sommerene i sin residens i Santa Marta i Vatikanet for å arbeide.

Imidlertid valgte han å åpne sommerresidensen for publikum i 2014. Sommerstedet består av et 55 hektar stort kompleks av villaer, hager og en landbrukseiendom.

SPEKTAKULÆRT

Den 30 hektar store Barberini-hagen ved Castel Gandolfo har spektakulær utsikt over Albanosjøen. Her finnes gamle romerske ruiner fra keiser Domitian, et torg med kristtorn, stier med roser og aromatiske urter og en overveldende magnoliahage.

Publikum kan også besøke de private leilighetene til tidligere paver, inkludert soverommene med gylne sengerammer. Det lille bayerske flagget på et av skrivebordene er trolig fra pave Benedikt XVI's tid. Den tyske paven trakk seg tilbake til Castel Gandolfo etter sin avgang i 2013, før han vendte tilbake til

Vatikanet. I sommerresidensen kan besøkende også se sittegruppen i biblioteket, der pave Frans og pave Benedikt møttes første gang i 2013 etter konklavet – et historisk møte mellom to paver som levde samtidig.

OLIVEN OG DRUER

Man får også anledning til å gå gjennom hagen ved sommerresidensen, der pave Benedikt likte å spasere og be rosenkransen. Og man kan se gården som forsyner Vatikanet med naturprodukter. På Castel Gandolfo dyrkes det for eksempel oliven og druer som brukes til å produsere olje og vin til messene i Peterskirken.

I dag kan hvem som helst kjøpe billett til vakre Castel Gandolfo. I tillegg til togreisen inkluderer prisen på 55 euro en audioguide gjennom Vatikanmuseene, Vatikanhagen, det pavelige palasset i Castel Gandolfo og parkanlegget der. •

(Kathpress/wantedinrome)

HAGEN: Den 30 hektar store Barberini-hagen ved Castel Gandolfo har spektakulær utsikt over Albanosjøen. Her likte pave Benedikt å spasere og be rosenkransen.

St.Torfinn, glassmaleri
i St. Olav domkirke i
Oslo

SANKT TORFINN

En litt oversett helgen

Helgenene har en vesentlig og integrert plass i katolsk tro. De minner om at hellighet er å gjøre Guds vilje.

TEKST: KARL GERVIN OG KATOLSK.NO

Vi vet ikke mye om Torfinns liv, men noen hovedpunkter og rollen i Hamar bispedømme er tydelige:

Han ble antagelig født i 1243 og var hele livet opptatt av å forsvare kirkens plass i samfunnslivet. I Norge ble dette slått fast i den såkalte sættargjerden i Tønsberg, som sikret kirkens eiendommer og fri utnevning av geistlige.

Torfinn ble biskop av Hamar i 1278 og støttet erkebiskopen i tiden som kom. Fire år senere ble begge utvist for sin motstand mot kongemakten. Skipet Torfinn var med, led skipbrudd og han kom til cistercienserklosteret Ter Doest i dagens Belgia med et lite følge, og bare med det de sto og gikk i.

Torfinn døde allerede i 1285, bare 42 år gammel. Rundt 1345, seksti år etter Torfinns død, ville den daværende abbeden bygge om koret i klosterkirken, og de måtte åpne Torfinns grav. Da strømmet det en søt vellukt opp fra den og fylte hele kirken. En gammel munk, Walter de Muda, som husket Torfinn, hadde skrevet et dikt på latin på et pergamentblad som var spikret på en treplate og slått opp ved graven. Det priste biskopens resolutte godhet, hans fasthet i motgang og hans selvforsakelse og gavmildhet mot andre. Walter ble bedt om å skrive ned alt han husket om Torfinn. Et utførlig utdrag av både diktet og broder Walters biografi ble senere trykt i P.A. Munch: *Det norske Folks Historie*.

«HAN BLE ANTAGELIG FØDT I 1243 OG VAR HELE LIVET OPPTATT AV Å FORSVARE KIRKENS PLESS I SAMFUNNSLIVET.»

NORSKE HELGENER

I denne serien presenterer St. Olav helgener som ble æret i middelalderens fire norske bispedømmer – og av oss.

Ingen kan gjøre seg selv til helgen, for de er mangfoldige eksempler på den kraften Gud har til å forandre mennesker.

De viser hvordan et hellig liv med Guds hjelp er et oppnåelig mål under svært forskjellige forhold.

Tidlig ble noen helgener knyttet til bestemte sider ved de troendes liv – og som skytshelgener vokter andre over land og kirkenes bispedømmer.

Biskopens dødsdag ble feiret av cistercienserne både i Belgia og Frankrike, og hans kult bredte seg fra Flandern til Norge. Klosteret Ter Doest ble ødelagt av kalvinistene i 1571. Da det lå i ruiner, lette man etter og fant levningene av Torfinn, og de ble overført til et kloster i Brügge i 1687. Da ble Torfinns minne fremdeles æret der.

Torfinn opptrer i Sigrid Undsets roman *Olav Audunssøn i Hestviken*, hvor han fremstilles som den vennlige og medfølende biskopen av Hamar, som gjør store anstrengelser for å hjelpe bokens unge elskende, som hadde blitt nektet å gifte seg av ond-sinnete slektninger.

Den hellige Torfinns minnedag er 8. januar. •

St.Torfinn kirke i Hamar

Gåten mennesket

En parafrase over tanker av Simone Weil

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Av og til hører man naturvitere, gjerne zoologer eller biologer, begeistret legge ut om alle likheter mellom mennesker og pattedyr. Ivrig forteller de om hvor mye «dyrisk» som skjuler seg bak et kulturelt ferniss - om sanser, drifter og andre determinerende tilbøyeligheter i menneskenaturen. Og på den annen side: Dyr har også morskjærlighet, i det minste et instinkt om vern av avkom, mange føler gruppetilhørighet, og enkelte arter kan også vise en slags empati med hverandre. Noen av disse naturviterne stopper der og er såre fornøyd med å ha «plassert» mennesket der det «hører hjemme». Alt liv stammer jo opprinnelig fra samme celle! De liker dårligere å utdype de vesentlige sider ved naturen som ikke harmonerer med menneskets moralske kompass. Ikke minst gjelder det den grunnleggende naturlov at det er en kontinuerlig kamp mellom pattedyr, der de sterkeste overlever og de svakere individer bukker under. De sistnevnte har ingen verdi i dyrenes verden.

REDUKSJONISME

Dette reduksjonistiske synet på mennesket er ikke enkelte fagkyndige naturvitere alene om. Det er høyst til stede også hos mange som ikke kan se noen Gud, som ikke tror på noen skapelse, og som tar avstand fra religion som spekulativ metafysikk uten enhver forankring i virkeligheten. For disse er mennesket bare et avansert pattedyr – det mer eller mindre vellykkede sluttproduktet i evolusjonen som har pågått i millioner av år. De anser gjerne seg selv som virkelighetsnære rasjonalister. Likevel kaller mange av disse seg humanister. De har sterke moralske oppfatninger og ikke sjelden en brennende rettferdighetssans og tro på menneskeverdet. Den utmerkede biologen og folkeopplyseren Dag O. Hessen har offentlig erklært at han ikke tror på noen Skaper. Like fullt sa han nylig på radio: «Vi har absolutte matematiske sannheter, og vi har moralske sannheter som er absolutte». Hessen er ikke alene – det er mange i hans båt. Særlig blant vestens intellektuelle.

SANNHET FOR ENHVER PRIS

Nylig leste jeg en særdeles tankevekkende bok om den

fransk-jødiske filosofen Simone Weil (1909-1943) og hennes politiske filosofi. Boken, med titelen «Sannhet for enhver pris», Efrem 2022, gjengir utførlige sitater fra hennes tenkning på ulike områder, utmerket oversatt av Torgeir Bygstad. Han kommenterer og binder sammen flere av Weils tekster med en sjelden evne til klar fremstilling i et stilsikkert språk. Det som karakteriserer Weils tenkning er sylskarpe analyser og en nådeløs avsløring av inkonsekvenser og logiske feilslutninger i flere retninger av moderne politisk filosofi. I et viktig kapittel i boken – «Rettferdighetens oversanselige kilde» - gjengis hennes analyse av Hitlers politiske tenkning. Hun peker på at den panegyriske dyrkelsen av naturvitenskapen som bærer av den egentlige sannhet om verden og mennesket, bidro til Hitlers nazistiske ideologi og praksis. Og hun siterer følgende avsnitt fra Hitlers «Mein Kampf»:

«Mennesket må aldri falle i den villfarelse å tro seg herre og mester over naturen. Vi vil da forstå at i en verden der planeter og soler følger sirkelformede baner, der måner sviver rundt planetene, der kraften hersker overalt og alene som herre over svakheten, som den tvinger til å føye seg eller knuser, kan ikke mennesker være underlagt lover av annen art».

DEN STERKESTES RETT

I disse setninger mer enn aner man rudimentet til den nazistiske tenkning om herrefolket og forakten for svakheten, som igjen speiler livet i den naturen som omgir oss, og som er underlagt loven om den sterkestes rett. Sitatets avsluttende ord er megetsigende: Mennesket kan ikke «være underlagt lover av annen art». Vi vet så altfor godt hvordan det endte. Her er det ingen plass for menneskerettigheter og likeverd. Det beste man kan si om Hitlers tenkning her, er at den er konsekvent. Når man gjør naturvitenskapen og naturlovene til den eneste livsforklaring, blir det en kort vei til et menneskesyn som Hitlers tenkning avslører, og som han tragisk nok gjennomførte i praksis. Det er ikke bare vi med en kristen tro som ser løgnen i Hitlers menneskesyn. Alle som kaller seg humanister, også uten tro på Gud, ser det samme.

De sistnevnte, humanister uten en tro på Gud, gir ▶

FILOSOFEN SIMONE WEIL (1909-1943): Hun kombinerer sylskarpe analyser med en nådeløs avsløring av logiske feilslutninger, skriver Georg Fredrik Rieber-Mohn.

«Det virksomme 'prinsippet' Weil skriver om, ble for henne troen på den skapende og allmektige Gud. I Gud har menneskeverdet, menneskerettighetene og samvittigheten vår en objektiv kilde.»

gjør de eksakte vitenskaper – først og fremst naturvitenskapene – den viktigste rolle i løsningen av gåten mennesket, dets opprinnelse og i det hele livets og universets begynnelse. Simone Weil ser nasjonen Frankrike som en typisk representant for denne tenkningen. Der dyrkes idealene fra opplysningstiden – menneskerettighetene og rettferdighetstenkningen – samtidig som vitenskapen hylles som den eneste vei til sannhet om virkeligheten som omgir oss. I toneangivende akademiske kretser forkastes religion som irrasjonell metafysikk – den radikale politikk har vitenskapen og humanitetsidealene som fundament. For Weil hviler også denne tenkemåten på en løgn – en løgn som avviker fra den Hitler representerte. Hun skriver at da Tyskland beseiret Frankrike ved innledningen av annen verdenskrig, ble en «inkonsekvent løgn» (Frankrike) beseiret av en «konsekvent løgn» (Tyskland).

VITENSKAP SOM HØYESTE AUTORITET

I korthet: Nazistene i Tyskland tok konsekvensene av sin ubegrensede tro på naturvitenskapene, forkastet den europeiske humanistiske tradisjon og menneskerettighetene og utryddet «mindreverdige individer». Frankrike hadde – og har – den samme tro på vitenskapen som retningsgivende for menneskers tro og atferd, men fastholdt troen på rettferdighet og menneskerettigheter. Den franske posisjonen deles av svært mange akademikere og intellektuelle i de sekulære vestlige samfunn, i høy grad også i vårt land. Hva består så den «inkonsekvente løggen» i? Den består i å ha «vitenskapen» som sin høyeste autoritet, fordi den er rasjonell og basert på etterprøvable empiri, og samtidig ha et trosforhold til normative verdier som menneskerettigheter – «frihet, likhet og brorskap» - uten å ha noen reflektert oppfatning av kilden til disse etiske forpliktelser. De har jo ingen forankring i den «høyeste autoritet», nemlig vitenskapen og «naturkraften».

Simone Weil sier det slik: «Det finnes bare ett valg: Enten må vi få øye på et annet prinsipp som er virksomt i universitet ved siden av naturkraften, eller vi må anerkjenne naturkraften som eneveldig herre også i menneskelige forhold.» Det var det siste som Hitler forsøkte på, og som endte i en humanitær katastrofe. Det første, å finne et annet «prinsipp» som er virksomt i universet og som kan være kilde til fundamentale

normative forpliktelser, var for Weil å sette seg i «radikal motsetning» til den moderne, rent vitenskapelige tenkemåten.

MENNESKEVERDETS KILDE

Det virksomme «prinsippet» Weil skriver om, ble for henne troen på den skapende og allmektige Gud. I Gud har menneskeverdet, menneskerettighetene og samvittigheten vår en objektiv kilde. Det finnes filosofer som hevder at mennesket har en iboende moralsk lov. Men hvis denne ikke forankres i Gud, blir den relativ og subjektiv, ikke gyldig for andre enn den som «føler det slik». I verden vrirler det av ulike moralske lover, og uenigheten kan gjelde de mest livsviktige spørsmål, også menneskets absolutte verdi uavhengig av etnisk bakgrunn, sykdom, funksjonsnedsettelse, manglende åndsevner, seksuell legning m.m. I den vestlige kultur har dette grunnleggende prinsippet bakgrunn i kristendommen og troen på at mennesket er skapt «i Guds bilde».

Den franske «inkonsekvente løggen» er uendelig mer verdifull og akseptabel enn Hitlers «konsekvente løgn». Men skal vestlig humanismes tro på menneskers uendelige verdi og likeverd ha kraft til å bli retningsgivende for kommunistiske ettpartistater som Kina og Vietnam og for muslimske diktaturer, er det ikke nok å vise til «naturret», iboende moralske prinsipper e.l. Da blir våre grunnleggende verdier kun postulater. Det gir ikke noe godt grunnlag for forsøk på å få annerledestenkende til å forplikte seg på menneskerettighetene. Og det gjør ikke saken bedre at østlige kultursamfunn anser Vesten for å være i et verdimesig forfall. De anser de vestlige samfunn for å være preget av utstrakt normløshet, f.eks. i kjønnspolitikk, og mener at en nær grenseløs ytringsfrihet er en viktig årsak til forfallet. Det er utvilsomt en tung oppgave å overbevise disse andre kulturer om de «universelle» menneskerettigheter og menneskelivets uendelige verdi. Det er ikke mye enklere for oss som har kristentroen. Men den kristne åpenbaringsreligion gir i det minste de grunnleggende verdier en forankring i en høyere autoritet – et «universelt virkende prinsipp», for å bruke Simone Weils ord. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens mening.

Pauluskirken – det storslagne prosjektet som falt i skyggen

Apostlene Peter og Paulus – apostelfyrstene, som disse to gjerne kalles – er uløselig knyttet til Roma. De led begge martyrdøden i denne byen i keiser Neros regjeringstid, omkring år 60. Senere, på 300-tallet, da kristendommen var blitt en lovlig religion, ble det reist store, fem-skippede basilikaer over deres graver.

TEKST: KRISTIN B. AAVITSLAND

De to apostlene lå i nekropoler utenfor murene på hver sin kant av byen: Peter var gravlagt ved Vatikan-høyden vest for elven, mens Paulus var gravlagt langs veien som gikk sørvestover fra Roma, i retning havnebyen Ostia. I Romas kirker opptrer de to apostlene som en uadskillelig duo: Gang på gang er den gråhårede Peter og den mørkhårede Paulus avbildet sammen. Ja, de to apostlene side om side er nesten som et piktogram som signaliserer «Roma», og deres felles festdag 29. juni er fortsatt helligdag i byen. Deres gravkirker har alltid vært byens viktigste pilegrimsmål. Men kommer man til San Paolo fuori le mura (Sankt Paul utenfor murene) i dag, vil man ikke oppleve den samme trengselen av turister og pilegrimer som på vei inn til Peterskirken. De dårlige restaurantene, suvenirsjappene og lommetyvene det er så tett av rundt Vatikanet, mangler stort sett også. Og mens Peterskirken er en obligatorisk programpost på enhver turistreise til Roma, er det bare de spesielt interesserte som har vært i Pauluskirken. Paulus, hedningenes apostel, var den tidlige kirkens største teolog, men i

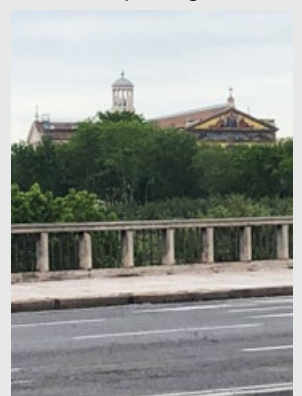

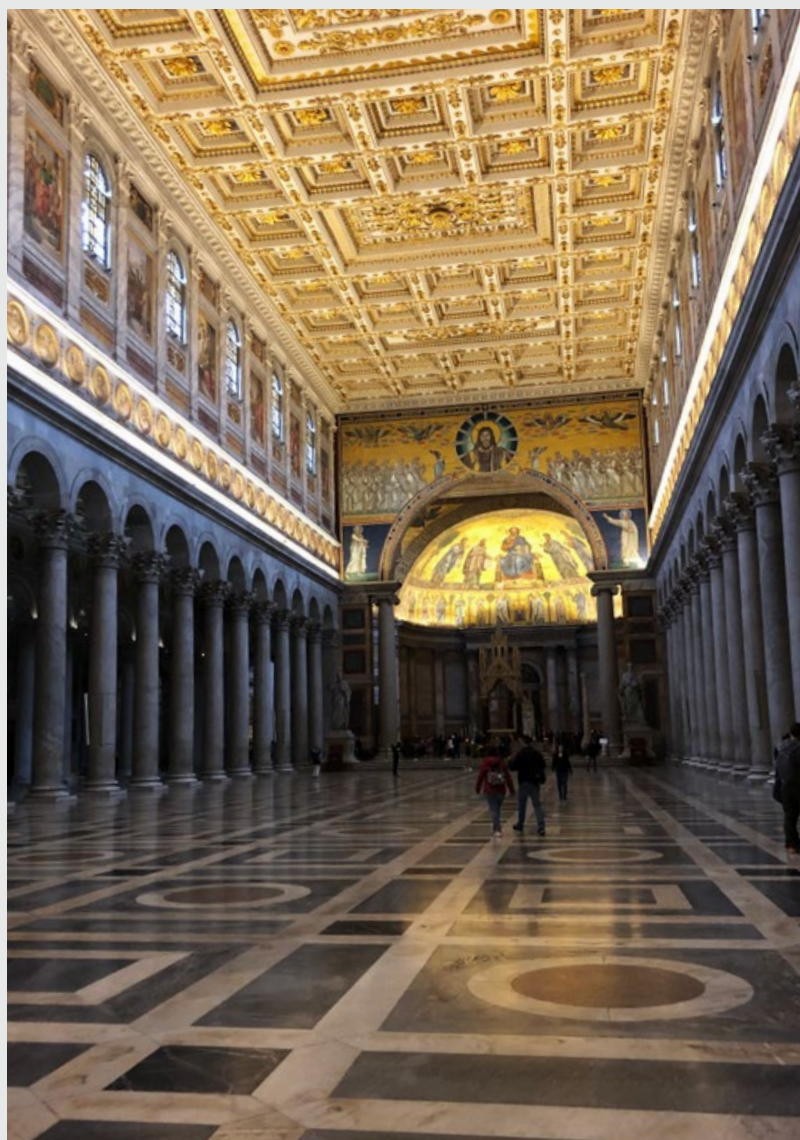
dagens Roma står han fullstending i skyggen av Peter. Hvorfor er det slik? Det er mange og sammensatte svar på dette spørsmålet. Om man tar seg bryet med å dra til den litt lurvete bydelen Ostiense, der Paulus' basilika ligger, finner man noen av dem.

LENGE FØR MAN KOMMER TIL PAULUSKIRKEN får man øye på den høye, hvite kampanilen, og nærmer man seg fra elva, synes også fasadens gylne mosaikker på lang avstand (fig. 1). Foran selve basilikaen ligger det et kolossalt atrium med klassiske søyler, og midt i atriet står en enorm statue av apostelen, med tildekket hode og martyrsverdet i sin høyre hånd (fig. 2). Skulpturen, mosaikkene, søylene, ja, hele anlegget gir et ryddigere og mer helhetlig inntrykk enn det vi er vant til fra andre kirker i Roma, der bygningselementer og utsmykning fra forskjellige tider gjerne skaper en broket collage av ulike elementer og stiler. Men Pauluskirkens atrium virker like enhetlig og frisert som de formklippede buksbomhekkene rundt skulpturen, og når vi kommer inn i det enorme kirkerommet der de grå ▶

2. STATUE: Foran selve basilikaen ligger det et kolossalt atrium med klassiske søyler, og midt i atriet står en enorm statue av apostelen, med tildekket hode og martyrsverdet i sin høyre hånd.

1. MOSAIKK: Nærmer man seg fra elva, synes fasadens gylne mosaikker på lang avstand.

3. KIRKEROMMET: De grå granittsøylene står som soldater i sluttet orden.

granittsøylene står som soldater i sluttet orden, forsterkes dette polerte inntrykket (fig. 3). Å skape et slikt inntrykk av enhet, renhet og perfektion var da også arkitektenes hensikt. Og da snakker vi ikke om de senantikke arkitektene som ble engasjert av keiseren i 380-årene til å bygge den digre basilikaen med fem skip og foranliggende atrium – deres hensikter vet vi lite om. Vi snakker om arkitekter som arbeidet på pavelig oppdrag nesten 1500 år senere med å bygge både basilika og atrium på nytt, nesten fra grunnen.

I sommer var det nemlig 200 år siden det brøt ut en stor og ødeleggende brann i den opprinnelige Pauluskirken. En blikkenslager som hadde arbeidet med vedlikehold på taket, hadde forlatt en tent lampe, og natt til 15. juli 1823 tok det fyr i takkonstruksjonen av tre. En gjeter i nærheten fikk øye på det overtente taket, løp til klosteret ved siden av kirken og hamret på døren for å varsle. Bare én munk var hjemme og passet huset; de andre hadde flyttet midlertidig inn til byen for å unnsnippe sommervarmen og

den maleria-befengte luften ved elven, så det var lite brannslukningshjelp å få i det nesten ubebygde nabolaget. Nærmeste brannstasjon lå i Roma sentrum, og da budskapet om brannen omsider nådde frem dit, tok det to timer for brannmannskapene å nå ut på Via Ostiense. Da var den tidligkristne basilikaen over apostelgraven, med utsmykninger og inventar fra 15 århundrer, allerede totalskadet. Etter slukningsarbeidet sto bare tverrskipet igjen, sterkt medtatt (fig. 4). Men to praktfulle inventarstykker var nesten mirakuløst skånet for ilden: den gedigne romanske påskekandelaberen fra 1170-årene og den elegante gotiske baldakinen over høyalteret, som ble signert av florentineren Arnolfo di Cambio i 1290-årene (fig. 5).

BRANNEN VAR ET HARDT SLAG FOR ROMA OG KIRKEN, som nylig hadde gjennomlevd Napoleons ydmykende okkupasjon. Gjenoppbyggingen av Pauluskirken ble derfor et av pave Leo XIIIs viktigste tiltak for å gjenreise den romerske kirkens autoritet. Prosjektet skulle også bidra til å re-evangelisere det post-revolusjonære Europa: Apostelen Paulus skulle vise veien for Guds folk i en ny tid! Leo XII sendte ut en encyklika med oppfordring til alle verdens biskoper om å mobilisere for innsamling til et byggefond. Dette var verdens første globale crowdfunding, og penger kom fra troende på alle kontinenter. I tillegg kom donasjoner av kostbare materialer fra fyrster utenfor Kirken – tsar Nikolaj sendte blokker av grønn malakitt og blå lapis lazuli, og kong Fuad av Egypt donerte søyler av elfenbenshvit og honningfarget alabast. Men det ambisiøse Paulus-kirkeprosjektet var ufattelig dyrt, og gjenreisningen holdt på å strande flere ganger. Først i desember 1854, trettien år og fem måneder etter brannen, kunne den nye kirken høytidelig innvies av pave Pius IX.

Den nye St Paulus utenfor murene var stor-slagen, men hadde den gamle som modell. Leo XII og hans rådgivere hadde valgt å la den gamle gjenoppstå slik den opprinnelig hadde vært da den var ny – eller kanskje riktige: slik man tidlig på 1800-tallet forestilte seg at den opprinnelig hadde vært, eller burde ha vært, da den var ny. Arkitektene Pasquale Belli og Luigi Poletti hadde ønsket å skape en idealtypisk basilika, perfekt og harmonisk, fra kirkens triumf-fylte periode i sen keisertid. Når det som sto igjen av den nedbrente kirken ikke stemte overens med deres forestilling, om arbeidet eller forkastet de originale bygningsdeler. Dermed fikk den gjenreiste kirken dette polerte og enhetlige preget vi ser i dag, som sjelden ellers er å finne i romersk arkitektur.

5 . GOTISK BALDAKIN: To praktfulle inventarstykker var nesten mirakuløst skånet for ilden i brannen i 1823: den gedigne romanske påskeskandelaberen fra 1170-årene og den elegante gotiske baldakinen over høyalteret.

«Pilegrimer fra hele verden satte dermed kursen mot Lourdes og overlot den flunkende nye Pauluskirken på Via Ostiense til seg selv. Revitaliseringen av katolsk kristendom på 1800-tallet ble det ikke Paulus, men Jomfru Maria som sto for.»

Kanskje er dette blant grunnene til at moderne turister på jakt etter autenticitet dropper S. Paolo: som tidligkristen basilika betraktet, er og blir den fake. Den er for hel, for perfekt. Som vitnesbyrd om 1800-tallets historisme er kirken derimot meget interessant!

DEN NYE PAULUSKIRKEN BLE HELLER ALDRI det episenteret i en ny evangelisering av Europa

4 . BRANN: I sommer var det 200 år siden det brøt ut en stor og ødeleggende brann i den opprinnelige Pauluskirken. Etter slukningsarbeidet sto bare tverrskipet igjen, sterkt medtatt.

som 1800-tallets paver la opp til. Strømmen av pilegrimer uteble, basilikaen ble aldri ordentlig integrert i byens liv, og området rundt forble en folketom bakevje. En grunn var nok at med Italias samling i 1870 ble paven forvist til Vatikanet, og Roma, som hadde vært pavens by, ble hovedstad i en sekulær stat.

Dermed ble Vatikanets Peterskirke desto viktigere, på bekostning av andre pavelige anlegg i Roma. Pauluskirken havnet altså i Peterskirkens skygge. Ser man kirkehistorisk på det, virker det dessuten som pavene forregnet seg da de valgte apostelen Paulus til veiviser for 1800-tallets katolske Europa. For fire år etter at Pauluskirken var innviet med brask og bram, viste Jomfru Maria seg for Bernadette Soubirous i en grotte i Sør-Frankrike.

Pilegrimer fra hele verden satte dermed kursen mot Lourdes og overlot den flunkende nye Pauluskirken på Via Ostiense til seg selv. Revitaliseringen av katolsk kristendom på 1800-tallet ble det ikke Paulus, men Jomfru Maria som sto for. •

Professor Kristin B. Aavitsland er kunsthistoriker og middelalderforsker, og for tiden ansatt av Universitetet i Oslo som leder for Det norske institutt i Roma. I dette og følgende numre av St. Olav tar hun oss med til kirker i Roma hun synes er verd et besøk.

Rosenkrans- måned oktober

I slaget ved Lepanto den 7. oktober 1571 ble det osmanske riket hindret i å invadere Europa. Pave Pius V visste at den kristne flåten var materielt underlegen den tyrkiske, så han oppfordret hele Europa til å be rosenkransen før slaget fant sted. Etter seieren innstiftet han oktober som rosenkransmåned.

TEKST: CAROLINE BELAUNDE BRYNSRUD

Pave Pius V var dominikaner. Han trådte inn i ordenen da han var bare 14 år gammel. Dominikanerne har en lang tradisjon med å be rosenkransen, og har gjort mye for å spre denne andakten. Vi besøker derfor dominikanerpater Arne Fjeld ved St. Dominikus kloster på Majorstuen i Oslo, og hører hva han har å fortelle om rosenkransen.

OPPHAV OG UTVIKLING

– Tidligere ba ordensfolk korbønnen på latin. Så kom en tid da ikke alle lenger kunne latin, og brødrene ba hundre Fader vår i løpet av dagen. De brukte bånd med perler for å holde tellingen, disse ble kjent som «paternoster-bånd».

Praksisen med å bruke perlebånd som bønneredskap er gammel og kan spores til førkristen tid. Også i andre religioner, som islam og buddhismen, bruker man perlebånd til bønn.

– På 1200-tallet føyde man til engelens hilsen til

TAKKNEMLIG: Rosenkransvalfarten til Chartes hjalp pater Arne da han som ung mann skulle skjelne sitt kall til dominikanerne.

«Rosenkransen
hjelper oss til å feste
tankene når vi ber.»

PATER ARNE FJELD

Maria: «Hill deg Maria, full av nåde, Herren er med deg», og senere Elisabeths hilsen: «Velsignet er du blant kvinner, og velsignet er ditt livs frukt, Jesus». Til slutt la man til den siste delen «Hellige Maria, Guds mor...»

Bønnen «Hill deg Maria», slik vi kjenner den i dag, har altså oppstått parallelt med rosenkransen.

Det finnes en tradisjon som sier at jomfru Maria ga rosenkransen til den hellige Dominikus, noe som er basert på visjonen som dominikanerbroder Alain de la Roche fikk på 1400-tallet, hvor han så at Jomfru Maria ga Dominikus perlebåndet. Dette har blitt motiv for utallige malerier og statuer siden. På 1470-tallet dannet de la Roche det første rosenkransbroderskapet vi vet om, eller rosenkransgruppen, som vi ville kalt det i dag.

En måte å forene den historiske utviklingen av rosenkransen med de la Roches visjon, er å tolke den som symbolsk. Vår himmelske mor kan godt ha bedt frem rosenkransens utvikling, og gitt den til oss på den måten. Søster Marie Françoise på Lunden kloster omtaler rosenkransen som «en gave fra Maria til kirken» i sin bok *Rosenkransens mysterier*, som er vakkert illustrert med kunstverk av dominikaneren Fra Angelico.

ROSENKRANSTRADISJONEN I NORGE

Når han blir spurt om utbredelsen av rosenkransen

BIOLOGISK ROSENKRANS: om man ikke har en rosenkrans tilgjengelig, kan man bruke fingrene som perler.

i Norge, forteller pater Arne at norskfødte katolikker vanligvis snakker direkte med Gud eller Jesus.

– Det kommer ikke så spontant å først henvende oss til Maria, sier han, og påpeker at vi ikke ber *til* henne, men om hennes forbønn.

Likevel har rosenkransen lenge vært viktig for katolikker i Norge. For eksempel var det vanlig med rosenkransandakt om kvelden før 2. vatikankonsil, siden det ble frarådet å feire messe etter klokken tolv på dagen fordi man skulle holde eukaristisk faste.

– Men jeg vet også at mange av ikke-nordisk opphav ber rosenkransen flittig, forteller han og bruker som eksempel rosenkransgruppen som ber på vietnamesisk i St. Olav Domkirke hver dag.

Han blir tankefull når han forteller om en gang han var på Malta og så noe som gjorde inntrykk.

– Jeg gikk inn i en kirke for å be, og der var det en stor gruppe med bare menn som ba rosenkransen høyt, da ble jeg rørt.

Å SE GJENNOM MARIAS ØYNE

«I rosenkransen velger vi å betrakte hendelsene i

Jesu liv og frelsesverk med Marias øyne», står det i innledningen til Rosenkransens Mysterier. På jorden, som i himmelen, levde og lever Maria side om side med Jesus. Hun hjelper oss å meditere over hva Jesu liv har å si for oss i dag, her og nå.

«Jesu liv har evighetsverdi», skriver søster Marie Francoise. Videre i innledningen utdypes hun hvordan rosenkransen forankrer bønnen vår i evangeliet, Guds ord, og ikke bare i vår egen fantasi.

– Rosenkransen hjelper oss til å feste tankene når vi ber, bekrefter pater Arne.

Den kan være til hjelp enten om hodet er fullt av tanker som flyr rundt i det man prøver å be, eller om man føler seg tom og ikke klarer å tenke på noe akkurat da.

Maria introduserte seg dessuten som «fruen av rosenkransen» da hun viste seg for barna i Fatima mellom mai og oktober 1917. Hun formidlet til dem at vi alle skulle be rosenkransen for fred hver dag.

EN GAVE OG EN HJELP

Rosenkransen har lenge vært, og fortsetter å være en gave for dem som tar den i bruk.

– Jeg var med på pilegrimsturen til katedralen i Chartres i Frankrike, hvor jomfru Marias slør er. Det er over 10 000 studenter som går valfarten hvert år i mai. Man ber rosenkransen høyt hele veien. Jeg ba om å bli trygg på kallet mitt til dominikanerordenen, og det ble jeg, sier pateren med glimt i øyet. Han avla sine første løfter for 60 år siden.

Dominikanerne har rosenkransen som en del av sin drakt. Den er festet til beltet på venstre side, hvor man i middelalderen vanligvis bar et våpen. Dette sier noe om bønnens kraft. En rekke helgener har referert til rosenkransen

som et åndelig våpen i kampen for det gode, blant annet Padre Pio og St. Louis de Montfort. Pave Frans snakker om rosenkransen som åndelig medisin.

Dominikanerbrødrene og -søstrene anbefales å be rosenkransen hver dag. Pater Arne oppmuntrer legfolk til å gjøre det samme.

– Du kan be den på bussen eller mens du venter ved busstoppet. Og om du ikke har en tilgjengelig, kan du bruke fingrene, sier han smilende og referer til vår biologiske rosenkransdekade. •

VÅR FRUE AV ROSENKRANSEN: Malt i 1657 av Luca Giordano (1634–170). Maleriet er inspirert av visjonen til Alain de la Roche og henger i Museo Nazionale di Capodimonte, Napoli.

KIRKEASYL I 30 ÅR (1993–2023)

Jeg kan ikke huske at jeg noen gang hørte om kirkeasyl i min oppvekst. Under teologistudiene i Oslo (1972–78) må jeg ha hørt om det som et interessant kirkehistorisk fenomen. Dessuten omtalte jo Det gamle testamente tilfluktsbyer og redning ved å gripe fast i alteret.

TEKST: MGR. TORBJØRN OLSEN

Det må ha vært omkring 1988 at jeg hørte Berge Furre på en konferanse gå til voldsomt angrep på norsk asyl- eller innvandringspolitikk, og så fortelle om kirkedøren som representerte sikkerhet for forfulgte i middelalderen. Den samme mulighet burde løftes frem i dag! Noe senere oppstod fenomenet «kirkeasyl» i Norge, knapt «forhåndsutredet», men desto mer omfattende. (I Vest-Tyskland hadde man alt på 1980-tallet sett det samme.) Instruksjonen fra Justisdepartementet til politimestrene i 1993 om ikke å hente asylsøkere ut av kirkerom kan neppe ha virket dempende. Selv om mer tid og utholdenhet førte til en del resultater i form av opphold, gikk det andre ganger motsatt vei, med mange traumer. De siste årene har fenomenet mer eller mindre forsvunnet, enten det skyldes tretthet, oppgitt- eller noe annet.

Kirkeasyl er mildt sagt et merkelig og utfordrende fenomen i vår tid.

DE VIRKELIG KOMPLISERTE SPØRSMÅL

Enklere blir det ikke ved sammenkoblingene med minst fem andre virkelig kompliserte spørsmål: 1) Hvem skal få opphold i Norge? Svarmulighetene varierer, fra alle som ønsker det, til ingen som vi ikke trenger. De fleste lander vel et sted i midten, at i hvert fall de som har beskyttelsesbehov, skal få opphold. 2) I hvilken utstrekning skal en persons legitime beskyttelsesbehov gi oppholdsrett for familiemedlemmer

uten det samme behov? 3) Hvem skal avgjøre om en får opphold? Her vil også svarmulighetene variere, fra at det bare er den enkelte som selv kan si om han er forfulgt, til at det er forvaltningsmyndighetene som avgjør saken. Et mellomstandpunkt ligger vel på domstolsorganer. 4) Hvilken rolle skal trossamfunnene spille? Neppe noen vil i dag hevde at de skal avgjøre oppholdsspørsmålet for religiøst forfulgte, men sikkert mange at deres fagfolk (teologer) bør høres når det gjelder religiøst forfulgte. 5) Hvilken rolle skal asylbehov tillegges som oppstår under en asylsøkerperiode, f.eks. ved at en muslim som ikke får aksept på at han er politisk forfulgt, konverterer til kristendommen og derved får en ny asylbegrunnelse? I prinsippet vil vel ingen avvise denne mulighet, men det skal mye naivitet til for ikke å se en troverdighetsproblematikk her.

Jeg har ingen enkle svar på disse utfordringer. Men jeg vil mene at når dette kombineres med kirkeasyl og kritikk for krenking av dette, vanskeliggjøres en diskusjon om de egentlige problemer. Dertil har jeg vanskeligheter med å forstå hvordan protestanter klarer å begrunne fenomenet kirkeasyl, annet enn med følelser.

HISTORISK PERSPEKTIV

Kirkeasyl var et juridisk institutt i middelalderen, med tydelig bibelsk begrunnelse, både i GTs omtale av sakrale beskyttelsessteder og i NTs omtale av gjestfrihet. I realiteten videreførte det asylrett knyttet til hedenske templer. ▶

OSLO DOMKIRKE: Azariah Wasihun med sitt barn var to av flere Etioperene som gikk i kirkeasyl i Oslo Domkirke i 2011. Arkivfoto: Morten Holm / NTB

«Kirkeasyl er mildt sagt et merkelig og utfordrende fenomen i vår tid.»

HISTORIELØST: - En kirkeasylsordning der ingen andre enn asylsøkeren selv vurderer asylbehovets legitimitet, er både historieløst og meningsløst, sier mgr. Torbjørn Olsen.

Instituttet baserte seg dels på ideen om visse steds sakralitet, slik at alt som skjer der, er underlagt kultiske regler om renhet og hellighet, dels på Kirkens krav om uavhengig jurisdiksjon på slike «egne områder». Ved vigsling ble f.eks. en kirkebygning gjort sakral og lagt under kirkelig jurisdiksjon. En slik hevdelse nøy – ut fra Kirkens generelle posisjon – mer eller mindre samfunnsmessig aksept fra 300-tallet til 1300-tallet. Dertil kom alvorlige kirkelige sanksjonsmidler (ekskommunikasjon) mot den som krenket noes sakralitet ved å ta seg til rette inne på et kirkelig område. Med statsmaktens voksende betydning fra 1400-tallet og ideen om statens monopol på «voldsbruk», ble det mindre og mindre rom for noe særskilt kirkeasyl.

Kirkeasylinstitutt innebar en selvfølgelig plikt for de kirkelige myndigheter til å vurdere en asylsøkers asylkvalifikasjoner, og om disse ikke var til stede, å avvise ham eller henne. I Det gamle testamente gjaldt asylrett etter uaktsomt drap (som beskyttelse mot blodhevn, jf. 4 Mos 35,9ff), men ikke etter forsettlig drap (jf. v. 16). Menigheten skulle avsi dom i slike saker (jf. v. 12). Kirken ønsket selv i middelalderen at asylretten skulle begrenses, og ville først og fremst presse frem ikke-kirkelig rettslig behandling av saker. Instituttets hevdede og anerkjente utstrekning har variert med tid og sted.

Luther skrev i 1517 en liten traktat om kirkeasyl, og dets rettslige dimensjoner (WA 1, 3-7), uten at jeg har inntrykk av at traktaten spiller noen rolle når kirkeasyl har vært drøftet på luthersk hold. Den senere såkalte toregimentslære kan knapt ha gitt mye åpning for asylopphold i sakrale bygninger, med utelukking av verdslige myndigheters jurisdiksjon.

I katolske land bestod instituttet, og det viste seg å bli utnyttet av kriminelle til å komme seg unna verdslige myndigheters inngripen.

Dette siste svekket respekten for instituttet. Myndighetsrepresentanter kom så ofte til å hente folk ut fra asyl, uten at det fikk noen påfallende negative konsekvenser, at kirkeasyl mer ble et teoretisk enn et faktisk institutt.

KIRKEASYL OG TROSSAMFUNN I VÅR TID

Den katolske kirkeretten fra 1917 inneholdt en teoretisk og vel nokså utvannet bestemmelse om kirkeasyl: «En kirke nyter asylrett slik at for det tilfelle at noen har tatt sin tilflukt til den, må de ikke siden hentes ut uten tilslutning fra ordinarius eller i det minste fra kirkens rektor, med mindre det er påtrengende nødvendig.» (Kan. 1179) Under forberedelsen av ny katolsk kirkerett ble det 5. oktober 1979 i den aktuelle studiegruppe ifølge protokollene, full enighet om å sløyfe hele bestemmelsen, dels fordi ingen stat anerkjenner en slik rett, og dels fordi Kirken ikke trenger den.

Dette ble da også resultatet da pave Johannes Paul II i 1983 utgav den nye kirkerett. Så Den katolske kirke har siden 1983 ikke en gang teoretisk operert med kirkeasyl! (Men 10 år senere «innførte» Justisdepartementet det i Norge.)

Tradisjonelt har protestantiske trossamfunn ikke gjort mye krav på å ha spesiell juridisk kompetanse. I tillegg har man prinsipielt hatt lite sans for «katolske ideer» om tings (kirkebygningers) sakralitet etter vigsling. Bedehus og en del frikirkebygninger har dessuten utseendemessig vært lite «sakrale». Hvordan det på 1990-tallet kunne være noe saklig grunn for å hevde dem som asylsteder som kan «krenkes», blir merkelig.

Å omtale kirkeasyl som noe som har bestått i 1000 år hos oss, fordrer en del historiske krumspring.

En kirkeasylsordning der ingen andre enn asylsøkeren selv vurderer asylbehovets legitimitet, er både historieløst og meningsløst.

AVSKAFFELSEN OG KIRKENES MORALSKE STEMME

Rent faktisk var det som sagt Justisdepartementet som i 1993 etablerte kirkeasyl som juridisk institutt i Norge. 14. april 2023 kunngjorde Justis- og

«Kirkeasylets viktigste positive funksjon i nyere tid har antagelig vært å fremtvinge en samtale om asylsøkeres og flyktingers situasjon og behov.»

beredskapsdepartementet: «Regjeringen ønsker å forebygge nye tilfeller av kirkeasyl. Det vil fremover ikke lenger være særskilte retningslinjer for fremtidig uttransport av personer som har tatt opphold i kirker. Det betyr at om det skulle oppstå nye tilfeller av kirkeasyl, skal sakene løses i tråd med politiets vanlige rutiner. Det vil si på en så skånsom måte som mulig.» Formelt er derved kirkeasyl i Norge etter 30 år avskaffet av det organ som innførte det i nyere tid, og som vel må ansees som mest kompetent til å avskaffe det!

Uavhengig av et slikt institutt vil kirkenes stemme i debatten om innvandrings- og asylpolitikk være viktig. Men Kirken har intet annet legitimt middel å stille opp med enn «Ordet», budskapet, argumentene, og deres iboende overbevisningskraft. Det er dens skjebne – og dens styrke!

Kirkeasylets viktigste positive funksjon i

nyere tid har antagelig vært å fremtvinge en samtale om asylsøkeres og flyktningers situasjon og behov.

I den katolske kirke i Alta bodde det i mange år en god mann fra Guinea (Roland Ouendeno, kommet til Norge i 2003), etter hvert med avslag på sin asylsøknad. Juridisk og politisk hadde han nok ikke den beste sak. Men han var et godt menighetsinnslag, hadde alt sitt nettverk i Alta og var en samfunnsnyttig ressursperson som vi kunne trengt. Jeg synes det var ille at han i 2017 ble hentet av politiet og tvangsutsendt.

Men jeg er stolt over at man fra katolsk hold i denne sak ikke falt for fristelsen til å snakke om kirkeasyl og politiets krenkelse av det sakrale rom. Det var noe annet som var ille. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

STØTTE: Lys tenes utenfor kirken i Kirkenes for tre asylsøkere som holdt tilflukt der i 2016. Arkivfoto: Torstein Bøe / NTB.

«KATOLSK» ØL LANSERT: EN SKÅL FOR HELLIGE MAGNUS ORKNØYJARL!

– Dette ølet må nytes ansvarlig, sier biskop Erik Varden i Trondheim stift. Sammen med gode samarbeidspartnere lanserte han 22. august sterkølet «Magnus» i St. Olav domkirkes foreningslokaler.

TEKST: SIRI WAHL-OLSEN

Det nye «katolske» sterkølet er blitt til gjennom et samarbeid mellom biskop Erik, håndverksbryggeriet på Klostergården, E.C.Dahls bryggeri i Trondheim og Roar Sandodden fra Alstadberg Tradisjonsbryggeri i Stjørdal.

OST OG ØL

Under lanseringen i august kom et lokalt håndverksøl

fra Klostergården på Tautra først på bordet, sammen med den anerkjente og prisbelønte osten fra Munkeby kloster ved Levanger.

– Det er spennende å se de flotte kombinasjonene man kan få med øl og ost, påpekte broder Arnaud fra klosteret da han fortalte om osten som de fire munkene produserer.

Deretter var det duket for det «katolske» ølet

FORNØYD GJENG: De som har samarbeidet om utviklingen og produksjonen av Magnus-ølet er (f.v.) bryggerimester Wolfgang Lindell, håndverksbrygger Jørn Andersen, biskop Erik Varden, Stjørdalsøl-brygger Roar Sandodden og E.C.Dahls-ambassadør Kristian Berger. Foto: Jan Erik Kofoed.

Magnus, et mørkt øl som skummer i glasset og har en lett røykaktig lukt. Sammen med Magnus ble det servert blåskimmeløst fra Selbu.

«Magnus» holder 8,5 prosent, kanskje derav biskopens formaning om å drikke med måte.

Ølflaskens etikett har en rød bølge på mørkeblå bunn, på baksiden står det en del opplysninger om ølet, sammen med logoene til de fire

Sterkølet Magnus

- Skapt i samarbeid mellom biskop Erik Varden, håndverksbryggeriet på Klostergården, E.C.Dahls bryggeri og ølbrygger Roar Sandodden fra Stjørdal
- Er et såkalt røykmalt-øl
- Arbeidet med ølet har foregått på Klostergården på Tautra
- Oppkalt etter Den hellige Magnus Orknøyjarl (1076-1117)

partnerne som har samarbeidet om ideen, utviklingen og produksjonen. Den røde bølgen symboliserer både havet og kulten som oppstod rundt Hellig Olav, en kult som nådde vidt ut i verden, også til øyene i vest.

BISKOP MED ØL-FORTID

Biskopen forteller om bakgrunnen for ølet og for at det fikk navnet «Magnus».

– Den første offisielle invitasjonen jeg fikk da jeg kom til Trondheim i oktober 2020, var til en privat omvisning på E.C. Dahls bryggeri. Jeg antar at jeg ble invitert fordi jeg har en øl-fortid, sier biskop Erik.

Munkene på klosteret der han var abbed før han ble utnevnt til biskop i Trondheim stift, hadde i alle år drevet med kveg og melkeproduksjon. Men da det ikke gikk særlig bra økonomisk, besluttet munkene å legge om driften. De begynte å produsere øl, såkalt trappist-øl. Dette er ►

SVINGER ØKSA: Biskop Erik Varden kløyver veden som skal brukes når byggkornet skal røykes i «sånnhuset» til Jørn Andersen på Tautra. Foto: Anne Reisch

SPENNENDE KOMBINASJON: Sammen med Magnus ble det servert blåskimmelost fra Selbu.

en tradisjon i cistercienserordenen, som biskopen og hans gamle kloster Mount Saint Bernard Abbey tilhører.

– Vi leste og smakte, og i 2017 satte vi i gang med produksjonen, sier han.

MØTTES PÅ BRYGGERI-FESTIVAL

Da biskopen og blant andre bryggerimester Wolfgang Lindell ved E.C. Dahls møttes på den årlige bryggerifestivalen i Trondheim, ble de enige om å finne på noe sammen. Til det første samarbeidsmøtet dro biskopen på Vinmonopolet og kjøpte med seg noen flasker av «sitt» øl fra England som smaksprøver. De ble enige om å produsere noe helt nytt, basert på lokalt miljø og historie – Trøndelag kan by på begge deler. De fikk også med seg de to nevnte ølbryggerne fra Stjørdal og Klostergården. De fant tonen og utviklet et godt samarbeid.

Roar Sandodden fra Stjørdal bidro med sin kunnskap om det tradisjonsrike Stjørdalsølet. Det er et såkalt røykmalt-øl. Basis er byggkorn. Det går gjennom en omstendelig og svært presis prosess som tar 11 dager, før kornet kan gå til brygging. Røykmalt-øl var svært utbredt i Europa i tidligere tider, men er nå mest kjent i Stjørdalen og enkelte bygder i Estland.

Karakteristisk for dette ølet er nettopp den spesielle ølsmaken. I Magnus-ølet er denne smaken lett og balansert, mens den i noen typer kan være svært fremtredende. Ifølge Sandodden er

SAMARBEID: Bryggerne koster opp byggkorn fra gulvet i sånnhuset til Jørn Andersen. Fra venstre: Jørn, bryggeriambassadør Kristian Berger og biskop Erik Varden. Foto: Anne Reisch

LIFLIG LUKT: Her er byggkornet klart for tørking etter et opphold over ovnen. Biskop Erik Varden later til å være fornøyd med duften.
Foto: Anne Reisch

røykmalt-øl stadig mer populært, og det bygges nå flere nye anlegg for å kunne produsere denne typen øl.

HVORFOR NAVNET «MAGNUS»?

Navnet «Magnus» er etter Magnus fra Orknøyene, og en historie som går langt tilbake i tid, til den gang erkebispesetet i Nidaros var sentrum for middelalderens Norgesvelde.

Erkebispesetet ble opprettet allerede i 1053. Derfra ble øyene vest i havet, deriblant Island, Grønland, Orknøyene og Shetlandsøyene, som en slags kirkelig konføderasjon. Det var heftig skipstrafikk mellom Nidaros og øyene. Det ble etter alt å dømme også fraktet en god del øl frem og tilbake over havet. I middelalderen var det vanlig å drikke et svakt øl i stedet for vann mot tørsten, fordi vannet var ofte forurenset av kloakk.

MAGNUS ORKNØYJARL

På Orknøyene var det en jarl som het Magnus. Han var i slekt med kong Harald Hardråde i Norge og skal ha besøkt Nidaros i 1098. I likhet med Olav Haraldsson hadde han levd et vilt ungdomsliv, fartet rundt i verden, men fikk etter hvert kontakt med kristendommen.

Begge døde i kamp, Olav på Stiklestad, mens Magnus ble drept av en kokk. Og begge ble helgenerklært etter sin død. Den hellige Magnus Orknøyjarl er skytshelgen for Orknøyene, som hadde en tidlig bryggeritradisjon. Magnus-ølet er også inspirert av ølet derfra, i tillegg til inspirasjonen fra Stjørdalølet.

– Det religiøse hadde også en kulinarisk dimensjon, sier biskop Erik. Han synes det har vært morsomt og hyggelig å delta i arbeidet med å utvikle og produsere det nye «katolske» sterkølet.

«FLYTENDE BRØD»

Foreløpig er det produsert 1000 liter øl. Håpet er at produksjonen kan fortsette. Ølet vil bli å få kjøpt gjennom Vinmonopolets spesialutvalg og foreløpig på noen barer og restauranter i Trondheim og omegn. Ølet skal passe ikke bare til ost, men også til vilt og hvalkjøtt.

Og, som biskop Erik minner om:

– Det heter seg at øl ikke er farget vann, men flytende brød! •

«Det heter seg at øl ikke er farget vann, men flytende brød!»

1 HØNEFOSS

Biskop Bernt besøkte flom-rammede

► Biskop Bernt Eidsvig viste sin støtte til dem som ble rammet av ekstremværet «Hans». Tirsdag 15. august besøkte han sogneprest Josef Ottersen i St. Teresia menighet og Søstrene av Det Hellige Kors på Hønefoss.

- Jeg ville forsikre meg om at det går bra med dem, og se om de trengte noe, sa biskop Bernt etter besøket og fortalte at det sto bra til både med p. Josef og søstrene. De ble evakuert og innlosjert på Sundvollen Hotell etter at voldsomme mengder regn forårsaket flom også i Hønefoss. - De har det bra. De har fått et fint rom i den eldste delen av bygget som de kan bruke som kapell. De virker fornøyde og har bare pent å si om denne løsningen. Men selvfølgelig lengter de

ROBUSTE: - Vietnamesiske søstre tåler en støyt, sier biskop Bernt. Her sammen med p. Josef og søstre av Det Hellige Kors. Foto: Sr. Maria Hong

tilbake til egne hjem, fortalte biskopen. De evakuerte kunne flytte hjem etter få dager, og skadeomfanget på hus og hjem var heldigvis begrenset.

FOTO: JAN ERIK KOFOED

2 HARAMSØY

EWTN Norge med tv-kanal

► Katolske EWTN Norge på Haramsøy i Møre og Romsdal lanserte sin norske tv-kanal tidligere i høst. Ambisjonen er daglige sendinger.

Norge rundt

OPPKALT ETTER SØSTER: Fredrikstads nye el-ferge er oppkalt etter jordmor sr. Marcia. Hun kom opprinnelig fra Tyskland, og het Marcia Lutjann, var utdannet sykepleier og flyttet til Norge i 1933. Etter at hun avla evige løfter, tjenestegjorde sr. Marcia ved St. Joseph hospital som jordmor i nærmere 40 år. Foto: Peter Kuran

KART: FREEVECTORMAPS.COM

3 FREDRIKSTAD

OPPKALTE DEN NYE BYFERGEN ETTER SR. MARCIA

► Hun var jordmor og leder for St. Joseph hospitals barselsavdeling i en årrekke, og kjent for å ønske de nybakte mødre velkommen tilbake – neste år! Søndag 27. august hedret Fredrikstad kommune sr. Marcia (1911 – 1987) ved å døpe byens nye el-ferge «Go'vakker Marcia». Som del av familie-festivalen A Walk in the Park ble «Go'vakker Marcia – Søster Marcia» døpt ved Værste fergeleie søndag 27. august. Ordfører

Siri Martinsen innledet før Bo Axelsson fra verftet Swede ship og gudmor Malin Krå Simonsen, leder av oppvekstutvalget trådte i aksjon. Krå Simonsen fikk æren av å døpe den nye byfergen. Representanter fra St. Josephsøstrenes kongregasjon i Oslo var æresgjester, og søster Gunhild Abeln, som tok imot blomster fra gudmor Krå Simonsen, sa at dette var en stor ære både for ordenen og for søster Marcias minne.

FEIRET: Biskop Bernt feiret messe i en fullsatt St. Olav domkirke med Helligdomsarmen på alteret. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

TRADISJONEN TRO: Menigheten feiret Hellig Olav med god mat og drikke etter messe og foredrag. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

4 OSLO

OLSOK I OSLO

► St. Olav domkirke var full til siste benkerad og vel så det på olsokdagen i Oslo. Biskop Bernt Eidsvig feiret messen, og sa i sin preken: «En konge som taper et slag og selv faller i det, vil per definisjon være fortidens mann. Han er den som feilet; hans makt er brutt; ikke bare har han tapt, men det han kjempet for, har også tapt. En slik konge kunne ha en romantisk appell for sine trofaste tilhengere, men fremtiden vil tilhøre andre herskere og tanker. Så er vi nettopp ved det utypiske: Det siste kongen sørget for før slaget, var at det ble lest sjelemesse for dem i fiendens hær som skulle falle. Det gjorde han på forhånd, fordi han regnet realistisk med muligheten for å falle selv. Som et åndelig testament for det norske folk kunne han ikke ha gitt oss noe bedre. Også etter døden lar Gud ham uttrykke sin kjærlighet til sine levende fiender.» Etter messen holdt katolikk og historiker Alf Tore Hommedal foredraget «St. Olav og St. Sunniva. Ein helgenkonge og ei helgendronning» i Menighetssalen. Deretter fulgte servering på bispegårdens terrasse. Tidligere på dagen holdt Mari Atlanta Lunde tre fulle omvisninger i Oslo Middelalderpark med olsok som tema.

HELLIG HULE: Sunnivahulen er Norges første hellige sted og landets eldste pilegrimsmål. P. Ole Martin Stamnestrø feiret årets midnattsmesse der. Foto: Hege Askvik

6 SELJA

Rekordfeiring på Selja

► Feiringen av seljumannamessen 8. juli på Selja fortsetter med å vokse i omfang og oppslutning. Over 180 pilegrimer fra alle generasjoner fant veien til den katolske messen på Selja i år. Det er ny rekord. 80 av deltagerne var fra arrangørmenigheten Vår Frue menighet i Ålesund. 15 var fra St. Sunniva menighet i Molde. 47 var katolikker fra resten av Norge. 30 var pinsekarismatikere fra hele landet og 12 var lutheranere fra Norge og Sverige. I år fant dessuten en gruppe unge voksne veien til seljumannamessen på Selja. De fikk til og med feire midnattsmesse i hulen der Sankta Sunniva og seljumennene gav sitt liv som Norges første martyrer.

SAMLENDE FELLESSKAP: Biskop Erik Varden og forlagssjef Kristine Dingstad i samtale under lanseringen av «Å finne sammen – politiske innspill». Foto: Trondheim stift, Ivan Vu

5 TRONDHEIM

Biskop Erik i Trondheim med ny bok

► Under Den nasjonale olsokfeiringen i Trondheim lanserte biskop Erik Varden sin siste bok «Å finne sammen – politiske innspill» på St. Olav forlag. Det er ikke politikk i betydningen partipolitikk han befatter seg med i den vakre lille boken. Den består av tre essays og tre prekener han har holdt. Biskop Erik ser kristendommen som et politisk prosjekt, i den forstand at den kaller mennesker til samlende fellesskap. Og når mennesker finner sammen, får vi et samfunn.

– Ikke noe annet språk enn det norske har et lignende ord, såvidt jeg vet. Det sier noe om at et samfunn er en dynamisk prosess, hvor vi hele tiden bevisst må søke mot det som fremmer fellesskapet, sier biskopen av Trondheim. Se også anmeldelse i vår bokseksjon.

FOTO: KIRSTI ROGSTAD

1 VATIKANET**Vatikanet om sosiale medier**

► Katolikker kan ta med seg sin «egen stil» til den digitale verden, og de bør opptre som «kjærlighetsfylte naboer» - også på den digitale arenaen. Det skriver Dikasteriet for kommunikasjon i et nytt dokument om kristnes engasjement på sosiale medier. Dokumentet er ment som en hjelp til kristne for å reflektere over eget nærvær på sosiale plattformer. Det tar opp hvordan våre behov for oppmerksomhet og erkjennelse er det spillet som sosiale plattformer er programmert til å jage. Her sammenlignes også «den digitale motorveien» med veien til Jeriko i Jesu lignelse om den barmhjertige samaritan. Dokumentet kan leses på www.vatican.va (søk på «Towards Full Presence»).

2 SYRIA**300-års fellesskap med Roma**

► Den melkitisk-gresk-katolske kirke inngikk fullt fellesskap med biskopen av Roma i 1724. Feiringen av 300-års jubileet starter i Damaskus i Syria den 11. november, med en seremoni presidert av patriark Youssef Absi av Antiochia. Patriarkens jurisdiksjon omfatter katolikker av den bysantinske ritus, og dette kirkesamfunn har rundt to millioner troende på verdensbasis, spesielt i Syria, Libanon og Det hellige land. Den bysantinske ritus benytter arabisk og gresk som liturgiske språk, og eukaristien og sakramentene forvaltes på samme måte som i den gresk-ortodokse kirke. (katolsk.orientering)

3 NICARAGUA**Nicaragua forbyr jesuittordenen**

► Jesuittordenen er erklært ulovlig i Nicaragua. Myndighetene beslaglegger nå alle verdiene som tilhører jesuittene. Forbudet kommer en uke etter at president Daniel Ortegas regjering konfiskerte det jesuittstyrte Mellom-amerikanske universitet (UCA) i hovedstaden Managua, med påstand om at det var et «senter for terrorisme». Siden 2021 er minst 26 universiteter stengt og alle verdier beslaglagt etter ordre fra Ortegas regjering. I april stengte Vatikanets ambassade i landet. To katolske nonneordener ble kastet ut av landet i fjor. Jesuittordenen ble grunnlagt på 1500-tallet. Pave Frans er den første jesuitten som er blitt overhode for Den katolske kirke.

Verden rundt

4 FRANKRIKE**HER REGJERER ERKEENGELLEN MIKAEL**

► I år er det 1000 år siden grunnstenen til klosterkirken på klippeøya Mont-Saint-Michel ved kysten av Frankrike, ble lagt ned. Lenge før benediktinermunkene ankom i år 708, var berget forbundet med erkeengelen Mikael, og pilegrimer valfartet dit for å be om sjelenes frelse. Selv i dag er det forbønn for avdøde venner og slektninger som fyller opp forbønnsboken som ligger oppslått i kirken på toppen av øya.

4 FRANKRIKE

KLIMAENDRINGER BREMSER CHARTREUSE-LIKØREN

► På grunn av klimaendringene har Dom Dysmas, prior i Grande Chartreuse, karteuserklosteret i Frankrike, besluttet å bremse ned på produksjonen av munkenes verdensberømte og fremgangsrike urtelikør. Klimaendringene gjør det vanskeligere å dyrke de 130 ulike urtene som inngår i oppskriften. Likøren, som har vært svært populær siden 1740-tallet, er laget av destillert alkohol forfinet med 130 urteekstrakter. Etter sigende skal resepten i 1605 være blitt overrakt av François-Annibal d'Estrées fra kong Henrik IVs hær til et kloster i Vauvert, en liten forstad til Paris. I stedet for å øke likør-produksjonen, skal munkene i Karteuserordenen fremover fokusere på urtemedisin og plantebehandling – fytoterapi - ytterligere et område hvor klostervesenet allerede har 1000 års erfaring.

«Klimaendringene gjør det vanskeligere å dyrke de 130 ulike urtene som inngår i oppskriften.»

5 PAKISTAN

Vold mot kristne i Pakistan

► Etter voldshandlinger fra rasende muslimer mot kristne i Punjab i Pakistan, har mange kristne måttet tilbringe nettene under åpen himmel utenfor hjemmene sine. I august ble mer enn 20 kirker og mange kristnes hjem i byen Jaranwala angrepet under opptøyer. Antall kristne i Pakistan ligger på rundt to prosent, fem millioner, av en befolkning på 247 millioner. Det overveiende flertallet av innbyggerne er muslimer. Presidenten for Pakistans katolske bispekonferanse, erkebiskop Joseph Arshad, beskrev angrepene som en «avskyelig handling som strider mot selve essensen av fred, respekt og toleranse som nasjonen vår søker å opprettholde.» (NTB/Vatican News)

VERDEN

360 millioner kristne forfølges

► Over hele verden utsettes én av syv kristne for forfølgelse og angrep, og til og med voldshandlinger. Antallet har økt dramatisk, skriver hjelpeorganisasjonen Åpne Dører. På verdensbasis er mer enn 360 millioner kristne kvinner og menn utsatt for ekstrem forfølgelse og diskriminering. Som følge av volden lever mange kristne i isolasjon, usikkerhet og frykt for å bli oppdaget. Ifølge Pew Research Centre i Washington, er kristne den gruppen som er hardest rammet av den økende volden i verden. Særlig i Afrika sør for Sahara har volden mot kristne økt kraftig, i Sahel, Tsjad-bassenget, østkysten av Afrika og helt til Mosambik og Kamerun. Sistnevnte har en majoritet av kristne, men har opplevd brutale angrep fra Boko Haram-militsen på kristne landsbyer. Ifølge Åpne Dører skjer det tvangskonverteringer til islam og fordrivelse av mennesker. (Kathpress)

WILLIAM BOUGUEREAU: Skimrende skjønnhet

Bouguereau er for sentimental, for perfekt og for kitschy, sies det. Kritikken haglet i hans samtid og kunsthistorikerne hysjer ham ned. Publikum har likevel alltid elsket Bouguereau og hans jakt på det skjønne.

TEKST: THERESE SJØVOLL

William Adolphe Bouguereau (1825–1905) var fransk. Han regnes som en av de fremste representantene for 1800-tallets akademiske maleri. Han var en sentral skikkelse i det parisiske kunstmiljø, nøy stor suksess både hjemme og ute, og mottok flere æresbevisninger fra den franske stat. Han var svært produktiv. Da han døde hadde han malt over 800 malerier.

KLASSISKE PRINSIPPER

Bouguereau malte i den klassiske tradisjonen og mestret til fulle de klassiske prinsippene for godt maleri, som da var retningsgivende ved Det franske akademi for maleri og skulptur. Maleriet måtte ha en bærende idé, komposisjonen måtte fungere, anatomi og proporsjoner måtte stemme, fargene skulle være harmoniske, og uttrykket gripende.

Disse prinsippene ble etter hvert ansett som utdaterte og begrensede. Fra 1850-tallet av var det tradisjonelle, klassiske maleriet under angrep. «Akademistil» ble et skjellsord blant impresjonister, pointillister, og andre moderne malere i løpet av 1800-tallets siste halvdel. Kunstnerne og kritikernes forakt for tradisjonen og det tradisjonelle maleriske håndverket skulle komme til å definere store deler av det 20. århundrets kunst.

DET SANNE OG DET SKJØNNE

Bouguereau kom fra en vinhandlerfamilie i La Rochelle. Moren var kalvinist og faren katolikk, og Bouguereau ble døpt katolsk. Grunnet familiens økonomiske problemer ble han sendt til sin onkel som var katolsk prest. Hos onkelen, som ble hans fosterfar og mentor, fikk han naturligvis grundig opplæring i den katolske ►

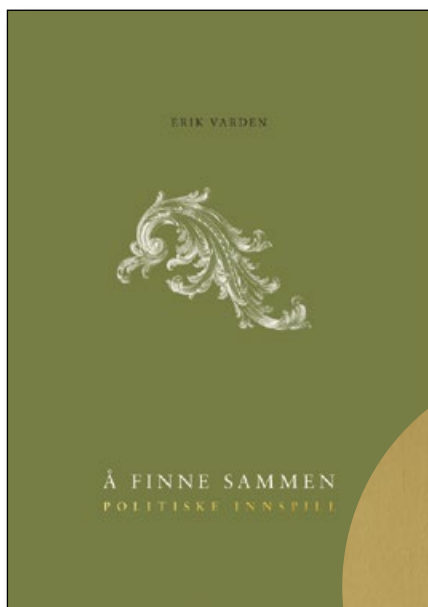

**INGEN TYDELIGE
RELIGIØSE SYMBOLER:**
Ingen glorie, intet gull. For
et publikum skolert i kris-
tendom og med kjennskap
til Kirkens visuelle tradi-
sjon er det likevel åpen-
bart. Hun er Maria med
Jesus-barnet.
William Bouguereau,
Uskylden, 1893.

«Bouguereaus
talent ble satt
stor pris på i
den etablerte
kunstverdenen,
men et opprør
var på gang.»

Bli inspirert av

ST. OLAV FORLAG

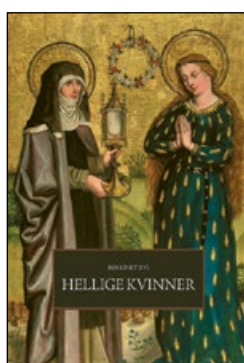
ERIK VARDEN:

Å finne sammen – politiske innspill

Et «politisk vesen» er, i aristotelisk forstand, en som vet at mennesket må inngå i et organisert fellesskap for å leve godt. I kristen forstand er mennesket også noe mer: Med Gregor av Nazianz' ord er det et «vesen som blir guddommeliggjort». «Mennesket er i stand til å tenke rasjonelt, så til å dele sin tanke med andre. Det kan utlegge hva som er tjenlig og utjenlig, rettferdig og urett, godt og ondt. Ved å dele meninger er det i stand til å bygge fellesskap bevisst», slår biskop Erik Varden fast.

Hva er det da, i vår tid, som hindrer oss i Å FINNE SAMMEN i livnærende samfunn? Hvordan skal vi forstå ensomheten som florerer rundt oss? Er det et problem at vi har færre litterære referanserammer enn før? Hva skjer med fellesskapet når vi henfaller til syting og klaging og lar «pukking på rettigheter og krav» være limet som binder oss sammen? I bokens tre essays søker den katolske biskopen og cisterciensermunken svar, og «som en etterklang» følger tre prekener – «forsøk på å gjøre et kristent samfunnssyn konkret».

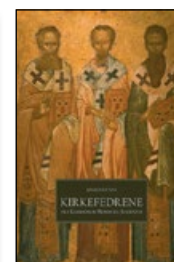

PAVE BENEDIKT XVI:

Hellige kvinner

I denne katekeserekken, holdt i 2010 og 2011, presenterer pave Benedikt XVI oss for et knippe av middelalderens hellige kvinner. Vi hører om Hildegard av Bingen, Klara av Assisi, Gjertrud den store, Elisabeth av Ungarn, Birgitta av Sverige, Katarina av Siena, Julian an Norwich, Jeanne D'Arc, Teresa av Avila og mange andre som utmerket seg ved «sin hellige livsførsel og rike tenkning». Disse kvinnene «modige, sterke i troen og i stand til å gi avgjørende impulser til fornyelse av Kirken», er lysende eksempler også i vår tid, hevder paven.

Samme serie

VELKOMMEN TIL ST. OLAV BOKHANDEL!

AKERSVEIEN 14, OSLO · WWW.STOLAVBOK.NO
MAN-FRE 10-17 · SØN 12-16

SELVPORTRETT:
William Bouguereau,
1879.

tro. I tillegg ble han introdusert for den klassiske kulturarven i form av gresk og romersk historie, litteratur, mytologi, og poesi.

Onkelen tok ham også med på jakt og rideturer, og Bouguereau utviklet et nært forhold til naturen. Et oppriktig og inderlig studium av naturen, og en søken etter det sanne og det skjønne, skulle senere bli Bouguereaus uttalte livsmål.

SJANGERMALERIER

Bouguereaus motiver var hentet fra historie, mytologi og religion. I tillegg malte han såkalte sjangermalerier med scener fra dagliglivet på landsbygden. Bouguereaus fantasifulle skildringer av gudinner og nymfer, hans poetiske gjeterpiker og de pietetsfulle madonnaene, stod i sterk kontrast til fokuset på det urbane, flyktige og spontane hos impresjonistene og andre radikale samtidskunstnere. Bouguereaus talent ble satt stor pris på i den etablerte kunstverdenen, men et opprør var på gang. Malerne av det moderne liv var i ferd med å overta den kunstneriske ledelsen.

GUDS LAM

I Bouguereaus *Uskylden* (1893) møter vi en ung mor i skogen. I favnen holder hun et lite

«Et oppriktig og inderlig studium av naturen, og en søken etter det sanne og det skjønne, skulle senere bli Bouguereaus uttalte livsmål.»

barn og et lam. Hun kunne ha vært hvilken som helst kvinne, for det er ingen tydelige religiøse symboler: ingen glorie, intet gull. For et publikum skolert i kristendom og med kjennskap til Kirkens visuelle tradisjon er det likevel åpenbart. Hun er Maria med Jesus-barnet. Lammet viser til Jesus som offerlammet: Guds lam, som tar bort verdens synder.

Maria er kledd i hvitt og omhyllt av et draperi. Klesdrakten gir assosiasjoner til den klassiske antikken. Barnet slumrer og moren lukker øynene. Kun lammet har et våkent blikk, men det ser ikke direkte på oss og konfronter ikke. Lammet er en påminnelse; et visuelt frempek til Jesu lidelse.

TIDLØSHET

Stemningen er innadvendt og meditativ. Komposisjonen er basert på geometriske figurer som rektangelet, sirkelen og trekanten. Hodene til Maria, Jesus og lammet danner en trekant, mens hendene til Maria og Jesu føtter en annen. Geometrien forsterker intrykket av ro og stillhet, forener figurene, og understreker intimiteten mellom de tre.

Draperiene og variasjonene i tekstur – i hud, hår, pels og tekstiler – myker opp. Fargevalget er enhetlig og et spill av hvitt, mellom kjølige og varme nyanser, binder figurene ytterligere sammen. Alt det hvite skimrer og skiller figurene fra mørket i bakgrunnen.

Mor, barn og lam er tett forbundet. Som om de er ett legeme. Som en søyle av alabast, eller en gresk skulptur i skogen. *Uskylden* er en tidløs idyll, som mildt og vakkert formidler budskapet om frelseren og forsoneren. •

Tanker rundt pave Johannes Paul IIs encyklika *Fides et ratio*.

Tro og fornuft

«P

ræstet fides supplementum sensuum defectui» – La da troen være støtte, der hvor tanken ei er kjent. Spørsmålet om forholdet mellom tro og fornuft, mellom religion og

vitenskap dominerte ikke for dem som vokste opp med disse ordene fra *Tantum ergo*, sunget i kirken ved tilbedelsen av det hellige sakrament.

DISSE ORDENE VAR EN SELVFØLGE uten at man som barn reflekterte over det, eller visste at denne teksten går tilbake til Thomas Aquinas. Det var enkelt å forstå – troen skal være en støtte, et hjelpemiddel, der hvor det ikke er mulig å forstå, ved hjelp av kunnskap, vitenskapelige fakta, ved «å bruke hodet». I min barndom og ungdomstid i det kommunistiske Polen var forholdet mellom tro og vitenskap ikke noe man trengte å diskutere. Ja, den offisielle ideologien var materialistisk, det var ikke plass til Gud i det offentlige rom, heller ikke på skolen, men i praksis var det polske samfunnet den gangen dypt religiøst, folk visste hva Sannheten er. Det fantes selvsagt teologer, og både katolske og marxistiske filosofer som, fra hver sin side, diskuterte eksistensielle spørsmål og ga både vitenskapelige og metafysiske svar, men det var ikke det folk flest var opptatt av.

DA JEG KOM TIL NORGE på 1980-tallet, fant jeg fort ut hvor viktige disse spørsmålene kunne være, også i hverdagen. Og hvor viktig det var å kunne bruke fornuften, og kunnskap, også for å forsvare sin tro. Som lektor ved videregående skole var jeg privilegert som jobbet sammen med kolleger som viste interesse og respekt for min tilhørighet til den katolske kirke, uavhengig av om de selv var dypt troende lutheranere, agnostikere eller ateister. Men troens plass i relasjon til fornuft og vitenskapelig kunnskap måtte klargjøres, og den katolske kirkes forhold til vitenskap måtte enda mer opplyses om og avklares. Her var det mange misforståelser, forenklinger og manglende kunnskap om hva som er Kirkens lære. Informasjon om at det finnes

et pavelig akademi for vitenskap som arbeider med mange utfordrende problemstillinger, var svært overraskende for noen. Og i møte med ungdommer, med elevene, var det en spennende og noen ganger en krevende utfordring å forklare at den katolske kirke ikke står for kreasjonisme, at begrepet *Ockhams barberkniv* kommer fra en fransiskanermunk, og enda vanskeligere, at troen faktisk kan være en støtte for fornuften.

I DENNE SAMMENHENG kom den pavelige encyklika *Fides et ratio* som et gledelig hjelpemiddel i 1998. Den signaliserte, som paven formulerte det, at «tro og fornuft er som to vinger. På dem stiger menneskeånden opp for å skue sannheten». Det var et signal om at Kirken ikke er mot vitenskap, tvert imot, den bruker vitenskap også i teologiske betraktninger. *Fides et ratio* var den nest siste av de 14 encyklikaer som pave Johannes Paul II forfattet. Ikke så rart, siden han var filosof og professor i etikk før han ble valgt til å lede Kirken.

Encyklikaene, de pavelige rundskrivene, er først og fremst adressert til biskopene – brødre i bispeembetet, men alle kan lese disse, siden de publiseres på Vatikanets nettsider, på flere språk. På norsk ble *Fides et ratio* publisert av St. Olavs forlag først i 2007. Den er dessverre ikke så kjent som enkelte andre, f.eks. *Laborem exercens* (Om arbeidets verdighet), *Veritatis splendor* (Sannhetens stråleglans), eller *Evangelium vitae* (Livets evangelium).

I FIDES ET RATIO SKRIVER PAVEN at forholdet mellom filosofien og den åpenbarte sannhet «må betraktes ut fra to forskjellige synsvinkler, fordi den sannhet som meddeles gjennom åpenbaringen, samtidig er en sannhet som må forstås i lys av fornuften.» (35). En stor del av encyklikaen er viet til historisk oversikt og analyse av hvordan man så på forholdet mellom tro og fornuft, teologi og filosofi, fra antikken og middelalderen frem til moderne tid og Det annet vatikankonsil. Deretter kommer paven med råd og advarsler til både teologer og filosofer. De troende bør ta med seg begge deler. Paven skriver blant annet om viktigheten

EWA BIVAND. Pensjonert
lektor og kateket. Norsk
katolikk siden 1982.

av katekese, som viser «en unik sammenheng mellom undervisning og livsførsel.» (99).

Teologien i dag, sier paven, viser på den ene siden tegn på å være en variant av rasjonalisme, «særlig der hvor teologer mangler formell filosofisk kompetanse og ukritisk lar seg rive med av påstander som er blitt en del av alminnelig språkbruk og kultur, men som allikevel har liten støtte i fornuften». På den andre siden ser man tegn på en *fideisme*, men denne «er ikke i stand til å innse betydningen av den fornuftsmessige kunnskap og den filosofiske drøftelse av troen». Dette er særlig synlig i «en slags *'biblisme'* som vil gjøre lesningen og fortolkningen av Den hellige skrift til det eneste kriterium på sannheten.» (55).

TEOLOGIEN BØR SØKE HJELP ikke bare i filosofien, men også andre fagområder som historie, og først og fremst i naturvitenskapene «som har gjort så enestående fremskritt i den senere tid og derfor vekker almen beundring». Samtidig minner paven om at det er viktig å huske at «vitenskap og teknologi aldri må skilles fra de filosofiske og etiske verdier som er kjennetegnet på den menneskelige person.» (69).

Paven påpeker at filosofien i dag paradoksalt nok viser mistillit til fornuften og «forventes å nøye seg med mer beskjedne oppgaver, så som rene tolkninger av fakta eller begrensede undersøkelser av visse menneskelige kunnskapsfelter og deres strukturer» (55). Paven oppfordrer både kristne og ikke-kristne filosofer til å stole på den menneskelige fornufts kraft og sette høye mål for sine refleksjoner.

SAMTIDIG ADVARER PAVEN om fallgruver og farer knyttet til forskjellige -ismer, som eklektisme, historisme, modernisme og særlig scientisme, som betrakter de store spørsmålene som irrasjonelle og meningsløse og dermed avviser kritikk grunnet i etiske vurderinger.

«Derfor har det lyktes den å forlede mange til å tro at hvis noe er teknisk mulig, da er det også moralsk akseptabelt.» (88). Paven minner oss om at samvittigheten må forstås som «en utøvelse av en persons intelligens som har til oppgave å anvende universell kunnskap om det gode på en spesiell situasjon, og dermed gi uttrykk for en vurdering av hvilken handling som er den rette her og nå», ikke som et privilegium til å handle ut fra egen individualistisk sannhet. (98).

Encyklikaen refererer til naturvitenskap med beundring og oppfordring, men uten å gå nærmere inn på konkrete eksempler på at vitenskap og teknologi skilles fra de etiske verdiene. Den stopper ved si at «Sannhet og frihet går enten hånd i hånd eller også går de sammen ynkelig til grunne.» (90)

ET KVART ÅRHUNDRE ETTER at *Fides et ratio* ble publisert, er den fortsatt relevant, og spørsmålene den stiller er fortsatt aktuelle. Men *ratio* betyr i dag ikke bare filosofi. Snarere er det først og fremst vitenskapene og den galopperende utvikling innen bioteknologi, neurovitenskap, og informasjonsteknologi som stiller oss foran flere og dypere spørsmål. Det krever en større bevissthet om vårt ansvar for medmennesker og for Skaperverket, og samtidig et behov for dypere refleksjon over våre valg.

Ukritisk bruk av alle vitenskapelige og teknologiske oppfinnelser fører til moralsk forfall, men en tro som avviser kunnskap som bygges på vitenskapelige resultater, kan føre til overtro og magisk tenkning. Vi trenger både tro og fornuft, de to vinger som sammen leder oss mot Sannheten, og som *Fides et ratio* stadig minner oss om. •

«Ukritisk bruk av alle vitenskapelige og teknologiske oppfinnelser fører til moralsk forfall, men en tro som avviser kunnskap som bygges på vitenskapelige resultater, kan føre til overtro og magisk tenkning.»

Ewa Bivand
BERGEN, JULI 2023

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

**UNGDOMSBILDE AV BORGHILD
KRANE:** Hun kom til å utfolde seg
på en rekke områder, også innenfor
Den katolske kirke i Norge.

BORGHILD KRANE:

Allsidig katolsk kvinne

Hun var i sin tid et aktuelt navn i katolske og litterære kretser her i landet og utfoldet seg på mange felter. På Wikipedia sorterer hun under følgende kategorier: bibliotekar, romanforfatter, novellist, lege, psykiater, litteraturhistoriker og litteraturkritiker.

TEKST: LIV BLIKSRUD

I offentlige sammenhenger fremsto Borghild Krane (1906–1997) som en konservativ katolikk og en utfordrende forfatter av kvinnelitteratur. I det katolske miljøet var hun mest kjent for sitt engasjement for å bevare den gamle latinske messen fra tiden før det annet vatikankonsil (1962–65). Hun fant seg dårlig til rette med konsilets liturgireformer, ikke minst fordi latinen ble forlatt til fordel for folkespråket, og hun opplevde reformene som et stort kulturelt tap. Sommeren 1964 sendte hun ut en appell til katolikker i alle land om å slutte seg sammen i forsvar for Kirkens latinske arv. Dette var det første initiativ for å bevare den førkonsiliære liturgien. Resultatet var at en rekke nasjonale forbund ble opprettet, først i Frankrike. Bevegelsen fikk navnet Una Voce (med én røst).

Som forfatter var Krane mer i samsvar med sin egen tid. Hun var dypt og personlig engasjert i spørsmål omkring kvinnesak, seksualitet og kjønnsroller

«Hun var dypt og personlig engasjert i spørsmål omkring kvinnesak, seksualitet og kjønnsroller og var ikke redd for å kritisere hevdvunne konvensjoner og tradisjoner.»

og var ikke redd for å kritisere hevdvunne konvensjoner og tradisjoner. I bok etter bok tok hun opp kvinnelighetens problem og fremstilte det fra ulike synsvinkler, uavhengig av om hun skrev skjønnlitteratur eller faglitteratur.

BAKGRUNN OG UTDANNELSE

Det er sparsomt med opplysninger om Borghild Kranes liv. De som kjente henne er gått bort, men det er stadig noen som husker henne. Hun var ikke blant dem som bød på seg selv. Hun blir beskrevet som privat og innesluttet, beskjeden og stillferdig av vesen. Men hun var ikke asosial. Hun var ingen avholdskvinne og deltok gjerne i selskapslivet, hvor hun iakttok alt som skjedde gjennom en sky av sigarettøyk.

Borghild Krane vokste opp i en protestantisk familie i Tromsø, hvor faren drev et bakeri. Etter endt skolegang utdannet hun seg i 1927 til bibliotekar ved Columbia School of Library Service i New York. Etter dette er det et hull i biografien. Men romanene hennes, som ofte har et selvbiografisk preg, tyder på at hun jobbet som lærer i barneskolen før hun begynte å studere medisin. I 1941 ble hun cand. med. og spesialiserte seg dernest i psykiatri. Under krigen var hun lege ved sykehus i Tromsø og Oslo, og i 1950- og 60-årene drev hun egen psykiatrisk praksis i Oslo. Parallelt med arbeidet som lege, studerte hun litteratur og litteraturteori. I 1963 tok hun lisensiatgraden ved Universitetet i Oslo og ble lic. philos. i litteraturvitenskap. ▶

Borghild Krane stiftet ikke familie. Hun bodde i mange år i Oslo sammen med en katolsk venninne, høyrekvinnnen Eddie Weyergang Ellefsen, inntil Eddie giftet seg med arbeiderpartipolitikeren Hans Cappelen. I 1967 flyttet Krane til Spania og oppholdt seg der i lengre tid. Mot slutten av livet ble hun fysisk og mentalt svekket. Hun tilbrakte sine siste år på Uranienborghjemmet i Oslo.

LITTERATURFORSKEREN

I et litteraturhistorisk perspektiv står Krane sterkere som forfatter av litterære fagbøker enn av skjønnlitteratur. Det faglige forfatterskapet består av to store avhandlinger om Amalie Skrams diktning, en biografi om Sigrid Undset, dertil flere litterære artikler, bl.a. om Ibsen og Wergeland.

Arbeidene om Amalie Skram ruver godt i norsk litteraturforskning. De var de eneste omfattende Skram-studier siden Antonie Tiberger (også hun katolikk!) biografi om dikteren i 1910, og de hadde status som hovedverke om Skram til ut i 1980-årene.

Kranes to avhandlinger er skrevet med ti års mellomrom. Felles for dem er det psykoanalytiske tolkningsperspektivet, men de er ulike i teori og metode og utfyller hverandre. Den første, *Amalie Skram og kvinnens problem* (1951) er en psykobiografi. Bokens grunnleggende premiss er at kunnskap om en dikters liv kan være en nøkkel til forståelse av hans eller hennes diktverk. I avhandlingen viser hun hvordan erfaringer og konflikter i Skrams barndom stadig gjentar seg i romanene hennes. Særlig gjelder det den problemfylte relasjonen mellom mor og datter. Krane slutter seg til Skrams budskap: mødrene og døtrene må knytte seg til hverandre i trygghet og respektere seg selv i hverandre. Bare slik kan kvinnen frigjøres innenfra, så hun kan bli voksen og ansvarsbevisst.

Den andre avhandlingen, *Amalie Skram. Tema og variasjoner* (1961) er mer estetisk og tekstorientert anlagt. Krane går her dypere i stoffet. Hun undersøker romanenes komposisjon, symbolbruk og poetiske mønstre og tolker dem som innganger til «det skjulte liv i dikterens sinn». På denne avhandlingen tok hun lisensiatgraden i litteraturvitenskap. Det er sannsynlig at Krane ønsket å kvalifisere seg for en karriere som universitetslærer i litteratur. Da det ble lyst ut et dosentur i faget, søkte hun stillingen. Hun ble ikke innstilt på første plass, men fikk

anerkjennende bedømmelse og ble tildelt formell kompetanse som dosent.

UNDET-STUDIER

Kranes tema for prøveforelesningen til lic.philos.-graden over selvvalgt emne var «Sigrid Undsets kvinnesynspunkt i essayistikk og diktning». Krane var nå i full gang med å utforske Sigrid Undsets forfatterskap. Fra 1965 til 1970 arbeidet hun med å katalogisere forfatterens boksamling på Bjerkebæk. Det var en spennende og krevende oppgave som hun utførte i sommerferiene og på egen bekostning. Frukten av denne forskningen ble forfatterbiografien *Sigrid Undset. Liv og meninger* (1970). Dette verket har vært og er fremdeles et standardverk for alle som arbeider med Undsets forfatterskap. Etter mitt skjønn: Ingen over, ingen ved siden. Krane øser av et enormt kildemateriale som hun behandler med nøktern-

het og respekt, og gir en overbevisende fremstilling av Undsets liv fra vugge til grav. Grunnlaget for Undsets meninger finner hun i forfatterproduksjonen utenom den egentlige diktningen, i essays og artikler. Meningene faller i tre kapitler: Kvinne- og samfunns-sak, Troen og det religiøse livssyn, Kampen mot nazismen. Kranes siste Undset-arbeid var den nydelige artikkelen «Kjærlighetens veier i Kristin Lavransdatter». Artikkelen er Kranes bidrag til Undset-kjenneren professor Ellisiv Steens festskrift på hennes 70-årsdag, *Kvinner og bøker* (1978).

ROMANER OG NOVELLER

Kranes skjønnlitterære forfatterskap består av tre romaner og to novellesamlinger. De tilhører den

psykologisk-realistiske romantradisjonen, som siden mellomkrigstiden har vært dominerende i norsk litteratur. Karakteristisk for Krane er hennes dempede, intense stil og intime kvinneskildring. Bøkene fikk velvillig omtale av etablerte kritikere, og hun fikk to ganger Statens forfatterstipend.

Krane debuterte i 1937 med romanen *Følelsers forvirring*. Her følger vi den unge nordlandsjenta Åse fra barn til voksen, en romanfigur som har åpenbare likhetstrekk med forfatteren selv. Åse er en ensom sjel, en bokorm og et skolelys. Men hun er ikke som de andre jentene. Hun merker tidlig at hun «føler det annerledes», som det en gang het om det å forsøke seg i personer av sitt eget kjønn. Åse får problemer med sin kvinnelige identitet. Hun blir en

KRANES KONDITORI: Borghild Kranes barndomshjem, Storgata 104 i Tromsø. Her drev faren bakeri, og hun hadde selv legekontor i andre etasje under andre verdenskrig. Foto: Stig-Lennart Sørensen

LITTERATURVITER: Parallelt med arbeidet som lege, studerte hun litteratur og litteraturteori. I 1963 tok hun lisensiatgraden ved Universitetet i Oslo og ble lic.philos. i litteraturvitenskap. Foto: Rigmor Dahl Delphin.

outsider i ungdomsmiljøet, en nerd som drar tidlig hjem fra fest for å fordype seg i Niels Bohrs atomteori. Men hun lider ved å være utenfor, og hele livet lengter hun etter å bli gjenkjent, mottatt og elsket. Hun har forhold til flere kvinner av sin egen type, men de ender i kriser og frustrasjon. *Følelsers forvirring* er den første norske roman av en kvinnelig forfatter som skildrer utviklingen av lesbisk identitet i full bredde. I de senere år er den blitt gjenoppdaget og studert i lys av vår tids debatt om kjønnsuttrykk og seksuell identitet. I dag har den fått status som et pionérarbeid innenfor hva man kan kalle en «skeiv» norsk romantradisjon.

KVINNELIV

I 1938 kom novellesamlingen *Tre unge kvinner*. De heter Elisabeth, Lise og Anna og opptrer i hver sin novelle. De har forskjellig sosial bakgrunn, men alle føler seg mistilpasset og mislykket. Novellene er stemt i moll. Elisabeth lever et tomt og ensomt liv og venter forgjeves på lykken. Så dør hun i ung alder av tuberkulose. Lise er gift med en mann hun mistenker for utroskap, men i virkeligheten er han god og hederlig, bare litt kjedelig. Her ender det med forsoning og lakonisk resignasjon. Anna har mer energi. Hun setter alt inn på å bryte med sitt usle hjemmemiljø og studere til lege. For å klare seg økonomisk tyr hun til prostitusjon. Annas klassereise lykkes. Som lege får

hun skyldfølelse overfor de fattige foreldrene. Hun reiser tilbake til hjemstedet for å drive legepraksis. Men nesten ingen vil gå til henne på grunn av hennes simple herkomst. Først da hun redder et barn fra å dø under en fødsel, får hun en slags oppreisning.

Det neste verket, *Det var engang en student* (1940) er en Oslo-roman som har noe urbant og Sigurd Hoel-aktig ved seg. Verket har en ung mannlig hovedperson, Arild, som studerer medisin og forelsker seg i moderne damer, både «yrkeskvinner» og studenter. Dette gir forfatteren anledning til å fordype seg i ulike kvinnetyper, slik som i novellesamlingen *Tre kvinner*. Hendelsene utspiller seg i kjente strøk på Oslos vestkant, og det gis spredte glimt av byens restaurant- og kulturliv, teater og konserter. Men først og fremst møter leseren medisinerens verden: sykehus, operasjonssaler, vaktrom, laboratorier og auditorier. Arild er et forskertalent. Hans kall er å gjøre verden bedre ved hjelp av medisinsk vitenskap, og han bestemmer seg for å vie sitt liv til forskningen. Ved dette havner han i en konflikt mellom kallet ▶

«Karakteristisk for Krane er hennes dempede, intense stil og intime kvinneskildring. Bøkene fikk velvillig omtale av etablerte kritikere, og hun fikk to ganger Statens forfatterstipend.»

LEGE: Under krigen var Borghild Krane lege ved sykehus i Tromsø og Oslo, og i 1950- og 60-årene drev hun egen psykiatrisk praksis i Oslo. Foto: Rigmor Dahl Delphin.

i Nordnorge. Enhver tromsøværing vil bli innfanget av boken, skrev en Tromsø-avis – både på grunn av den fine lokalkoloritten og fordi den vitner om dikterens kjærlighet til hjembyen. Lyset spiller en viktig rolle nord for polarsirkelen, og Krane skildrer meget vakkert hvordan sollyset kommer som en håpets budbringer etter en tung mørketid, liksom freden etter fem tunge år med krig.

OSLO-NOVELLER

I Kranes siste bok, *Kvinner selv* (1972) er handlingen lagt til Oslo. Boken består av to lange noveller som skildrer til sammen fire kvinneskjebner. Det som er nytt er det religiøse temaet, som her viser seg for første gang. Boken er skrevet etter Undset-biografien og er tydelig påvirket av Undsets diktning og samfunnskritikk.

Den første novellen, *Nan*, er en undergangshistorie med innslag av tragikomedie. Den handler om den sære og såre gammeljomfruen Nan og hennes fatale morsbinding, snobberi, alkoholisme og forrettede forhold til medmennesker. Alle misliker henne unntatt en ung kelner som nesten daglig serverer henne drinker på en restaurant. Den er hennes fristed, og hun kaller den Sans Souci. Men en dag blir hun så beruset at hun blir kastet ut, og dermed slukner det lille hun har igjen av livslyst. Det religiøse tema antydes ved at Nan ganske tilfeldig begynner å lese i Bibelen, som ramler i hodet på henne i fylla. Gjennom lesningen får hun et nytt syn på tilværelsen. Hun innser at hun trenger omvendelse og bot for sine synder. Lenger kommer hun ikke før hun dør av hjerteslag.

og kjærligheten til sin nyeste flamme, men det blir vitenskapen som trekker det lengste strå.

KRIGENS NORDNORGE

Etter krigen utga Krane romanen *I håpets tegn* (1948). Det er en nordnorsk slektskrønike om familien Verdrup og dens skjebne fra 1930-årene til krigens slutt. Det meste handler om krigsårene i Tromsø. Familien teller mor, far og fem barn, og alle blir på forskjellig vis deltakere i kampen mot okkupasjonsmakten. Den sentrale skikkelsen er moren Marianne, som dør i kampen, men som aldri ga opp håpet om rettferdighet og fred. Romanen ble godt mottatt, særlig

«Krane skildrer meget vakkert hvordan sollyset kommer som en håpets budbringer etter en tung mørketid, liksom freden etter fem tunge år med krig.»

KATOLSK TEMA

Den siste novellen, *Evy, Ellen og Bitten*, handler om tre venninner og deres problemer med kjærligheten. I skildringen av Bitten kommer et spesifikt katolsk tema til uttrykk. Bitten har et forhold til en fraskilt mann og vil gifte seg med ham. Men som katolikk kan hun ikke det så lenge mannens kone lever. Bitten har vanskelig for å forstå dette og føler behov for å klargjøre sitt katolske trosgrunnlag. Det gjør hun så grundig at hun vurderer å gå i kloster. Men da elskerens kone dør, velger hun ekteskapet fremfor klosterlivet.

Novellen byr på skildringer av St. Olavs kirke i Oslo og Santa Marta i Vatikanet. I den romerske kirken møter Bitten en prest som er sterkt kritisk til konsilets modernisering av liturgien. Men han stoler på at det vil gå seg til etter hvert: «Kirken hadde før gjennomgått kriser, men fundamentet var der, klippen.» •

På den tid sa apostlene til Herren: «Gi oss større tro.» Og Herren svarte: «Hvis dere hadde tro, om så bare som et sennepsfrø, da kunne dere ha sagt til dette morbærtreet: 'Rykk deg opp og slå rot i havet' – og det ville ha lystret dere!» (Lukas 17, 5-6)

Vi tror ikke med munnen eller hendene, men med hjertet og sjelen.

TEKST: PATER SIGURD MARKUSSEN

«**G**i oss større tro», sier apostlene til Jesus mot slutten av Lukasevangeliet. Skulle vi ikke ta det for gitt at apostlene, som var spesielt utvalgt og kalt av Jesus, og hadde opplevd en mengde mirakler og taler fra ham, og ikke minst hadde levd tett innpå ham, allerede var overfylt med tro? Tro på det guddommelige – tro på fremtiden – tro på Jesus Kristus, verdens frelser! Om apostlene virkelig hadde liten tro, hva var det de forventet?

JEG ER GANSKE OVERBEVIST om at apostlene hadde en grundig tro, men også de var av og til fylt med tvil. For selv om de tilbrakte all tid enten sammen med Jesus eller med hverandre, er det ikke til å komme utenom at de som mennesker flest av og til kom til kort. De følte *tvil*.

Apostlene ble, enda mer enn oss, konfrontert med den absolutte tro (Jesus) og den absolutte tvil (mange jøder og ikke minst de ikke-religiøse/hedningene). Det var kanskje nettopp i denne spenningssituasjonen apostlene ønsket seg en enda større tro, slik at de lettere skulle kunne forkynne evangeliet blant alle mennesker, særlig hedningene – de uomskårne.

FOR NOEN BLANT OSS i dagens Norge er det vanskelig å fremstå som troende – som kristen – fordi de føler usikkerhet i et stadig mer sekularisert samfunn. Dette er forståelig, men like fullt er vi gjennom Kirken medlemmer av en verdensomspennende familie, et *trofelleskap* som har som kall å ta vare på sine medlemmer. Som kristne er vi kalt til å passe

godt på hverandre, dele troen med hverandre og dra omsorg for hverandre. Dette er det ikke en enkelt person – for eksempel presten – som skal gjøre. Alle kristne har denne oppgaven til felles.

NÅR VI BLIR KRISTNE – det skjer gjennom vår dåp – oppfordrer presten oss til å forsake det onde og bekjenne vår tro. Foreldre, faddere og alle som er til stede bekrefter sin tro ved å si «Ja, vi tror». Den som blir døpt blir døpt inn i et *felleskap* av troende og vokser opp i et *felleskap* av troende. Dette kristne fellesskapet – menigheten og alle troende i hele verden – bekrefter denne troen og enheten gjennom den vanlige trosbekjennelse som vi ber hver søndag i messen. «*Jeg tror på én Gud...*». Dette er et individuelt uttrykk på vår *felles* tro.

Men troen er ikke og skal ikke bare være ord – troen er ment å være en bevissthet om i våre hjerter og sinn å ha Gud som fremste tanke, mål og ideal. Vi tror ikke med munnen eller hendene, vi tror med hjertet og sjelen.

ETTER HVERT SOM VI VOKSER må vi stadig søke ny næring til vår tro, gjerne ved å lese i Bibelen, i oppbyggelige og teologiske bøker, men ikke minst ved å være bevisste troens gaver som vi mottar i særdeleshet gjennom jevnlig kirkegang og mottakelsen av de hellige sakramenter.

«Gi oss større tro», sier apostlene til Jesus. Hver dag skjenker Jesus oss troens nådegave, men det er opp til hver enkelt av oss å ta den imot og la gaven få vokse i oss og la troen være en naturlig og integrert del av oss – hele dagen – hele livet. •

Kristen vikeplikt

«Vikeplikt» tenkte jeg da presten forklarte at det «å miste sitt liv» betyr å sette andre først, rett og slett gammeldags høflighet, «After you!» For mitt indre øye ser jeg en vakker, smilende kvinne som sier: Hei, hva kan jeg hjelpe deg med?

TEKST: SR. HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO, TAUTRA KLOSTER

Et levende menneske, som med sin vennlighet og forekommenhet satte spor i mitt hjerte. Hun ga meg ti minutter av sin arbeidstid, lyttet, smilte og lo, sprang opp trappen til banksjefen for å spørre om det hun ikke selv kunne svare på, sprang ned igjen og ga meg svar. At svaret var nei, var greit. Men jeg fikk svar!

VI HADDE MOTTATT en merkverdig gave, som «å ha en rik onkel i Amerika» - en gammel venn som satte så stor pris på vår klostergrunnleggelse på Tautra at han husket oss i sitt testamente, og vi fikk en stor dollar-sjekk i posten. Bare å gå i banken og få pengene inn på konto, tenkte jeg, som ikke har vært i banken på 10-20 år. Jeg nyter å være fattig nonne og la andre ta seg av klosterets finanser. Jeg sjekket bankens nettsider, sjekket flere banker, chatted med roboter og prøvde å få en avtale for å stille mitt spørsmål til en *person*, siden robotene ikke skjønnte spørsmålet mitt. Å heve en sjekk ga ikke inngang til bankens personale. Omsider var det en robot som satte meg over til «en person» jeg kunne chatte med. Hun hadde et navn, men ble fort taus da jeg stilte mitt spørsmål: Er du der? Skrev jeg. – Ja, skrev hun tilbake, men ikke mer skjedd. – Kan jeg få snakke med noen? chatted jeg videre.

ENDELIG FIKK JEG VITE om en bank med åpningstid uten forhåndsavtale. Der var det ti andre som ventet. Noen lyktes, noen ga opp, jeg holdt ut, og fikk snakke med *en person!* Så nå vet jeg at jeg må sende sjekken tilbake til Amerika og fortelle dem at Norge er helt digitalisert, kanskje de kan gjøre sånn og sånn? Advokaten i Amerika er forresten et hyggelig menneske, så vi har god kontakt.

Mon ikke det er en kristen oppgave i dagens samfunn å være menneske, tilgjengelig og til stede, en motvekt mot luktfri kommunikasjon.

Biskop Erik ga en for meg ny mening da han i en preken for noen år siden utla Guds ord til Moses fra den brennende busk: *Jeg er*, står det i vår bibeloversettelse. *Jeg er her*, utla biskopen den hebraiske grunnteksten. Det er for meg en viktig presisering, og lett å huske: *Gud er her – nå!*

DET VAR JESU EVANGELIUM: I ham var Guds rike til stede og nærværende slik at vi kan tro det, leve det. Vi som er døpt til å være ett med Gud i Kristus, er også kalt til å være nærværende, ikke fraværende, ikke virtuelt et annet sted for å leke med roboter.

Vikeplikt er å gi andre rom, ikke bare haste videre med seg selv og telefonen og den digitale virkelighet som sparer så mye tid. Vise at vi er til stede for den andre.

Jeg var sjåfør da en av søstrene i klosteret måtte på legevakt. Da vi hadde ventet halvannen time (legevakt-kø er ikke vanlig kø), syntes hun vi bare burde dra hjem. Ikke tale om, sa jeg. Det var lørdagskveld og mange som ventet, men legen som tok imot oss hadde all den tid som trengtes for skape tillit og hjelpe pasienten, med lytting og grundige prøver. Min søster er ikke så glad i leger, men måten hun ble møtt på gjorde hele forskjellen. Han ga henne mer rom enn hun selv synes hun er verdt, og omsider, etter litt protester, aksepterte hun innleggelse, selv om hun mente det var unødvendig, og helst ville hjem.

VI HAR ET GODT LOKALT SYKEHUS, der vi alltid opplever å møte personer som ser at pasienter er mennesker, og behandler oss deretter. Hvilken gave! Vi kom til avdelingen, og min søster-pasient ble godt mottatt av alle involverte: sykepleier, bio-tekniker, turnuskandidat. Før de var ferdige med sine oppgaver, åpnet døren seg, og legen kom inn. Han lukket døren, så på pasienten, sto stille, smilte, og ventet. Kanskje var det et minutt, kanskje bare sekunder, før han presenterte seg. Han sto fortsatt, ga tid og rom til alle som var i rommet, ga rom til turnuskandidaten, ga rom til sykepleieren, ga rom til bio-teknikeren, før han gikk bort til pasienten og begynte samtalen. Hun prøvde å være kortfattet, men han lot henne vennlig vite at han hadde god tid og var der for å høre på henne. Innimellom refererte han til leger som hadde behandlet henne før, og ga gode innspill i forhold til sykejournalen som han på kort tid hadde satt seg grundig inn i.

Legens eksempel har fulgt meg siden. Måten han sto der, støtt og rolig, og ga andre plass til å være, ga støtte, åpenhet og trygghet til dem rundt seg.

«Du kan gå inn på Helse-Norge og bestille time, vet du,» sier legesekretæren når jeg ringer. «Jeg vet det, sier jeg, «men jeg synes det er bedre å snakke med deg.»

NOEN MÅ RYDDE PLESS TIL menneskelig kommunikasjon ansikt til ansikt, stemme til stemme. Ta tid til kristen vikeplikt. Internett og telefon må vi bruke uansett, men vi kan utvide rommet for dem som er fysisk til stede. Det kan være motgift mot ensomhet, mindreverdssfølelse, manglende selvrespekt og mangel på mening i livet.

«Takk for at du *så meg*» sto det på et kort jeg fikk for mange år siden. Det prøver jeg å huske. •

NAVN: Trudi Henrydotter Eikrem
 YRKE: Førstelektor, Høgskulen i Volda
 ALDER: 56
 FRA: Ulstein, Sunnmøre

KLIPPFISK: ET EDELT HÅNDVERK

I Norge snakker vi om været. I Portugal snakker man om klippfisk – hele året. Det sies at det finnes 365 oppskrifter med denne edle råvaren, men det er et understatement, for i Portugal har hver husmor sin variant. Førstelektor i historie, Trudi Henrydotter Eikrem, har bodd i Portugal i mange år og forsket på handelen mellom nord og sør i Europa. I et arkiv i Lisboa kom hun over en gammel kokebok med klippfiskoppskrifter som hun presenterer i praktverket «Klippfisk. 153 oppskrifter fortel ei historie» (Skald forlag). I tillegg til å være en kokebok, fortelles her også en fascinerende kulturhistorie om hvordan to kystkulturer på puritanske Møre og i katolske Portugal fant hverandre. Den religiøse kulturen var forskjellig, men til felles hadde de naboskapet til storhavet og troen på Gud som beskyttet dem mot farer.

- Klippfisken er demokratisk, forteller Eikrem, den er like viktig for både fattig og rik, og den har den fantastiske egenskap at den lar seg fusjonere med nesten alle slags smaker og ingredienser. Tre ingredienser går likevel alltid igjen: løk, hvitløk og olivenolje – rikelig med olivenolje, og av den kraftige, smaksrike sorten.

Klippfisk er sunn, proteinrik mat, men også edelt håndverk. Alle trinn i prosessen fra bløtting, salting, tørking, vasking og til salting og tørking igjen, må gjøres riktig. Fisken skal ha en kremaktig farge, den må ikke ha mørke flekker og i overlys skal saltet skinne. Høyeste kvalitetsklasse kaller portugiserne for Somer, som er en omskrivning av Sunnmøre – altså sunnmørskvalitet! Som drikke passer det alltid med en iskald, perlende og smaksrik «vinho verde».

KLIPPFISK MED PARMESAN OG KAVRING

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP

INGREDIENSER TIL 4 PORSJONER

800 g utvannet klippfisk
1 kg kokte, faste poteter
1 ss olivenolje, smaksrik
1 ss smør
6 hvitløksfedd
2 løk, hakket
3-4 laurbærblad
4-5-ss finhakket persille
4-5 ss finhakket koriander
1 ss paprika
5 dl knust kavring surret i rikelig med smør
Pepper etter smak
2 dl parmesan eller mer etter størrelse på formen
1 eggeplomme, pisket

SLIK GJØR DU

Som tommelfingerregel skal fisken bløtlegges i 24 timer pr cm tykkelse. Vannet må skiftes flere ganger.

Lag en blanding av hakket løk, laurbærblad, finhakket persille og koriander, paprikapulver og rikelig med olivenolje. Surr på svak varme.

Utvannet klippfisk trekkes i usaltet vann i cirka 5 min. Fjern skinn og bein. Del den opp i skiver og legg den lagvis i en form sammen med løkblandingen og kokte poteter i skiver.

Knus kavring og surr i litt smør, bland med revet parmesan og dekk formen med blandingen.

Slå over en pisket eggeplomme.

Stekes i ovn på 180 grader til retten har fått en gyllen, sprø skorpe.

Salmenes bok: En kilde til troslivet – 7

Denne serien tar for seg noen av de gammeltestamentlige salmene som benyttes i tidebønnene *Laudes* og *Vesper*.

SALME 87

Om Sion skal det hete: «Her er alle født.»

- 1 Den by han har grunnlagt på det hellige fjell, har Herren kjær.
- 2 Det er Sions porter han har kjær fremfor alle Jakobs boliger.
- 3 Herlige ting er blitt sagt om deg, du Guds egen by.
- 4 Rahab og Babylon regner jeg blant dem som kjenner meg. Noen er født i Filisterland, i Tyrus eller Nubia,
- 5 men om Sion skal det hete: «Her er alle født.» Den Høyeste har det i sitt vern.
- 6 Herren fører inn i manntall folk og fyrster som her er født.
- 7 Alle hører de hjemme i deg.

Mer stoff om salmene kan du finne på nettstedet *Lytt til min røst i dag* he-salmekommentar.com, som inneholder innledninger og kommentarer til de salmene som benyttes i tidebønnene laudes og vesper.

TEKST: HELGE ERIK SOLBERG

For mange år siden besøkte min familie Jerusalem. Da møtte jeg på en kafé fem hyggelige muslimske pilegrimer fra Sør-Afrika. Jeg fortalte at vi var kristne pilegrimer. Vi hadde altså noe til felles både med hverandre og med jødene i byen: For oss alle var *Jerusalem en hellig by*, og vi var alle «*Abrahams barn*». Jeg tenker ofte på dette fine møtet når jeg ber salme 87.

BOR GUD PÅ SION?

Salme 87 klassifiseres som en *Sion-sang*, en type salmer som lovpriser den hellige byen Jerusalem og Sion-høyden. Der var Tempelet, midtpunktet for jødene religiøse praksis, det symbolske uttrykk for Guds nærvær, for på Sion står hans bolig [Sal 76:3].

Guds bolig? Jødene i gammeltestamentlig tid stilte også det spørsmålet. Hos Jesaja leser vi:

Himmelen er min trone og jorden en skammel for mine føtter. Hva slags hus kan dere bygge for meg, hvilken bolig kan dere gi meg? [Jes 66:1]

Kong Salomo sa noe lignende:

Men bor Gud virkelig på jorden? Se, himmelen og himlers himmel kan ikke romme deg, langt mindre dette huset som jeg har bygd. [1 Kong 8:27]

Gud bor selvsagt ikke på noe jordisk sted; han er utenfor både tid og rom. Betyr det at salme 87 og de andre Sion-sangene uttrykker en utdatert gudsforståelse som gjør at vi moderne mennesker ikke lenger kan bruke disse salmene i vår egen bønn? La oss se litt nærmere på det problemet.

DEN HELLIGE BYEN JERUSALEM

Det er i historien om Abram (Abraham) vi første gang hører om Jerusalem som noe mer enn en trygg boplass:

Og Melkisedek, kongen i Salem, kom ut med brød og vin. Han var prest for Gud, Den høyeste. [1 Mos 14:18]

Senere i jødefolkets historie vet vi at kong David slo seg ned i Jerusalem, hvor han bygget et palass og gjorde byen til det verdslige sentret i sitt rike [2 Sam 5:6–11]. Etter at

han hentet paktkisten til Sion [2 Sam 6:1–19; Sal 132] og kong Salomo bygget det første Tempelet [1 Kong 6], ble Jerusalem også jødefolkets religiøse sentrum, stedet for offertjenesten og målet for de mange pilegrimsreisene.

Det er slik vi skal forstå metaforen «Gud bolig». Jerusalem, Sion og Tempelet var *fysiske uttrykk for Guds nærvær* i det utvalgte folket.

Jerusalem er fortsatt en hellig by. Jødernes Klagemur, muslimenes to moskeer på Tempelhøyden og de kristne kirkene i byen vitner om Jerusalems betydning for alle «Abrahams barn».

Jerusalem var også den hellige byen for Jesus. I løpet av sitt offentlige virke dro han tre ganger dit for å feire påske [Joh 2:13; 5:1; 11:55]. Og aller viktigst for kristne: Jerusalem var stedet for hans død og oppstandelse. Med dette i tankene kan vi uten forbehold si med salme 87:

men om Sion skal det hete: «Her er alle født.» [...] Alle hører de hjemme i deg. [vv 5,7]

KIRKEN

Selv om Jerusalem altså er en viktig by i vår kristne tros-historie, er den ikke lenger like sentral for vårt trosliv som Jerusalem var og er for jødene. Derfor kan noen kanskje synes det er litt meningsløst å be Sion-sangene. Det er imidlertid en etablert kristen praksis, helt fra kirkefedrenes tid av, å ha Kirken i tankene når en salmetekst henviser til Jerusalem, Sion eller Tempelet. Dette ble så innarbeidet at navnet Sion har blitt en hyppig brukt metafor for Kirken:

*Sion, pris din saliggjører,
pris din hyrde og din fører,
si ham takk, syng gledeskvad!*
[Thomas Aquinas: Lauda Sion Salvatore]

*Kom, sjå eit barn på kyrkjeveg,
som upp til Sion stundar!*
[Elias Blix]

Vi står selvsagt fritt til hva vi selv vil legge inn i salme 87 når vi ber den, og husk at det da ikke dreier seg om tolking av bibelske tekster, men om aktuell bruk av tekstene i bønn. Her er noen eksempler på hva vi kunne ha i tankene.

Det er Sions porter han har kjær fremfor alle Jakobs boliger [v 2].

«Herre, jeg er overbevist om at du elsker Kirken – til tross for all vår synd – og det fyller meg med dyp takknemlighet. Jeg ber om din hjelp, slik at mitt liv blir et godt svar på din store kjærlighet.»

Hellige ting er blitt sagt om deg, du Guds egen by [v 3]. «Herre, jeg priser deg fordi du gjennom Kirken har gitt oss del i åpenbaringen og sakramentene og ved din nåde leder oss til hellighet. Jeg ber om din hjelp og kraft på vandringen mot ditt rike.»

Her er alle født. [v 6] «Herre, gjennom dåpen har du gjen-født meg til evig liv. Hjelp meg så jeg blir et levende vitne om din rike nåde.»

Alle hører de hjemme i deg. [v 7] «Ja, Herre, Kirken er mitt åndelige hjem, og jeg takker og lovpriser deg for det.»

Noen kan bli forvirret av stedsnavnene i salmens vers 4. Salmisten har kanskje hatt den jødiske diaspora i tankene, men for oss kan disse stedene minne oss om at Guds frelsesplan er universell, den omfatter folk og nasjoner på alle kontinenter, og hver enkelt av oss har en oppgave i denne sammenheng.

DET HIMMELSKE JERUSALEM

Vi tilhører *Guds folk*, et folk som har vært på vandring mot Gud i mange etapper. Han kalte Abraham og lot folket vokse i patriarkenens periode, han ledet det fra Egypt gjennom ørkenen til det lovede land, han førte det tilbake fra eksilet i Babylon, og han ga oss sin sønn Jesus Kristus som frelser i tidens fylde. Deretter er det som kirke at gudsfolket ved tidenes ende fortsetter sin vandring mot *det himmelske Jerusalem* [Åp 3:12; 21:2,10], alle troendes mål:

Nei, dere er kommet til fjellet Sion, til den levende Guds by, det himmelske Jerusalem, til ti tusener av engler, til en høytidsfeiring, til forsamlingen av de førstefødte som er oppskrevet i himmelen [Hebr 12:22–23].

Når vi ber salme 87 eller en av de andre Sion-sangene, kan vi derfor tenke på det himmelske målet for gudsfolkets vandring.

Om jeg får se igjen mine muslimske venner fra Sør-Afrika i det himmelske Jerusalem, vet jeg ikke. Men gjør jeg det, kan vi sammen med jøder og mennesker av god vilje tenke på den hellige byen innenfor *Sions porter* [v 2] og syng *«Alle hører de hjemme i deg»* [v 7]. •

ST. HYACINTH-KLOSTERET:
Dominikaner-klosteret
der bror Benjamin holder til,
ligger i den sveitsiske
byen Fribourg.

ØKUMENISK: Både frikirkelige og katolske venner var til stede da Benjamin Ekman, sønn av Livets ord-grunnleggerne Ulf og Birgitta Ekman, avla sitt endelige klosterløfte i Lyon.
Foto: Joel Halldorf

BENJAMIN EKMAN:

Fra svensk megakirke til katolsk kloster

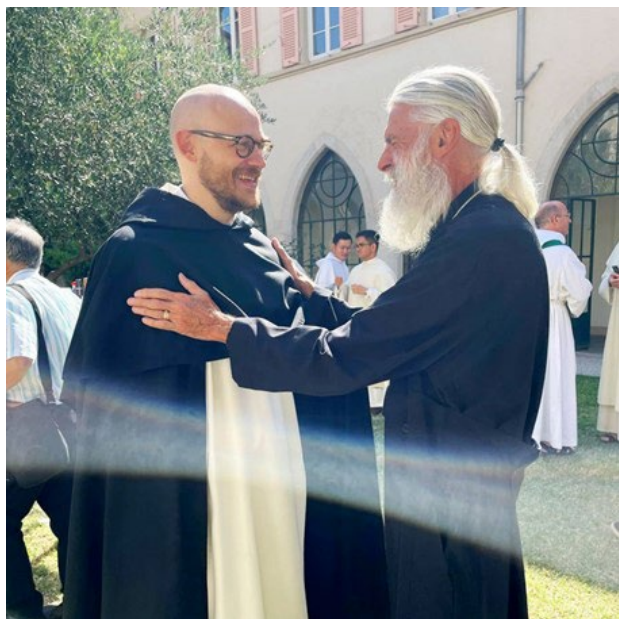
Foreldrene hans startet den svenske megakirken Livets ord. Nylig avla Benjamin Ekman et livslangt klosterløfte.

TEKST: JACOB ZETTERMAN

Han var ikke lett å få tak i, Benjamin Ekman, sønn av de profilerte, svenske Livets ord-grunnleggerne Ulf og Birgitta Ekman. Men på den tredje dagen, etter flere forsøk, dukker han opp på videolink inne i sin nye celle i klosteret St. Hyacinth i byen Fribourg i Sveits.

– Det med å være tilgjengelig for journalister, det er vel ikke en del av klosterlivet?

– Haha, jo da, men ikke på dine premisser. Dagspressen og jeg lever ikke under samme timeplan, sier Benjamin Ekman. ▶

GJEST: Den svenske forfatteren, pastoren og retreatlederen Peter Halldorf var til stede da Benjamin Ekman avla sitt løfte. Foto: Joel Halldorf

Grunnen til at vi oppsøker ham, er at han nylig har avlagt sitt evige løfte om å vie resten av livet til dominikanerordenen. Det foregikk på høytidelig vis i dominikanerkirken Jesu Hellige navn i Lyon i Frankrike, sammen med både frikirkelige og katolske venner.

– Så det var en salig blanding av frikirkelighet og katolisisme nede i Lyon?

– For meg var det en selvfølge. Jeg ville at de som er viktige for meg, skulle være til stede under denne store dagen. For nest etter dåpen, var dette den viktigste dagen i livet mitt, sier han.

Selv har Benjamin Ekman sin bakgrunn fra den svenske frimenigheten og megakirken Livets ord, som faren Ulf Ekman var med å stifte. Men akkurat som foreldrene har Benjamin Ekman konvertert til Den katolske kirke.

– Har du fortsatt noe frikirkelighet igjen i deg?

– Selvsagt har jeg det. Jeg er veldig glad for oppveksten min, og har fått Bibelen massert

Benjamin Ekman

Født i 1983

Sønn av Livets ord-grunnleggerne Ulf og Birgitta Ekman

Har konvertert til katolsk tro og valgt et liv som ordensbror

Etter fire år har han nå avlagt sine livslange løfter til Dominikanerordenen

inn i hjernen og hjertet fra ung alder. Jeg er barnebarn av misjonærer. Det med å gi avkall på alt for å reise ut, er en frikirkelig tradisjon som jeg nå lever i.

Han forteller også at han og ordenen hans er venner av økumenikk. Derfor var det ikke rart at kristne fra ulike tradisjoner deltok da han avla løftene sine, hvor det også ble sunget lutherske salmer.

– Men nå er jeg her i klosteret i Fribourg for å studere i to år til, og bli prest. I tillegg har jeg blitt forkjølet, legger han til.

Men han er riktignok allerede en dominikanerbror.

– Jeg ble det for fire år siden. Først har man et år som novise. Så avlegger man sine første løfter.

Men, forklarer Benjamin Ekman, disse løftene har en «best før-dato» og er gyldige i tre år.

– Så søndag den 3. september bekreftet jeg mine tidligere løfter, men med en helt avgjørende sluttparagraf: At det gjelder til min dødsdag. Det er en konkret forskjell.

– Gratulerer, hvordan føler du deg?

– Det føles veldig bra. Jeg er veldig takknemlig. Jeg føler at jeg har funnet et sted som tilsvarer det jeg har lengtet etter veldig lenge.

«Vi er prekebrødre. Så mitt oppdrag er å forkynne.»

Dominikanerordenen er en utadrettet orden innenfor Den katolske kirke, som i likhet med apostlene skal forkynne evangeliet slik at mennesker kan møte Gud.

Han eksemplifiserer det med sitt eget kloster.

– Klostrene våre ligger alltid midt i byene. Her i Fribourg er det en skole rett overfor oss, og i går hørte jeg stemmene til ungdommene fra et hjem for flyktninger i sensommerkvelden mens vi hadde stille bønn. Så vi er midt i verden.

– **Hva vil du bidra med som ordensbror?**

– Akkurat nå studerer jeg, og blir nok ferdig med doktorgradsavhandlingen min i kirkehistorie. Men under covid-pandemien, da folk ikke lenger kunne gå i kirken, kjente jeg på et ønske om å formidle bønnep praksis, slik at folk kan finne Gud i stillheten og ensomheten.

Men han sier også at han ønsker å skape flere møteplasser og fellesskap. Til slutt lander han også på et korrekt svar på spørsmålet, basert på dominikanerordenens egen profil.

– Vi er prekebrødre. Så mitt oppdrag er å forkynne.

– **Du bruker selv sosiale medier mye, kanskje kan du kalles en munke-influenser?**

PREKEBROR: – Jeg føler at jeg har funnet et sted som tilsvarer det jeg har lengtet etter veldig lenge, sier Benjamin Ekman. Foto: Malina Abrahamsson

Artikkelen er tidligere publisert i den svenske avisen Dagen og i Vårt Land.

– Haha, alle mennesker påvirker. Jeg husket da ordet influenser begynte å bli populært, da var jeg på midnattsmesse i Stockholm og kardinal Anders Arborelius sa der at Maria var en stor influenser. Maria tok imot Jesus i kroppen sin og lot ham komme ut til verden.

Så Benjamin Ekman nøler ikke når han sier at han ønsker å være en influenser som Maria, eller apostelen Paulus som dro ut på torget i Athen for å forkynne.

– I vår tid kan det sammenlignes med å være til stede på internett. Vi har en bror i ordenen med hundretusenvis av følgere på YouTube-kanalen hans.

En annen bror holder på med Instagram, så vi prøver å være der folk er.

Da Benjamin Ekman ble ordensbror, byttet han navn til Filip Maria. Det er lang tradisjon i klostrene for at man kan få et nytt navn, noe som også er en bibelsk skikk. Men ved å avlegge sitt endelige løfte til dominikanerordenen, har Filip Maria igjen blitt Benjamin Ekman.

– Jeg angret ikke på at jeg ba om å få bytte navn, men etter disse fire årene følte jeg at jeg ville gå under mitt dåpsnavn. For det er i dåpen jeg finner min dypeste identitet som kristen, i den lille Benjamin som den gang ble døpt i Livets ord. •

Ble alle kristnet med sverd?

Noen tester er enklere enn andre. Spør du den som sitter ved siden av deg på bussen om hvordan Norge ble kristnet, er svaret garantert: Med sverd. Vi ser mye av det samme i læremidler og populærvitenskap. Troen ble presset på oss ovenfra, med ikke alltid like skjulte trusler. Ja, noen møtte nok troen på andre måter, men hovedregelen er klar. Det gjaldt å lyde når kongen bestemte.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Hvor godt stemmer så dette? Måtte man trues med sverd for å bli kristen i middelalderen? Noen trengte nok det, selv om ikke mange da var oppriktige. Kirken forstod nettopp det. Det var ikke bare viktig å unngå å presse noen til tro, det var rett og slett imot troens vesen. Det er ikke tilfeldig at så mange munk og biskoper la vekt på at det måtte skje frivillig. Ikke uventet skapte det konflikter når konger og keisere brukte metodene de var best på. Folkeslag som ikke ville innordne seg politisk eller religiøst, måtte tvinges.

KARL DEN STORES (742-814) BRUTALE FREMFERD under krigene mot sakserne, gjorde den fremste lærde i det frankiske keiserriket, munken og skolemesteren Alkuin fra York, fortvilet. Han nølte lenge med å sette Karl på plass, men endte i 796 med et skarpt brev der han trakk

linjer tilbake til ingen ringere enn kirkefaderen Augustin. Tro handler om vilje, ikke tvang. Har man ikke troen i hjertet, er det misbruk å tvinge noen til å bli døpt. Våpen egner seg til å erobre land, ikke til å skape tro.

Karl ga seg ikke. Beseirede folk måtte vise lojalitet – på alle måter. Opptrådte han ikke slik en hersker måtte? Det gjaldt å sette seg i respekt. Så trassige folk som sakserne endret seg ikke bare med fine ord! Frankernes tvangskonverteringer tok ikke slutt før under Karls sønn og etterfølger, Ludvig den Fromme (778–840), som hadde Alkuin som lærer. Nettopp denne keiseren sendte de første misjonærene til Norden, der Ansgar (801–865) er den vi kjenner best i dag.

ANSGAR KOM IKKE MED VÅPEN, men med bøker. Og ikke bare med en håndfull for syns skyld eller til bruk i liturgien. Det

fortelles at han på reisen mot vikingsenteret Birka ble overfalt og mistet over førti bøker han hadde med som gaver.

Ja, mange ble kristnet gjennom makt, men mye handlet da om myk makt, fra forbilder til lærdom, rettsprinsipper til kjærlighet. Selv om herskere så seg tjent med våpen, er det en myte at kristen tro for det meste ble spredd ved vold. Dette er tydelig lenge før Alkuin, som når biskop Daniel i Winchester i år 723 gir råd til hvordan misjonæren Bonifatius (675-754) skal opptre overfor germanske stammer.

Dette er hele hundre år før Ansgar reiser til Norden. Det er to hundre år før Norges konge Håkon den gode (920-960) også får kristen opplæring i England. Og tre hundre år før Olav den hellige (995-1030), synes å basere seg mer på Karl den store enn Alkuin. Biskop Daniel skriver til og med to generasjoner før vikinger begynte å angripe klostre på de britiske øyer.

INGEN TVANG: Munken Alcuin satte sin elev, Karl den Store, på plass: ingen skal tvinges til å tro!

RÅDENE HANDLER IKKE OM SVERD ELLER TRUSLER. Daniel ber Bonifatius om å stille spørsmål og bruke argumenter, men forsiktig for ikke å skape bråk.

Hva legger så biskopen vekt på? Først og fremst gode spørsmål som rolig og forsiktig kan avsløre at germanernes *guder er for små*. I stedet for å avvise troen på at gudene har foreldre og familie, skal man godta det. For det avslører at gudene ikke er mektige nok til å ha skapt universet, og – enda verre – ikke er evige. Guder har rett og slett en begynnelse. De har foreldre og familie.

MÅLET ER Å FÅ GERMANERNE Til å tenke selv. Gjør de det, vil de forstå at

guder ligner mer på mennesker enn på Gud. For noe som står bak hele universet, enten dette er evig eller ei, må være mektig nok – og selv uten begynnelse. Biskopen er ikke i tvil: Kun Gud er en god nok forklaring. Han argumenterer enda mer direkte. Det er én test alle kan forstå: Ingen guder dukker opp og straffer misjonærer som velter gudebilder. Guder som svikter sine følgere, duger ikke. Det er ikke engang sikkert at de finnes.

Biskopen er også opptatt av det gode liv. Bonifatius bør derfor legge vekt på at mens kristne land er rike, velsignet og har fremgang, kan germanerne se at de selv lever langt dårligere. Dette

har effekt. Det er starten på kirken i dagens Tyskland.

VI KAN IKKE UTELUKKE at det for noen virket mot sin hensikt. I stedet for å ønske å bli like velstående som kristne, ble de fristet til å plyndre kristne. Kanskje enda mer dess lenger nord de befant seg. Men det skulle altså ikke vare. Det tok ikke stort mer enn to hundre år fra Lindisfarne ble plyndret til Olav Haraldsson fikk vedtatt kristenretten på tingene. Hans motstandere på Stiklestad protesterte mindre på kristningen, enn på fremferden for å sikre politisk lojalitet.

Ved å legge ned våpnene, viste kanskje Olav at han forsto hva som skulle til for å kristne et land. I det minste gjorde de det som fortalte historien de første årene etter. •

KILDER: Brev 11: Bishop Daniel of Winchester Advises Boniface on the Method of Converting The Heathen (723-4).

«Ja, mange ble kristnet gjennom makt, men mye handlet da om myk makt, fra forbilder til lærdom, rettsprinsipper til kjærlighet.»

FRILUFT: En daglig spasertur inngår i Pollestads rutiner. I bakgrunnen Orre gamle kirke.

SKRIFTEN I NY OVERSETTELSE

Oppdrag av bibelske proporsjoner

3 664 617. Så mange tastetrykk består en bibel av.
Det vet Kjell Arild Pollestad, for han har oversatt den.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN FOTO: ALF OVE HANSEN

De siste fem årene av sitt liv har den tidligere dominikanerpateren befunnet seg i sin eremitasje på Bryne, sammen med bibler på femten språk og flere oversetter-generasjoners kunnskap og visdom. Resultatet av dette samværet er trykket av Forlaget Press, og er nå klar for nasjonal distribusjon: en helt ny oversettelse av Bibelen til norsk, skapt etter devisen «Så ordrett og så enkelt som mulig, men med en god rytme.».

– I 2018 skrev du at 'jeg har gitt meg i kast med mitt livs største prosjekt ...'. Nå er det sluttført. Hva er den viktigste erfaring du har gjort deg?

– 'Where life leads you, you must go', sa Oscar Wilde, og det tror jeg på. Jeg var jo egentlig først og fremst forfatter, og hadde på 1980- og 90-tallet mange lesere. Men da de etterhvert døde ut på 2000-tallet, gikk jeg over til å oversette. Et av de mange privilegier i mitt liv, er at jeg kan mange språk, og har oversatt både fra fransk, italiensk, latin, russisk, gammelgresk og nygresk, og ikke minst fra gammelisländsk. I 2012 kom min oversettelse av Snorres *Norske kongesagaer*. Så fulgte Homer: *Odyseen* i 2013 og *Iliaden* i 2018. Tanken om å oversette Bibelen ble vekket i Det norske akademi for språk og litteratur, der jeg har vært medlem i mange år. Akademiet var ikke særlig fornøyd med språket i Bibelselskapets oversettelse fra 2011. Det er jo ikke noe hyggelig å lese at 'alle Jerusalems jomfruer' blir til 'jentene i Jerusalem', utbryter Pollestad.

Han utga i 2016 det han kalte *Bibelen i kortversjon*. Den høstet bifall i Akademiet, og oppmuntret av Akademiets daværende preses, Nils Heyerdahl, gikk han i gang.

– Et slik arbeid er jo nærmest et olympisk

prosjekt. Selv om 'min' Bibel ikke er så ordrik som Bibelselskapets, inneholder den 724 235 ord, og med mine to pekefingre har jeg trykket de 3 664 617 tastetrykk som er blitt stående, pluss alle dem som er blitt strøket. Uten datamaskinen ville arbeidet tatt tre ganger så lang tid. Nå har jeg klart det hele på fem år, godt hjulpet av pandemien, da så mange av mine øvrige oppgaver ble avlyst. Når man arbeider alene, blir jo beslutningsprosessene korte, selv om jeg mange ganger har endret på mine egne valg. Man blir jo 'flinkere' etterhvert som man arbeider, og kan se på tidligere løsninger med et mer erfarent blikk, sier Pollestad.

Han har brukt det meste av sitt liv til å forme setninger, både i skrift og tale, og forteller at bibeloversettelsen er selve 'drømmejobben'.

– Det har vært den lykkeligste tiden i mitt liv.

– *Kan du fortelle litt om hvordan du konkret har arbeidet med oversettelsen?*

– Man er aldri alene når man oversetter Bibelen; det er et team-arbeid som strekker seg over århundrer. All bibeloversettelse har del i kristenhetens anstrengelser for å gi gudsordene en form som kommer originalspråkene så nær som mulig, samtidig som de også på våre moderne språk formidler noe av den poetiske kraft som finnes i bibelspråkene, og gjør noen av tekstene til perler i verdenslitteraturen. Derfor er det ikke noe som heter plagiat. Finner man en god løsning i en annen oversettelse, tar man den med, sier Pollestad og legger til at selveste Bibelselskapet for ▶

Ny bibel-oversettelse

Oversatt av Kjell Arild Pollestad

Utgitt på Forlaget Press (2023)

ISBN:

9788232803286

Kommer innbundet i kirkeårets fire farver

Designet av Rune Døli, som også har utviklet en ny font til teksten.

«Det har vært den lykkeligste tiden i mitt liv.»

eksempel har hentet flere uttrykk fra Gunnes. Han har hentet enda flere.

– Jeg har hatt bibler på femten språk til min rådighet, og rådført meg med de beste av dem. I tillegg har Tor Guttu, som er den hovedansvarlige bak NAOB, Det Norske Akademis store ordbok, og Nils Heyerdahl lest tekstene etterhvert som jeg har oversatt dem, og kommet med mange verdifulle innspill, forteller oversetteren.

Rent konkret har han hver dag etter tidebønner og frokost satt seg ved skrivebordet, ikke sjelden også på søndager. Han tok seg selvsagt tid til å gå sin daglige mil, slik han har gjort i femti år.

– Og i min eremitasje på Bryne slurves det ikke med matstellet, men det ble likevel ganske mange gode arbeidstimer frem til vesper og Dagsrevy, sier han.

UNIVERSETS OPPHAVSRETT

Bibeloversettelser skaper språk-engasjement, og det kommer fort til debatt mellom parter med personlige favoritter. Er Bibelselskapets 1930-oversettelse fortsatt er den 'beste', eller utgavene anno 1978 eller 1985? Eller er det kanskje Gunnes' 'katolske' oversettelse på St. Olav forlag i 1968 som gjelder? Pollestad trekker lett frem eksempler på formuleringer fra egen oversettelse som han er spesielt godt fornøyd med.

– Da tar jeg det som blir trykket på selve omslaget: *'I opphavet skapte Gud himmel og jord.'* 'Opphavet' er et vakkert ord, som også Gunnes bruker. Man kan få en ny begynnelse, men aldri et nytt opphav, og det er meningsfullt å tilkjenne Gud opphavsretten til universet. *'Og jorden var øde og tom, med mørke over dypet og Guds ånde svevende over vannene.'* Her er vi i tidløsheten, og derfor har jeg, som på hebraisk, brukt en nominalform av verbet. 'Svevende' sier ikke noe om tid. For å få det til, måtte jeg si 'med mørke over dypet' istedenfor 'det var mørke over dypet'. Det hebraiske ordet for 'ånd' har grunnbetydningen

«Når
jentene gjør
det så mye
bedre på
skolen enn
guttene,
skyldes det
at de leser
bøker ...»

'pust' og kan også bety 'vind'. Vi lo i ungdommen av oversettelsen fra 1978: 'en vind fra Gud'. Jeg synes jeg la et columbi egg da jeg en særlig inspirert dag endret 'ånd' til 'ånde', et videre og samtidig mer konkret begrep. *'Og Gud sa: 'Det skal bli lys.'* I Bibelen fra 2011 heter det: 'Da sa Gud.' Her bruker man en tidskonjunksjon før tiden er skapt, og den tar trykket fra det ordet som er det grunnleggende: 'sa'. Det er første gang Gud taler, og derfor må verbet ha trykk. Her synes jeg Bibelselskapet har vært umusikalsk. Derimot følger jeg dem i fortsettelsen: *'Det skal bli lys.'* Det svarer best til den hebraiske verbalformen. Jeg beholder også nesten konsekvent det bibelske og, som gir en egen høytid over språket: *'Og det ble lys.'* Lars Roar Langslet sørget over at disse og-ene var forsvunnet når han hver påskennatt leste

Kjell Arild Pollestad

Kjell Arild Pollestad er norsk dominikaner og forfatter. Han ble født i Hå på Jæren i 1949. Etter artium arbeidet han som lærervikar i realskolen og ungdomsskolen.

Han studerte russisk ved Universitetet i Oslo (1971–1972), deretter teologi samme sted.

Pollestad konverterte i 1975 til Den katolske kirke, og trådte samme år inn i dominikanerordenen. Han ble presteviet i Oslo 12. april 1980 av biskop John Willem Gran O.C.S.O. Han forlot prestegjerner i oktober 2018.

Pollestad har oversatt og skrevet mange bøker, blant dem flere bestselgere. Han ledet redaksjonen for Katolsk Salmebok (1991–2000).

Skapelsesberetningen i liturgien. Det var noe ved selve den sakrale rytmen som gikk tapt.

– *Har du et eksempel på en kjent bibelsk frase som du har endret på – og som du tror vil skape reaksjoner?*

– Endringer i Fadervår vekker alltid reaksjoner. Nå heter det i Den norske kirke: 'La oss ikke komme i fristelse, men frels oss fra det onde.' Dette er en teologisk betinget oversettelse som ikke har grunnlag i den greske teksten, men som brer seg til stadig flere språk, også på katolsk grunn, ut fra tanken om at Gud frister ingen. Men er det helt sant? Står det ikke i 4. kapittel hos Matteus at Jesus av Ånden (det vil si av Gud) ble ført ut i ødemarken for å bli fristet av djevelen? Bønnens 'men' antyder også en sammenheng, og samtidig et motsetningsforhold mellom fristelsen og

FEM ÅR: Uten datamaskinen ville arbeidet tatt tre ganger så lang tid. Nå har jeg klart det hele på fem år, godt hjulpet av pandemien, da så mange av mine øvrige oppgaver ble avlyst.

frelsen. Dessuten kan 'det onde' i sin greske form like gjerne bety 'den onde', dvs. djevelen, fristeren i egen person, og da blir det en bønn om ikke å bli ledet inn i en slik fristelse som Gud lot Jesus selv bli utsatt for. Min oversettelse: 'Og led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra den Onde.'

IKKE MER «LALA-ING»

Det Fadervår (Vår Far) som bes i Den norske kirke i dag, er vesensforskjellig fra det både foreldre- og besteforeldregenerasjonene lærte utenat. Man kan falle helt ut av bønningen og det bedende fellesskap, simpelthen fordi ord og rytme er helt annerledes enn man er vant til.

– *Er stadige ny-oversettelser også et kulturelt problem, fordi det fremmedgjør generasjonene for hverandre og skaper (babelsk) referanse-forvirring?* ▶

– Vår egen liturgiskommisjon er i ferd med å oversette missalet på nytt, og ser ut til å gjøre et utmerket arbeid. Jeg ble svært lettet da jeg så at Fadervår skal få stå uendret, akkurat som i England. Der heter det fremdeles: *Hallowed be thy name*. I Norge har vi nå hatt tre versjoner av Fadervår i løpet av én generasjon, og de to nye er så rytmisk ubehjelpelige at ingen kan dem utenat. Spørsmålet er om vi skal bevare en verbalform som på hverdagsnorsk bare har overlevd i banningen, i en eller annen versjon av: 'Fanden ta deg!' Det er den formen vi kaller konjunktiv. På moderne norsk bibelspråk måtte det hete: 'La fanden ta deg!', og da blir det ikke mye trykk i banningen. Men det som skjer i banningen, skjer også i bønningen, med alle disse 'la'. Lars Roar Langslet kalte det nye Fadervår 'lalla-versjonen', og påpekte at det er stor forskjell på å si 'leve kongen!' og 'la kongen leve!'. I det siste tilfellet ser vi ham for oss på skafottet og ber for hans liv. 'La ditt rike komme' er en bønn om at Gud ikke må legge hindringer i veien for at så skal skje.

Men dette liturgiske Fadervår kan ikke settes inn i en moderne bibeloversettelse. Jeg har beholdt ordet 'Faderen' om den første person i Treenigheten, men som tiltaleform er ordet lite egnet. Jeg følger også Bibelselskapet ved å si 'tilgi' istedenfor 'forlate'. Men konjunktivene har jeg beholdt, både her og i poesien: *Vår Far, du som er i himlene! Helliget være ditt navn. Komme ditt rike. Skje din vilje som i himmelen så og på jorden. Gi oss i dag vårt daglige brød, og tilgi oss vår skyld som vi og tilgir våre skyldnere. Og led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra den Onde*. Jeg følger gresken ved å sette himmelen først i flertall og så i entall. 'Himlene' betegner det kosmiske, mens 'himmelen' er himmelriket, eller 'himmelstova', som det heter hos Blix, forteller Pollestad.

JØDISK INSPIRASJON

Den forrige katolske bibeloversettelsen, Erik Gunnes' versjon av NT fra 1968, prøvde å gjengi originalen mening for mening. Den andre hoved-metoden oversetter ord for ord.

– *Hvilken oversetter-metode har du valgt?*

– Ved midten av forrige århundre kom det nye signaler for oversettelse fra to hold: Fra den franske *École biblique* i Jerusalem, og fra amerikansk språkvitenskap. Det gamle ord-for-ord prinsippet, som kalles *kongruent* oversettelse, ble avløst av en 'meningsoversettelse', en såkalt *idiomatisk* oversettelse. 'Alle ditt livs dager' ble til 'hele ditt liv', for å si det kort. Dermed forsvinner mye av det bibelske billedspråket, slik det skjedde i den norske Bibelen

«Man er aldri alene når man oversetter Bibelen; det er et team-arbeid som strekker seg over århundrer.»

Se omtale
SIDE 80

fra 1978. Den kom i revidert og litt billedrike utgave allerede i 1985, og i oversettelsen fra 2011 er Bibelselskapet gått tilbake til en mer ordrett oversettelse, der dette lar seg forene med naturlig norsk språkføring. Selv har jeg lært av jødiske oversettere av Det gamle testamentet at ikke bare poesien, men også prosaen der er et bevisst kunstspråk, like særpreget som det norrøne sagaspråket. Det er denne stilen jeg har forsøkt å gjenskape på norsk.

– *Er utvalget av skrifter identisk med det vi finner i protestantiske bibler, eller har du tatt med apokryfe skrifter som ikke anerkjennes av protestantene?*

– Dette er skrifter som jødene skrev på gresk etter at de ikke lenger kunne skrive på sitt gamle språk. På katolsk kalles de 'deuterokanoniske'. Luther mente de var 'gode og nyttige å lese', men tok dem ikke med i sin Bibel. De var likevel som oftest med i gamle danske bibler, og nå skal også Bibelselskapet innlemme dem i fremtidige utgaver. Dersom 'min' Bibel blir en suksess for forlaget, vil jeg gjerne oversette dem for en senere utgave.

– *Hva er målgruppen for oversettelsen?*

– Mennesker som leser bøker! Dem blir det stadig færre av, dessverre. Når jentene gjør det så mye bedre på skolen enn guttene, skyldes det at de leser bøker og får en helt annen beherskelse av språket, i tillegg til at fantasien får mosjon. Blant fremtidens bibellesere vil det, slik det for tiden ser ut, trolig være få som leser Skriften for å få næring til sin tro, men forhåpentlig mange som gjør det for å bli kjent med vår kulturs røtter. Vi blir uansett aldri ferdige med Bibelen, som blant imponerende mye annet er jødernes fremste bidrag til sivilisasjonen. •

Norske bibeloversettelser

Den første oversettelsen av hele Bibelen til norsk språk kom i 1904.

De deuterokanoniske bøker ble oversatt til norsk så tidlig som i 1873, og resten av GT var ferdig i 1891.

I 1930 kom Bibelselskapet med en lettere revisjon av 1904/1891-oversettelsen. Det ble den ledende norske oversettelsen i nesten 50 år.

Erik Gunnes' «Det nye testamentet - En oversettelse fra grunnspråket med kommentarer og innledning» kom ut på St. Olav forlag i 1968. Denne utgaven har vært i liturgisk bruk i Den katolske kirke, som nå bruker Bibel 2011 og etterhvert vil innarbeide Bibel 2024.

Bibelselskapet lanserte en helt ny oversettelse i 1978, som avløste den gamle 1930-oversettelsen. I 1985 kom en utgave som var lettere språklig justert.

I 1999 begynte Bibelselskapet arbeidet med en omfattende revisjon av 1978-oversettelsen. Denne kom i 2011.

Bibelselskapet har siden 2019 revidert Bibel 2011. Den kommer i 2024, også i «katolsk» utgave med de deuterokanoniske bøker.

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Himmelglimt fra Haugalandet

Musikken snakker til hele mennesket – en ordløs kommunikasjon til alle sanser – til hele følelsesregisteret. I glimt kan man kjenne «mer himmel enn jord».

Haugalandet, altså Haugesund, Karmøy, Sveio og Tysvær, har fostret mang en god musiker: Ingrid Andsnes, Leif Ove Andsnes, Susanne Sundfør, Nils Økland, Vamp, Solfrid Molland, Kjell Magnus Sandve, Fartein Valen og Sigbjørn Apeland, for å nevne noen. Her følger tre himmelglimt fra Haugalandet.

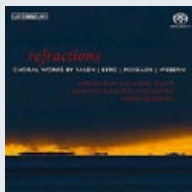
FARTEIN VALEN

For mange oppleves musikk av Fartein Valen «moderne» og vanskelig tilgjengelig. Han levde et tilbaketrukket og asketisk liv, og hans hverdag var fylt med å skape musikk, dyrke roser og å lese tekster - på veldig mange språk. Valen bodde i Valevåg, Sveio.

Fartein Valen hadde en vei å gå før han fant sitt musikalske språk. Han ble født i 1887 og døde i 1952. Mellom 1909 og 1916 hadde han flere studieopphold i Berlin. Han skrev *Salme 121 (Der 121 Psalm)* i 1911 – på tysk. Han skrev hjem til sin mor: «Jeg har arbeidet meget med salmen, jeg vilde gjerne lægge all min kraft i dette og jeg har bedt Gud at jeg måtte finne et personlig uttrykk». Kanskje det ikke var tilfeldig at han nettopp valgte teksten *Jeg løfter mine øyne opp mot fjellene Hvor skal min hjelp komme fra?*

Valens komposisjon er i senromantisk stil, med stort uttrykk for kor, orkester og solist.

På platen **REFRAKTIONS** (lysstrålebrytning) kan du lytte til en strålende framføring av Valens salme.

REFRAKTIONS

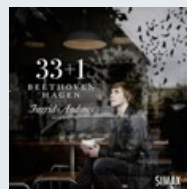
DET NORSKE SOLISTKOR
KORK
GRETHE PEDERSEN,
DIRIGENT.
UTGITT PÅ BIS

INGRID ANDSNES

Antonio Diabelli var komponist og forlegger. Han komponerte en vals som Beethoven brukte i sin store variasjonsrekke for klaver, kalt Diabellivariasjonene. Han laget 33 variasjoner. Valsen er kun på drøye 40 sekunder og fra dette utgangspunkt skaper Beethoven et stort musikkverk på ca 50 min. Han bruker alle

knep i verktøykassen, og vidunderlig musikk trer fram mer og mer i forløpet.

Ingrid Andsnes spiller hele verket med et klart musikalsk overblikk, overskudd og glede. Hennes tolkning og spill av noen av variasjonene er rett og slett frydefull lytting.

33+1

INGRID ANDSNES
SIMAX

NILS ØKLAND OG SIGBJØRN APELAND

Hva som er improvisert, planlagt, samtalt, meditert eller bare gjort av Nils Økland og Sigbjørn Apeland er umulig å vite. De nevnte herrer er vel bevandret i improvisasjonens vidunderlige landskap, gjerne i folkemusikalsk drakt. Økland og Apeland har spilt sammen i mange år, og det kan man fornemme i albumet **GLIMMER**. Ordet glimmer gir flere mulige assosiasjoner: Glimt – spalting – tåle høy temperatur. Kan være at alle disse forklaringer ligger i bunnen for det som brer seg ut i løpet av den musikalske reisen som albumet tar deg med på som lytter. Blandingen av fele og harmonium (trøorgel) klinger veldig godt. At det hele holdes lavmælt, langsamt og nedpå er en befriende lytteropplevelse. De har brukt materiale fra regionen, slik som den vakre *O, du min Immanuel* som er nennsomt og vakkert tolket. I sporet *MYR* kan man høre harmonium på en annerledes måte med uvanlig stort klangspekter og svært levende og organisk, nærmest pustende og pesende.

GLIMMER – en vemodig vakker og usedvanlig god lytteopplevelse.

GLIMMER

NILS ØKLAND
SIGBJØRN APELAND
ECM

TOLKIEN OG LEWIS:

Et vennskap formet av tro

Mange har fått med seg at fantasiforfatteren J.R.R. Tolkien var katolikk, men vet kanskje ikke hvor dypt troen hans faktisk gikk. Den kristne apologeten C.S. Lewis var ikke katolikk, men nærmet seg katolisismen på flere områder og har inspirert mange katolske konvertitter. Vi kan lære mye av disse forfatterne og det nære vennskapet deres, som var formet av kristen tro på tvers av konfesjonelle skillelinjer.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Det er femti år siden J.R.R. Tolkien (1892–1973) la inn årene på reisen til «de udødelige land» i vest, og seksti år siden C.S. Lewis (1898–1963) gikk «høyere opp og lenger inn» i evigheten (på samme dag som president John F. Kennedy). Referansene er til forskjellige versjoner av etterlivet i bøkene om Midgard og Narnia, to fantasiverdener som Tolkien og Lewis skapte på grunnlag av et kristent verdensbilde. Hva var det som fikk dem til å gjøre det?

ULIKE FORHOLD TIL KIRKEN

Tolkiens tilslutning til katolisismen var total. Etter foreldrenes død vokste han opp med den katolske presten Francis Morgan som verge, i Birmingham Oratory. Han fortalte om troen sin i mange brev og skrev blant annet at *Ringenes herre* var «et grunnleggende religiøst og katolsk verk» (og at alvefruen Galadriel var delvis inspirert av Jomfru Maria). Han oppfordret barna sine til å elske Kristus i eukaristien og fortsatte, til bry for dem som var rundt ham, å gi messesvarene på latin da den nye messeformen kom.

Lewis ble født i Belfast i Nord-Irland, men ble sendt på skole i England da moren døde. I likhet med Tolkien studerte han engelsk ved

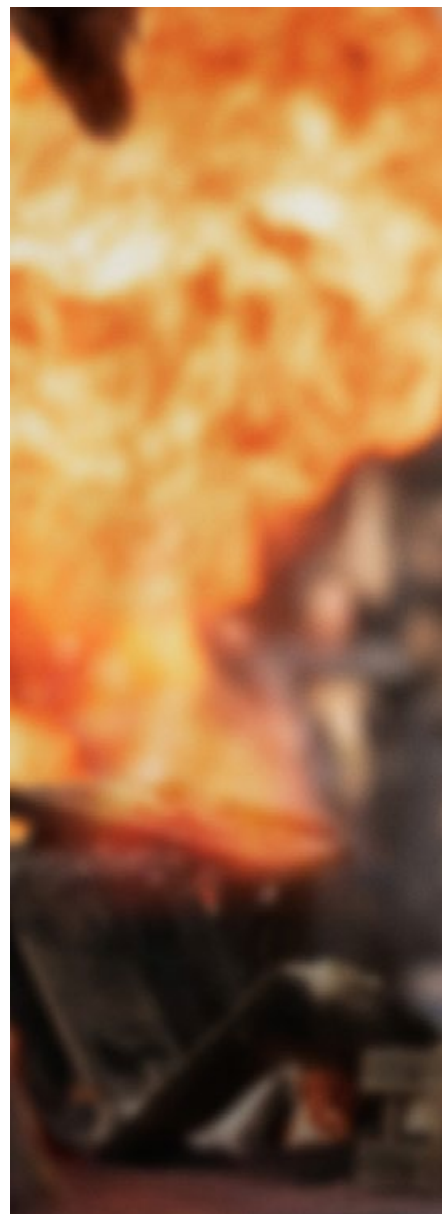
Universitetet i Oxford, og begge tjenestegjorde i Frankrike under første verdenskrig. Likevel traff de ikke hverandre før i 1926, da begge var ansatt som universitetslærere i Oxford. På det tidspunktet var Lewis ateist, men den nordirske protestantiske oppveksten hans gjorde at han var ekstra skeptisk til «papist» eller katolikker. I selvbiografien *Tatt av gleden* skriver han:

Da jeg for første gang gikk ut i verden, var jeg (stiltiende) blitt advart om aldri å stole på en papist, og da jeg for første gang begynte ved det engelske fakultetet, (uttrykkelig) advart om aldri å stole på en filolog. Tolkien var begge deler.

UFORMELL FORENING

Til tross for religiøse og kulturelle forskjeller, ble Tolkien og Lewis venner, hjulpet av en felles interesse for gresk og norrønt språk og mytologi. Vi kan tenke oss at det gikk omtrent slik Lewis gjengir «åpningssetningen for et vennskap» i boken *Om kjærlighet*: «Hva? Du også? Jeg trodde jeg var den eneste.» Ut av denne interessen vokste det fram en uformell forening: *The Inklings*, som møttes ukentlig og leste høyt for hverandre fra egne skrifter. Det var her Lewis oppmuntret Tolkien til å skrive ferdig *Ringenes herre*.

Lewis ble kristen i 1931. Han skrev senere at

J.R.R. Tolkien

INSPIRERT AV JOMFRU MARIA: Tolkien fortalte om troen sin i mange brev og skrev blant annet at *Ringenes herre* var «et grunnleggende religiøst og katolsk verk» og at alvefruen Galadriel var delvis inspirert av Jomfru Maria. Her fra Amazon Studios *The Lord of the Rings: The Rings of Power*.

C.S. Lewis

to av «Inklingene», Tolkien og litteraturforskeren Hugo Dyson, var de viktigste (menneskelige) årsakene til hans egen omvendelse. De tre vennene var ute og gikk langs Addison's Walk i Oxford en kveld, da de begynte å snakke om myter. Lewis sa at mytene er vakre, men ikke sanne. Tolkien var uenig. Han sa at mytene ikke er løgner, men peker mot en evig sannhet. Den sanne myten ble inkarnert i historien da Gud tok kjød som Jesus Kristus.

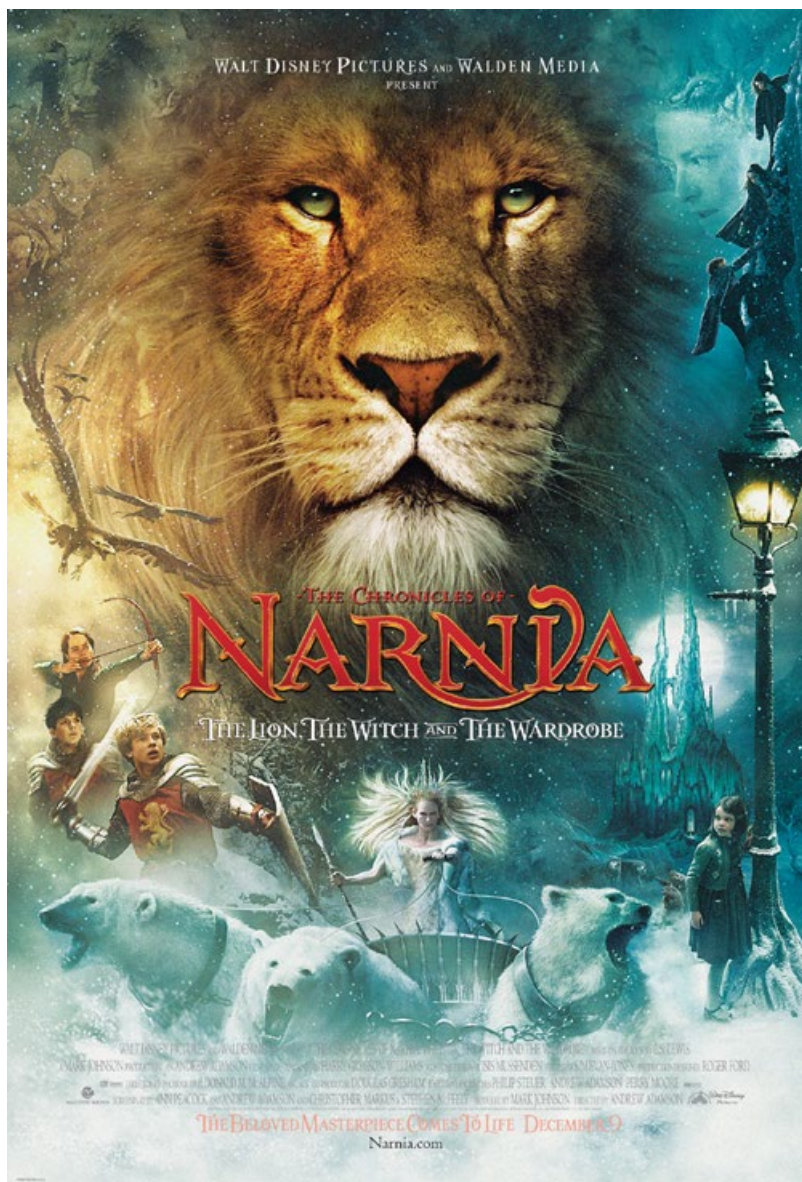
MENNESKET SOM MEDSKAPER

Lewis' umiddelbare motstand fikk Tolkien til å utvikle sin «mytopoetiske» filosofi, som sier

at vi kan samarbeide med Gud som «medskapere» og lage sekundære verdener som gjen-speiler vår egen (primære) verden. Som han skriver i diktet «Mythopoeia» (myteskapsel-se): «Vi skaper ennå selv etter den lov vi ble skapt fra.» Det var denne filosofien han fulgte i bøkene om Midgard, som er kjent for sine mange kristne elementer: skapelsesberetningen om Gud og engler i *Silmarillion*, pilegrimsferden til Ensomfjellet med tolv følgesvenner i *Hobbiten*, og forsynets seier over mørket i *Ringenes herre*.

Etter hvert ble Lewis overbevist, og Narniabøkene har blitt tolket som kristne allegorier der løven Aslan spiller rollen som Jesus (inkarnert i en annen verden som et snakkende dyr). Lewis er også kjent for bøker om kristen apologetikk – trosforsvar. I klassikeren *Se det i øynene* har han et økumenisk fokus, det vil si at han forsvarer den troen alle kristne har ▶

«Til tross for religiøse og kulturelle forskjeller, ble Tolkien og Lewis venner, hjulpet av en felles interesse for gresk og norrønt språk og mytologi.»

til felles. Samtidig understreker han at målet er å finne den sanne kirken, for «det er i rommene og ikke i entréen at vi finner ildstedene og stolene og maten.»

EN KATOLIKK OG EN ANGLIKANER

Tolkien mente naturligvis at Den katolske kirke var sann, og ble skuffet da vennen gikk tilbake til Den engelske kirke. Lewis hadde imidlertid noen overbevisninger som virker svært katolske. I den posthume boken *Om bønn* gir han uttrykk for at han tror på skjærsilden og forbønn for avdøde. Dette blir billedliggjort

«Lewis trodde på Kristi realpresens i eukaristien og gikk regelmessig til skrifte, som er uvanlig for anglikanere. Hvorfor ble han aldri katolikk, slik Tolkien ville?»

LØVEN SOM JESUS: Lewis' bøker om Narnia har blitt tolket som kristne allegorier der løven Aslan spiller rollen som Jesus (inkarnert i en annen verden som et snakkende dyr).

i *Den store skilsmissten*, en fortelling som handler om å skille seg fullstendig fra det onde. Menneskene som klarer det, forlater «den grå byen» (skjærsilden) og kommer til himmelen. For dem som mislykkes, blir den grå byen til et helvete.

Selv om Lewis var anglikaner, er det langt flere katolikker og evangelikale kristne som leser ham i dag. Walter Hooper, mannen som fikk ansvaret for Lewis' etterlatte skrifter og senere konverterte til katolisismen, har påstått at Lewis ikke ville tilhørt Den engelske kirke hvis han hadde levd i dag. Det skyldes blant annet at visse «moderniseringer» som Lewis var sterkt imot, har kommet inn i kirken. Lewis trodde på Kristi realpresens i eukaristien og gikk regelmessig til skrifte, som er uvanlig for anglikanere. Hvorfor ble han aldri katolikk, slik Tolkien ville?

Lewis omtalte sin oppveksts protestantiske Nord-Irland på allegorisk vis som «Puritania», et sted med særegne tanker om Gud som han forsøkte å rømme fra. Han kom et stykke på vei, men det var en altfor stor snublestein å skulle bli katolikk. Konflikten mellom katolikker og protestanter i Nord-Irland er kjent for dem som har lært om *The Troubles* på skolen, eller til og med husker den fra sin egen levetid. Det finnes fremdeles ubegrunnet hat og fiendtlighet på begge sider, men situasjonen er heldigvis bedre enn den var.

FRUKTBART VENNSKAP

Tolkien var åpenbart en katolsk forfatter. Noen har påstått at Lewis var en ikke-katolikk som skrev katolske bøker. Hvis det høres rart ut, kan du tenke på at G.K. Chesterton utga *Ortodoksi* i 1908 – fjorten år før han konverterte. Likevel blir boken regnet som en katolsk klassiker, fordi den gir uttrykk for en katolsk tenkemåte. Lewis har ført mange mennesker til Den katolske kirke, kanskje nettopp fordi han aldri ble katolikk selv. Én ting er sikkert: Uten det nære vennskapet deres, hadde vi aldri hørt om hverken Tolkien eller Lewis. •

8 SIDER BOKSTOFF ▶

KARL GERVIN OM
POLLESTADS NYE
BIBELOVERSETTELSE:

*En bragd og en
begivenhet!*

SIDE 80

Kjell Arild
Pollestad har
nyoversatt
Bibelen fra
hebraisk og
gresk. Foto:
Alf Ove Hansen

Å leve sammen

OMTALT AV ØYVIND J.V. EVENSTAD

Denne lille boken virker beskjeden, men er i stand til utvide horisonten til enhver som leser oppmerksomt. Den består av tre essays og tre prekenes. Temaene er politikk forstått som deltakelse i samfunn med andre, og erkjennelsen av at mennesket er skapt for noe større. Det første kommer fra Aristoteles' definisjon av mennesket som et «politisk vesen», det andre fra Gregor av Nazianz, som la til at mennesket er et «vesen som blir guddommeliggjort».

Aristoteles beskriver hva mennesket er av *natur*, mens Gregor forteller oss at mennesket kan overskride sin egen natur ved Guds *nåde* og «få del i den guddommelige natur». Mennesket er kalt til fellesskap, med hverandre og med Gud. Mye av boken handler om hva som hindrer oss i å finne sammen, og hvordan vi kan overvinne disse hindringene.

OM VENNSKAP

Biskopen skriver at ensomhet er et samfunnsproblem, og vil «slå et slag for vennskapet» som en løsning på problemet. Som eksempel bruker han vennskapet mellom den franske dikteren Marie Rouget og presten Arthur Mugnier. De traff hverandre sjelden, men utviklet et nært forhold gjennom brevveksling. For begge var livet i Kristus primært. De gikk mot samme mål.

Man merker innflytelsen fra Aristoteles, som skiller mellom de vennskap som bygger på nytelse, de som bygger på nytte og de som bygger på dyd eller godhet. Kun sistnevnte kan kalles vennskap i virkelig forstand og vare lenge. Her står vennene ikke vendt mot hverandre, men side om side mot et gode som begge søker. Aristoteles understreker at det er vennskap, ikke rettighetskrav mennesker imellom, som danner grunnlag for livet i samfunnet.

OM ORDETS MAKT

Biskopen forteller om Primo Levi, en italiensk forfatter som satt i Auschwitz og siterte fra *Den guddommelige komedie* til en medfange som ville lære seg italiensk. Fangene var blitt umenneskeliggjort, men ved å være kulturbærer bekrefter Levi sin menneskelighet. Det var en påminnelse om at han ikke kunne reduseres til et dyr eller et nummer. Da han delte diktet med den andre fangen, skapte han et lite samfunn med en felles kultur. Dermed fikk den også en politisk dimensjon.

Vi er «påpasselige med å nære kroppen skikkelig ... Men nærer vi vårt indre liv?», spør

forfatteren. Sjelen behøver føde, kunst og litteratur som kan gi oss glimt av skjønnhet og mening i en prosaisk hverdag. I dag blir det sett på som gammeldags å lære seg dikt utenat, men det er ikke så vanskelig og det gir deg en skatt som du alltid bærer med deg og kan dele med andre mennesker. Kultur er ikke bare for «eliten», det er livsviktig for et velfungerende samfunn.

OM MURRING

Biskopen skriver om murring, en form for passiv aggresjon som fordømmes i Benedikts regel. Det gamle testamentet forteller at Israelfolket murret mot Moses i ørkenen; de klagde over at det de fikk, var verre enn det de hadde hatt i Egypt. Murring går ofte «hånd i hånd ... med en hang til å kreve offerstatus», på en måte som ligner oppførselen til utålmodige barn. Vi murrer når vi ikke får det vi tror vi har rett til eller fortjener.

Det er åpenbart at samfunn ikke bør preges av murring. Når folk «står på krava» og bare tenker på egne rettigheter, kan de miste av syne at de også har plikter. I stedet for å spørre hva andre kan gjøre for oss, bør vi oftere spørre hva vi kan gjøre for dem. Biskop Varden skriver at den murrende stiller krav som «funderes på en påstand om å være andres offer». En slik offermentalitet virker nedbrytende på fellesskap mellom mennesker, fordi den antar at noen andre må ha skylden for at jeg ikke får det jeg vil ha.

LIVET I SAMFUNNET

Disse hovedtemaene blir konkretisert i biskopens tre prekenes. I den første antyder han at det er verdien et land står for som gjør det verdt å feire. I den andre trekker han paralleller mellom historiske tilfeller av konflikt «mellom lydighet skyldt Gud og lydighet overfor statsmakt». Kristne vil oppleve forfølgelse i denne verden. I den tredje ber han oss leve for Kristus og «være forberedt til kamp for det sanne og gode». Vi vet aldri når tilværelsen kan bli snudd på hodet, for eksempel ved at det bryter ut krig.

Dette er en bok om den lengselen etter evigheten som er nedlagt i oss, og om menneskets åndelige behov. Mennesket lever ikke av brød alene. Det lengter etter å puste inn fri luft, og å drikke fra en tørsteslukkende kilde. Denne boken er ikke kilden, men en liten vannledning som kan sette oss i kontakt med kilden og venne oss til smaken av livgivende vann. Den hjelper oss å se at vi må «bli fullt menneske først», før vi kan ta imot gavene som Gud vil gi oss. •

ERIK VARDEN
Å FINNE SAMMEN.
POLITISKE INNSPILL
ST. OLAV FORLAG 2023

— “ —
Dette er en bok om den lengselen etter evigheten som er nedlagt i oss, og om menneskets åndelige behov.

— ” —

Å miste og gjenfinne troen

OMTALT AV SR. INGEBORG-MARIE OP

TORBORG AALEN
LEENDERTS
**NÅR HJERTET SØKER
(KONFRONTERER) GUD:
EN PERSONLIG
FORTELLING**
EFREM FORLAG 2022.

«denne boken forteller jeg min tros-historie.» Slik begynner Torborg Aalen Leenderts *Når hjertet søker (konfronterer) Gud: En personlig fortelling*. Det oppsummerer godt hva leseren kan forvente seg. Utgangspunktet er en krise som ung voksen, da forfatteren «helt overraskende mistet troen på Guds kjærlighet – ja, gudstroen i det hele tatt» (s. 9). I løpet av fortellingen berører hun spørsmål knyttet til det ondes og lidelsens problem, erfaringer av Guds nærvær eller fravær, hvordan forholde seg til vanskelige bibeltekster og hva bønn, velsignelse, allmakt og fortapelse egentlig handler om.

FALSKE GUDEBILDER

Forfatteren legger særlig vekt på hvordan falske gudsbilder kan skape trøbbel for tro og tillit – og da løfter hun til å begynne med ikke frem bildet av den fjerne eller straffende Gud. Det som ble problematisk for Leenderts var tvært imot barnetroens bilde av den allmechtige og helt gode Gud, den nære og omsorgsfulle, som med kjærlighet våker over sine skapninger. Et slikt bilde gikk i tusen knas i sammenstøt med smertefulle livserfaringer. «Jeg opplevde å kave alene, Gud var blitt som en fremmed. Kristne talemåter om Guds kjærlighet var som tomme blikkbokser, de klang hult» (s. 11). Veien frem til en voksen tro, det Leenderts, i bibelske ordelag, kaller «en prøvet tro», er det hun forteller om i «Når hjertet søker (konfronterer) Gud».

KONSTRUKTIVE KREFTER

Det er gledelig å se at det åndelige arbeid som gjøres både hos St. Josephsøstrene på Grefsen, på Institutt for Sjelesorg på Modum, på Lia Gård i Østerdalen og i Centralkirken i Oslo, løftes frem som konstruktive krefter i den prosessen Leenderts forteller om. Hun nevner også bøker og artikler hun selv har hatt nytte av, og som kanskje kan bli til hjelp for leseren. Dette vil være velkomne verktøy for den som har behov for dem, og er ett av bokens positive aspekter.

Til tross for til dels tung tematikk, er «Når hjertet søker (konfronterer) Gud» relativt lettlest. Iblant kan man til og med være fristet til å si at det som nok var en kronglete vei, fremstår som litt vel rett frem. Sannsynligvis er dette fordi boken er skrevet på slutten av en prosess og ikke midt i. Det at noe kan se enklere ut i ettertid, er et kjent fenomen. Likevel spør jeg meg om det helt vil treffe en leser som selv etter mange

års kamp fremdeles ikke har klart å forsone den gode Gud med det vonde livet, en som ikke har opplevd at Gud er kommet henne i møte.

Undertegnede kunne i tillegg ønsket seg en mer grunnleggende problematisering av forestillingen om det forfatteren kaller «den volde-lige og brutale Gud i Det gamle testamentet» (s. 47). Det er sant at mange GT-tekster fremstiller Gud i slike nyanser. Dog finnes der, også i GT, mange tekster om Gud som øm, kjærlig og barmhjertig. Disse bør man løfte frem, heller enn å bygge opp under tanken om at Det nye testamentets Gud er «snillere» enn Det gamle. På den annen side er en slik diskusjon tydeligvis ikke en del av forfatterens historie, og det er da naturlig at hun utelater den. Boken har nemlig som undertittel «En personlig fortelling». Det er nettopp det den er. Leenderts refererer til andre bøker eller til samtaler hun har hatt, men referansene er der for å illustrere et poeng, ikke for å bevise noe. Det er den personlige erfaringen som står i sentrum.

POTENSIAL FOR GJENKJENNELSE

Kanskje vil enkelte lesere tenke: «Dette er ikke noe nytt. Noe slikt kunne jeg også ha skrevet». Jeg tror det er nettopp det som er Leenderts anliggende. Hun sikter ikke først og fremst mot originalitet, men mot potensial for gjenkjennelse. Hun forteller at hun selv fikk «mye hjelp fra samtalepartnere i letingen etter språk for min egen 'voksentro'» og sier at «[d]et skjærer meg i hjertet når jeg tenker på de som ikke har noen samtalepartner» (s. 26).

Gjennom å dele sin fortelling, kan Leenderts bli, om ikke annet, en virtuell samtalepartner for søkende mennesker som strever. Noen vil helt sikkert erfare at hun setter ord på noe de selv har opplevd, men ikke vært i stand til å uttrykke. Andre igjen vil få åpnet perspektiver de ikke før hadde tenkt på, og slik få mulighet til å begi seg ut på en lignende trosreise.

Å LYTTE

Leenderts understreker hvordan «det å lytte er å vise kjærlighet» (s. 26). Å lese denne boken er som å lytte til et annet menneskes beretning. Det er ikke bortkastet. Om man synes det glir for glatt, kan man ta det som en invitasjon til å fortsette refleksjonen på egen hånd, kanskje ved hjelp av litteraturlisten bakerst i boken. Boken tar opp viktige spørsmål, og deler et ærlig vitnesbyrd om hvordan man kan våge å bale med dem. •

— “ —
Gjennom å dele sin fortelling, kan Leenderts bli, om ikke annet, en virtuell samtalepartner for søkende mennesker som strever.
— ” —

BIBELN
OVERSATT AV
KJELL ARILD POLLESTAD
FORLAGET PRESS 2023

En oversetterbragd og en begivenhet

OMTALT AV **KARL GERVIN**

Situasjonen er kritisk: Kristendommen er truet som den ikke har vært siden den kom til Norge, og under halvparten av befolkningen sier at det ikke finnes en Gud. Nedgangen har ført til mye ettertanke og mange reformer. Parallelt utvikler norsk seg raskt, og man må ta stilling til om ordene som troen uttrykker seg med, skal være dagligdagse, eller om de bør legge vekt på tidligere generasjoners bruk og virke mer ærbødige.

HVA SLAGS SPRÅK?

Det dreier seg blant annet om språket i bibeloversettelser skal være umiddelbart tilgjengelig. Det reises også spørsmål om en rekke religiøse uttrykksmåter og om bruken av kjønnsinkluderende språk. Dilemmaene kan spores i norske bibelutgaver. De tydeliggjør hvordan vekten har svingt mellom det tekstnære og andre hensyn, særlig det man mente var behovet for å gjøre tekstene forståelige.

Det norske bibelselskap utga i 1930 en oversettelse som fikk et langt liv. Ofte oversatte den grunntekstene ord for ord. I 1968 kom Erik Gunness' oversettelse av Det nye testamente med større bestrebelse på å få frem meningen.

Bibelselskapet kom med en ny oversettelse i 1978 (B1978), også den med vekt på moderne norsk. Enda ny oversettelse kom i 2011 (B2011), denne gang med en forsiktig tilbakegang til tekstenes ordlyd. Ytterligere en oversettelse er varslet i 2024.

Nå har Kjell Arild Pollestad oversatt Bibelen fra grunnspråkene (B2023). Med over tyve bøker og flere oversettelser bak seg, blant annet av Snorre og Homer, har han vist gode forutsetninger for å lykkes.

MYE Å GLEDE SEG OVER!

Resultatet er en bragd av oversetteren og en begivenhet for oss andre.

Med stort pågangsmot har han tatt for seg et utfordrende stoff, der en lang rekke skribenter står bak svært ulike skrifter. Med mye innsikt har han også måttet ta stilling til vanskeligheter som skyldes at tekstene stammer fra samfunn som er forskjellige fra dagens. Mange av disse gamle tekstene er dessuten overlevert i flere varianter.

En utfordring for oversettere er at ord på fremmede språk ofte har en annen nyanse og

ikke sjelden dekker et større innhold enn norske ord det er nærliggende å velge. Ikke minst hebraisk er bygget opp på grunnlag av enheter som kan ha flere beslektede betydninger.

Pollestad manøvrerer overbevisende mellom de mange hensyn. Underveis i en lang prosess har han flere ganger redegjort for spennende retningslinjer: Særlig er han opptatt av det poetiske og det tekstnære.

Han presiserer at det er mye bra i B2011 og at han der dette er tilfelle, følger denne oversettelsen, men svært ofte gjør han det ikke, og hans valg er både opplysende og stimulerende.

Han vil benytte et litterært kunstspråk, og omtaler «den poetiske kraften som ligger i selve fremmedheten». Han mener det hebraiske språket gir rom for det tvetydige og gåtefulle, og går mot den moderne trang til å forklare heller enn uttrykke, for gjennom ordvalg og rytme å få den bibelske poesien klarere frem. Han sier også at det er «umulig å skape poesi i en komité».

Siden språket flyter så lett er det samtidig lett å overse de mange saklige endringene som er gjort og deres bidrag til forståelse av tekstenes intensjon.

SAKLIGE ENDRINGER

Med internett for hånden er det er nå lett å se hvilke valg oversettere har foretatt. For Pollestads vedkommende kan det belyses med eksempler fra både Det gamle og Det nye testamente, og valgene har godt grunnlag i grunntekstene.

Hans avgjørelser kan belyses med noen eksempler fra sentrale skriftsteder:

I Det gamle testaments Salme 1,1 er «sin glede» nå blitt til «sin lyst», og «grunner på» er blitt til «mumler». Et gjennomgående trekk i Det gamle testamente er hans bruk av «gudløse»: I vers 1 lar han det erstatte «spottere» og i vers 4 «lovløse» i B2011.

I Salme 22,9 er «overgitt seg til Herren» blitt til «sette sin lit til Herren» - unektelig med en annen nyanse.

Pollestad tar viktige valg i Salme 23: I Bibelselskapets foreløpig siste gjengivelse med «vann der jeg finner hvile» i vers 2, foretrekker han «stille vann»: Det flytter oppmerksomheten fra den troendes situasjon til vannets egenskaper. I vers 3 er «Han gir meg nytt liv»

“
Med stort pågangsmot har han tatt for seg et utfordrende stoff, der en lang rekke skribenter står bak svært ulike skrifter.
”

blitt til «gir sjelen nye krefter». I vers 6 er «alle mine dager» nå blitt til «mange lange dager».

Det er også eksempler i Salme 51: I vers 2 velger han «miskunn» i stedet for «kjærlighet», i vers 3 «synd» i stedet for «lovbrudd», i vers 4 «ondskap» for «synd», og i vers 15 erstatter «gudløse» «lovbrytere».

I Det nye testamentets Bergpreken er Matt 5,19: «opphever et eneste av disse minste budene» i B2011, hos Pollestad gjengitt med «lemper på», og det oppleves ikke fullt så strengt.

I Matt 6 har det vært mye oppmerksomhet om hvordan de første tre leddene i Herrens bønn skal oversettes. Oversettelser til norsk har nyansert mellom enten å ha Gud som subjekt eller la dette stå mer åpent. I det første leddet valgte B2011 «La ditt navn holdes hellig», Pollestad har mer nøytralt (tilnærmet som B1930) «Helliget være ditt navn», og i fortsettelsen «Komme ditt rike» og «Skje din vilje».

Det har også vært drøftet om det (som i B2011) bør stå «la oss ikke komme i fristelse». Pollestad velger «led oss ikke».

Deretter blir «det onde» i Herrens bønn oversatt med «den onde» (riktignok med en fotnote om andre oversettelser). Pollestads valg åpner for Bibelens forståelse av Djevelen som en personifisert makt.

I det følgende blir «himmelen» oversatt med flertall, og det kan kanskje motvirke at man legger stedet der Gud er, til den fysiske himmel over jorden.

INKLUDERENDE SPRÅK?

Det får konsekvenser at Pollestad «er lei» det politisk korrekte i Bibelselskapets oversettelse: I Salme 1,1 er «salig er den som» hos Pollestad blitt til «salig den mann». Han vil til livs at «brødre» er blitt til «søsken» og «sønner» til «barn». Der B2011 oversetter med «mennesker», har han «sønner» i Fork 3,18.

Det tekstnære idealet får også andre konsekvenser: Pollestad bruker «kjøtt» for å dekke menneskets fysiske side. Det følger grunnteksten, men problemet er at «kjøtt» ikke lenger anvendes på denne måten i moderne norsk – og helst benyttes i sammenheng med dyrekjøtt.

Han er konsekvent i forhold til premisset om å være tekstnær også i omtalen av Guds skikkelse, men velger et litt gammelmodig ord: Han bruker «legeme» for Jesu kropp, for

eksempel i sammenheng med innføringen av nattverden og i påskebegivenhetene som fulgte.

Et norsk problem er omtalen av Guds utseende: Det er lenge siden «åsyn» ble brukt i andre sammenhenger enn den religiøse. Så sent som i B1978 forekommer «åsyn» likevel 880 ganger, men dette ble helt forlatt i B2011. Pollestad har konsekvent «åsyn» om Guds ansikt. Det virker foreldet på mange, men den katolske salmeboken bruker det både i Nr. 144, 167 og 51.

Hans gjentatte «og» er litt trettende, og fremmer ikke den poetiske lesningen – men det ligger nær idealet om en tekstnær oversettelse.

RIKSMÅLET

I et intervju på Riksmålsforbundets nettside i 2018 sier Pollestad at han tilstreber en oversettelse «til klingende riksmål», og for ham er arbeidet en «sidemålsstil». Med hans språklige gehør og evne ville det være interessant å se eksempler på en oversettelse til nynorsk.

I intervjuet med Riksmålsforbundet sier han at prosjektet «bare er mulig når man velger riksmålet som norm». En sjelden gang virker det gammelmodig: I Matt 2,15 er Egypt gjengitt med «Egypten». Han har «tvet» i Salme 51,4, og «huset» i Magnificat, og «meget» i Matt 2,3.

Pollestad bruker ordet «sæd» på en annen måte enn vanlig norsk gjør det. Det er grunn til å lure på bruken blant annet i Genesis 3,15 – på norsk sier vi da ikke at kvinner har «sæd»? I 6,10 har han «avlet» for «fikk» - men «avlet» er heller ikke norsk språkbruk og leder i dag tanken fortrinnsvis til landbruk.

FORKLARINGER

Fotnotene dreier seg stort sett om valg av oversettelser, de peker på ting som mangler i håndskriftene, eller gjør oppmerksom på steder der de divergerer. Han tar ikke med henvisninger til andre bibelsteder som for eksempel B2011 har svært mange av. Han er også mer beskjeden enn B2011 med overskrifter – men er det greit at Salmene mangler dem helt?

I et intervju med NTB nær ferdigstillingen av oversettelsen understreker han at dette er hans «livs største prosjekt».

I seks år har arbeidet fulgt ham gjennom gode og vanskelige dager. Resultatet har potensiale til å være en god følgesvenn for mange. •

KARL GERVIN har magistergrad i idéhistorie og teologisk embetseksamen. Han har vært sogneprest og seniorprest ved Oslo domkirke, og har skrevet en rekke bøker og artikler om kirkehistoriske emner.

En klassiker om Gud

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

ronien brer seg. Skepsis og kynisme er blitt så vanlig i vår tid at slike ting som tro og tillit sies å forvitne. Alvorlige spørsmål feies under teppet, mens satire og sarkasme høres over alt. Man kan iblant undres over om det i det hele tatt gis rom for *tro* i dagens samfunn.

Avstanden spiller kanskje inn? Tro og tillit er tross alt nokså gammeldagse måter å skaffe seg oppfatninger på. Og det gamle blir lett litt komisk. Å tro – for eksempel å tro på det gode i mennesket, eller på en Gud som styrer alt – har rot i en fortid som nødvendigvis ligger langt tilbake. Og avstand, det kaller nettopp på kynisme.

TRO SOM INNSIKT OG VISSHET

Ikke desto mindre forsøker troen å vinne seg plass, blant annet ved en strøm av oppbyggelige bøker. Her er én til – én som tar troen alvorlig, dødsens alvorlig. For hva er egentlig tro, spør Thomas Merton i «Frihetens frø». Tro er en form for innsikt, en visshet av en egen type, forskjellig fra kroppens følelser og rasjonalitetens «bevis», men helt nødvendig om man vil forstå hvordan alt henger sammen og ikke faller fra hverandre. Altså en visshet om den usynlige, allmektige og fullkomne Gud.

Hørt dette før? Sikkert. Thomas Merton (1915-68) har like fullt noe eget å si. Vi kjenner ham jo som munk, cistercienser sågar, forfatter av den betagende selvbiografien «Fjellet med de syv trinn» (norsk utgave St.Olav forlag). Når han nå vil lære oss (og sine klosterfeller) å gripe og begripe Gud, er det ut fra premisset om at en slik begripelse er mulig, ja ønskelig, men vanskelig å få til, fordi den usynlige Gud så ofte blir misforstått. Vi tror kanskje at overdreven askese, med streng isolasjon og nøye oppfølging av bestemte prosedyrer (åtte timer daglig på bønnekrakken, for eksempel) kan føre oss nær Gud. Det er feil. Egne ytelser og belønninger fører ikke fram, for det underkjenner hva Gud egentlig er: absolutt kjærlighet, fullkommen nåde, derunder trangten til å nå hver enkelt av oss, uavhengig av våre egne forestillinger om rettmessige fortjenester osv. Gud har nå en gang skapt oss som vi er, hvilket vi må forstå uten at vi havner i selvbedrag eller forveksler tro med kunnskap. Går man fri av disse farer (som dessverre finnes både hos predikanter og religiøse forfattere), kan

det lille mennesket gjennom enkel livsførsel, ydmyk væremåte og lydighet av sinn, la seg gripe av den allmektige Gud og dermed forstå tilværelsen.

KONTEMPLASJONENS ROLLE

Måten er kontemplasjon, eller meditasjon om man vil, en tankeprosess der bevisstheten rettes mot den uendelige men usynlige Gud (og mot hans inkarnasjon, selvfølgelig). Den krever visse teknikker, denne kontemplasjonen, blant annet må man unngå forstyrrelser, men den kan oppnås av alle som har tro og ikke setter seg selv og alle sine hensyn imellom. Troen som skal til, er da helt annerledes enn den tiltro til individuell utfoldelse som er så vanlig i vår tid, og som for Merton fortøner seg som en overflatisk persondyrking, «en kult av psykologisering og selvrealisering som undergraver hele vårt kulturelle og åndelige selv» (s.230). Den troen han taler om, er en helt annen. Snarere enn å fremheve seg selv, må den troende adlyde Gud og bli ett med ham ved å underkaste seg frivillig og spontant. «Den høyeste form for frihet ligger i å adlyde Gud», sier Merton (s.168). Ja, det sier han, og forener dermed det tidløse med det moderne uten å ty til ironi eller kynisme.

RIK OG OPTIMISTISK VEIVISER

Den veiledning som trengs (og som her gis), er så smittende og bejaende at den må tale til enhver katolikk og ikke bare til de med-munker som de førti kapitlene opprinnelig var tiltenkt ved utgivelsen i 1961. Ja, en så overstrømmende rik og optimistisk veiviser mot det guddommelige må vel glede alle! Den ufullkommenhet vi deler, med de feil og mangler som vi som mennesker har, tilhører skaperverket den også, og blir her forstått med en humor som virker befriende. Men den kan altså overkommes ved en meditasjon eller kontemplasjon som bringer oss til det alvorlige mål vi alle higer etter – nærheten til Gud.

Hjulpet på veien blir vi her av de for- og etterord som omkranser Mertons tekst – av Jan Schumachers perspektivrike innledning, og oversetter Mira Kongsteins personlige epilog – begge fylt av begeistring over at en klassiker nå endelig har funnet sin plass på norsk. •

THOMAS MERTON
**FRIHETENS FRØ. OM
KONTEMPLASJONENS
VESEN.**
OVERSATT M. ETTERORD
AV MIA KONGSTEIN
INNLEDNING AV JAN
SCHUMACHER
VISDOMSBØGERNE
(DANMARK) 2023

— “ —
Hjulpet på veien
blir vi her av de
for- og etterord
som omkranser
Mertons tekst – av
Jan Schumachers
perspektivrike
innledning, og
oversetter Mira
Kongsteins
personlige epilog.
— ” —

VASSILIOS PAPVASSILIOU
(OVERS. ØYSTEIN LID)

«30 STEG TIL
HELLIGHET: EN
GUIDE TIL KIRKENS
TIDLØSE KLASSIKER
Himmelstigen»

EFREM FORLAG 2023.

“
Noen av kapitlene kan dessuten lede til destruktiv praksis om de misforstås eller feiltolkes. Her kunne man ønsket seg et litt sterkere *obs!* fra forfatterens side.”

Av ørkenens visdom

OMTALT AV SR. INGEBORG-MARIE OP

Bøker som søker å gjøre «de gamles» innsikter tilgjengelige for moderne kristne, er nesten blitt en egen sjanger. Mange er de som erkjenner at ørkenens visdom kan være nyttig i dag, ikke bare for munk og nonne, men for alle som ønsker å leve et åndelig liv. Så også forfatter Vassilios Papvassiliou og oversetter Øystein Lid. «30 steg til hellighet: En guide til kirkens tidløse klassiker *Himmelstigen*» har som mål å formidle kjernen i den åndelige veiledning Johannes Klimakos (579–649) nedskrev i verket *Stigen til paradis/Himmelstigen* da han var abbed i Katarinaklosteret ved Sinai. 30 trinn på veien til hellighet, organisert i syv deler basert på Klimakos' tekst, beskrives og kommenteres ved hjelp av sitater.

EN ØSTKIRKELIG TEKST

Først og fremst er det gledelig at østkirkens tekster gjøres mer tilgjengelige for oss her i vest. Vi kan spore både likheter og ulikheter i tankegodt og uttrykksmåter. Det er til berikelse og til ettertanke. Et nyttig tillegg fra oversetteren forklarer noen grunnbegreper som er viktige, ikke bare i boken, men i hele tradisjonen etter ørkenfedrene, nemlig «de åtte onde tankemønstrene», bedre kjent for de fleste i sin vestlige versjon: «de syv dødssynder» (mer om reduksjonen fra åtte til syv i boken!).

Mye vil være kjent stoff for den som har lest litt innen sjangeren. Her er laster å bekjempe og dyder å utvikle, her er bønn og indre stillhet, tegn på fremgang og fallgruver å unngå. Repetisjon er uunngåelig på veien mot hellighet. Likevel inneholder denne boken også noen innsikter som ikke alltid blir fremhevet.

OM KLOSTERLIV OG EKTESKAP

I et av de første kapitlene nevnes likhetene mellom klosterliv og ekteskap: «Begge dreier seg om en livslang forpliktelse til noe utenfor oss selv. Begge krever samme type offer av egen vilje. Begge er middel for å oppnå kontroll over lidenskapene, og er veier til hellighet og frelse.» (s. 18). I steg 15 påpekes at det faktisk at man nå stort sett gifter seg senere enn i tidligere tider, gjør at «talløse kristne som ikke er kalt til et liv i sølibat [...] ender opp med å kjempe mot denne naturlige impulsen gjennom hele tenåringsperioden og kanskje både i 20- og 30-årene også»,

mens det før var slik at «innen de seksuelle impulsene slo inn, var tenåringsene allerede gift.» (s. 91). Tidlige giftemål hadde sikkert også sine skyggesider, men forfatteren maner i alle fall til medlidenhet. Sang som medisin mot sinne, og at boklig lærdom ikke nødvendigvis står i motsetning til åndelig enfold, er andre eksempler på litt uvanlige poeng. Forfatteren holder seg heller ikke for god for å inkludere moderne referanser. Både Star Wars, Harry Potter, Ringenes Herre og Metallica er nevnt, og C. S. Lewis siteres flere ganger.

«ÅNDELIG SELVHJELP»

Dersom man ønsker å anvende boken som en «åndelig selvhjelpsbok», for å bruke forfatterens ord, bør den leses langsomt. Det gis praktiske eksempler og retningslinjer, men de er såpass universelle at leseren nok vil trenge tid til å finne konkrete grep å ta i eget liv. Dette er intet minus. Det gjør at et bredere publikum kan nås, samtidig som leseren blir utfordret til å tenke selv.

Personlig tenker jeg også at en «åndelig klatter» som bruker boken som guide, bør være oppmerksom på sine omgivelser og de tilbakemeldinger som kommer derfra. Det stemmer, slik det står i forordet, at det i våre dager er langt mellom sanne åndelige fedre, og at bøker da kan være et godt alternativ. Likevel risikerer man å gå seg vill om man forsøker å vandre helt uten referanse til et konkret fellesskap, det være seg en familie, en menighet, venner eller kolleger. I disse forholdene vil fruktene av den åndelige treningen vise seg – eller ikke vise seg. Noen av kapitlene, for eksempel det som omhandler tilgivelse, kan dessuten lede til destruktiv praksis om de misforstås eller feiltolkes. Her kunne man ønsket seg et litt sterkere *obs!* fra forfatterens side. Det er ikke sikkert at nybegynnere eller sårbare personer vil være i stand til å tolke sunt og rett.

En del språklig småplukk her og der kan forstyrre leseropplevelsen for de mer kritisk innstilte. En kan også spørre seg om ikke forfatteren ville vært tjent med å oppgi referanser til sitatene han bruker. Det ville gjort det lettere å orientere seg dersom man ønsker å gå videre med Johannes Klimakos' tekst, som boken jo hevder å være en guide til. Dette er dog detaljer. Alt i alt, tror jeg mange vil finne både glede og nytte i «30 steg til hellighet». •

SOSIALLÆRE
DOCAT
HVA SKAL VI GJØRE?
 ST. OLAV FORLAG 2023

Sosiallære for ungdom

OMTALT AV ØYVIND J.V. EVENSTAD

DOCAT, som utkom på tysk i 2016, kan regnes som ungdomsversjonen av kompendiet til Den katolske kirkes sosiallære, (utgitt på engelsk som *Compendium of the Social Doctrine of the Church* og i sammenfattet form på norsk). Boken inngår i samme serie som YOUCAT, en ungdomsversjon av *Den katolske kirkes katekisme* som blant annet blir brukt i konfirmasjonsundervisning.

Under hvert avsnitt i boken står det referanser til avsnitt i de andre bøkene som gir utfyllende informasjon. Håpet er at DOCAT oppnår formålet sitt, nemlig å inspirere unge katolikker til å leve ut troen sin ved å praktisere barmhjertighet og jobbe for rettferdighet.

TOLV DELER

Boken er delt inn i tolv deler, der hver del handler om et bestemt tema: om Guds kjærlighet, om Kirkens sosiale oppdrag, om mennesket som person, om prinsippene i Kirkens sosiallære, om familien, om arbeid, om økonomien, om det politiske samfunn, om det internasjonale samfunn, om miljøet, om fred, og til slutt om kjærlighet i praksis. Hvert tema utforskes gjennom den tradisjonelle spørsmål og svar-metoden som man finner i de fleste katekismer, og boken har 328 slike spørsmål. De har en spennvidde fra det teologiske («Er Guds rike allerede synlig i Kirken?»), til det praktiske («Hva er rettferdig pris?»).

Underveis kommer det inn sider «fra side-linjen», som er utforskinger av mindre undertemaer (som bioetikk og fattigdom). I marginene dukker det stadig opp begrepsforklaringer og relevante sitater fra Bibelen, paver, helgener og alle slags mennesker.

Disse kan hjelpe til å belyse de ulike temaene fra flere sider, men kan bli litt overveldig og distrahere leseren fra hovedteksten. Hvis det skjer med deg, husk at sitatene ikke er nødvendige for å hente ut det læremessige

innholdet. Man bør også regne med at sitering av en person ikke alltid betyr full aksept for vedkommendes handlinger og holdninger.

LIV I FELLESSKAP

I bokens første del gjøres det klart at Guds kjærlighet er en gave til oss, og at den kaller oss til et liv i fellesskap med hverandre. Det er opp til hver enkelt å handle i tråd med Guds bud eller ikke, men valgene vi tar vil påvirke menneskene rundt oss:

«Mange dårlige valg kan resultere i fremveksten av strukturer for ondskap og synd» (nr. 6). Hvis vi tar gode valg, kan vi bidra til å bygge «kjærlighetens sivilisasjon» (nr. 14). Samtidig advarer Kirken mot troen på det fullkomne samfunn, og avviser «politiske ideologier som lover oss frelse allerede her på jorden» (nr. 17).

SOSIALE VESENER

Denne anti-utopismen er gjennomgående i boken, og bør virke beroligende på dem som frykter at Kirkens sosiallære skal bli et redskap for politisering av troen. «All forandring begynner i menneskets hjerte», står det. «Først må personen selv forandre seg innvendig, og begynne å tenke og leve i henhold til Guds bud; deretter kan han eller hun begynne et utadrettet arbeid» (nr. 18). Den indre omvendelsen må komme først, men sosiallæren minner oss om at den også må bære frukt i forholdet vårt til andre mennesker. Det er fordi, som vi blir fortalt i bokens andre del: «Mennesker er skapninger som er grunnleggende sosiale» (nr. 22).

De fire hovedprinsippene i sosiallæren blir omtalt i bokens fjerde del: menneskets verdighet, det felles beste, solidaritet og subsidiaritet. Prinsippet om det felles beste innebærer at samfunnet må være slik at det er godt for alle menneskene som lever i det. Det betyr blant

annet at hvert menneske har rett på det som er livsnødvendig av jordens goder, og de som eier mer enn de trenger, har en plikt til å dele. Eiendomsretten er altså ikke absolutt, selv om Kirken forsvarer den: «Privat eiendomsrett gjør mennesker frie og selvstendige» (nr. 90).

SUBSIDIARITET

Mens solidaritetsprinsippet gir oss et ansvar for å hjelpe mennesker i nød, sier subsidiaritetsprinsippet at dette først og fremst faller på de som står nærmest problemet: «Hver samfunnsoppgave blir i utgangspunktet alltid til delt den minst mulige enheten som kan utføre den.» Hensikten med subsidiaritet er «å styrke individers og gruppers frihet, samt forebygge overdreven sentralisering av makt» (nr. 95). Nøyaktig når det blir nødvendig for en høyere instans, for eksempel staten, å overta, er et åpent spørsmål som overlates til politikken. Prinsippet gjør det imidlertid klart at vi ikke kan sluntre unna ved å si at noen andre vil ta seg av problemene i samfunnet.

Kirken oppmuntrer de troende til å engasjere seg politisk, men «tilbyr ... ingen tekniske løsninger på de enkelte sosiale problemene» (nr. 31). Derfor bør katolikker være forsiktige med å påberope seg Kirkens støtte til politiske tiltak eller partier. DOCAT er mest opptatt av det vi kan gjøre selv, gjennom frivillige organisasjoner i sivilsamfunnet: «Man kan gi personlig hjelp, men det er også mulig å sende pengegaver, og på den måten indirekte hjelpe fattige mennesker til å overleve og leve et verdig liv. Mye viktigere er likevel den typen hjelp som gir fattige muligheten til å frigjøre seg fra fattigdommen» (nr. 169).

GOD OPPSUMMERING

DOCAT er en god oppsummering av Kirkens sosiallære som ikke behøver å leses fra perm til perm; stikkordregisteret gjør det mulig å

slå opp temaer man ønsker å lære mer om. Utdragene fra pavelige encyklikaer og andre dokumenter på slutten av hver del gir en smakebit på det som har blitt skrevet siden pave Leo XIII la grunnlaget for sosiallæren med *Rerum novarum* i 1891. Dette utgjør en skatt som må studeres for å kunne anvendes i praksis. I forordet skriver pave Frans at det er det han håper at unge skal gjøre med DOCAT, slik at de kan være «vandrende og talende sosiallære» i verden. •

— “ —
**DOCAT er en god
oppsummering av Kirkens
sosiallære som ikke
behøver å leses fra perm til
perm; stikkordregisteret
gjør det mulig å slå opp
temaer man ønsker å
lære mer om.**
— ” —

AKTUELL PROFIL

Hvem? sr. Karolina Bogoczová
Aktuell: ny priorinne for St. Elisabethsøstrene i Tromsø

Søster med futt på farten

Sr. Karolina har nylig avsluttet sin klostertilværelse i Tønsberg, og flyttet til Tromsø for å tjene som St. Elisabethsøstrenes priorinne der. En aldri så liten energistorm har truffet byen.

– Gratulerer med priorinne-vervet. Hva gleder du deg mest over?

– At jeg klarte å pakke alt sammen i tide!, ler sr. Karolina Bogoczová, full av energisk selvironi.

– Nei, det var bare spøk, beroliger hun.

– Det er flere ting. For å nevne noe ... nytt felleskap, nye mennesker å bli kjent med, nytt sted, nye muligheter. Og sikkert flere ting, som jeg ikke kommer på akkurat nå, forteller den ferske priorinnen.

Sr. Karolina har flyttet nesten hele Norge på langs for å komme frem til nytt tjenestested. 1838 kilometer, for å være presis, som tar ca. 24 timer å kjøre.

– Hvordan føles det å skulle bosette seg så langt unna det som er kjent og kjært?

– Veldig spesielt, og samtidig helt vanlig. Vi blir fortalt helt fra vi trer inn i klosteret at vi har flere hus, og alle er – og kan bli – våre hjem, så det føles som jeg har kommet hjem, bare litt lengre nord, sier sr. Karolina.

Hun var 17 år i Tønsberg, og det er ikke så vanlig at de er så lenge på ett sted.

– Jeg var nok litt bekymret for hvordan dette skulle bli, men takket være mine medsøstre og alle dem som tok meg imot, har jeg nesten ikke merket overgangen. Forresten var jeg kjent med huset fra før, fordi jeg har vikariert her et par ganger.

Tromsø er berømt for nordlys og beryktet for mørketiden (og i utlandet: isbjørn i gatene!).

«Hvis det en gang blir tungt – med tanke på mørketiden – da er den beste medisin å ta en snøskuffe og måke vei.»

– Har du fått noen overlevelsestips?

– Tja, flere ... er ikke helt sikkert om jeg husker alle. Men ett har jeg fått for lenge siden, fra én av våre avdøde søstre, som tjenestegjorde her i Tromsø da jeg var her som vikar. Hvis det en gang blir tungt – med tanke på mørketiden – da

er den beste medisin å ta en snøskuffe og måke vei. Da har du ikke tid til å tenke på hvor mørkt det er, og en blir så sliten at en ikke har krefter til å klage, ler den muntre søster, som definitivt ikke er preget hverken av høst- eller vinterdepresjon ennå.

– Hva er den største forskjellen på å være i kongregasjonen i Tromsø versus Tønsberg?

– Hvis jeg tenker «kongregasjon», er det ingen forskjell. Vi er Elisabethsøstre alle steder vi er, vår karisma og identitet er den samme, uansett hvor vi befinner oss. Vi ber de samme bønner og vår dagsorden er ganske lik. Hvis du reiser f.eks. til Tanzania og møter våre søstre der, da gjenkjenner du den elisabethanske ånden med det samme.

Men hvis jeg skal peke på den største forskjell ellers, så

NYTT HJEM: Sr. Karolina Bogoczová er ny priorinne for St. Elisabethsøstrene i Tromsø. Karismaen er den samme, men huset er mye større enn i Tønsberg, forteller hun. Foto: Sr. Karolina Bogoczová.

St. Elisabethhjemmet

Sr. M. Karolina Bogoczová

Født: 1982

Fodested: Havířov, Tsjekkia

Bosted: Tromsø

Orden: Trådte inn hos St. Elisabethsøstrene i Norge 27. september 2002 i Oslo; avla evige løfter 22. august 2009, også i Oslo.

Utdannelse: Utdannet sykepleier med master i klinisk helsevitenskap ved Universitetet i Agder.

Stilling: Rådgiver i Oslo katolske bispedømmes HR-avdeling og priorinne for St. Elisabethsøstrene i Tromsø.

blir det helt sikkert huset. Det er et stort hus med fem etasjer og med flere beboere; dette hadde vi ikke i Tønsberg.

- **Hva er de viktigste oppgavene for deg som priorinne?**
 - Å ta vare på fellesskapet, dvs. mine medsøstre. Men også å ta vare på husets drift og ikke minst dem som bor hos oss.
- **Du har vært priorinne for St. Elisabethsøstrene i Tønsberg tidligere. Hva er den viktigste lærdommen du tar med deg derfra til din nye post?**
 - Å lytte, å være tålmodig, å elske dem som Gud setter på min vei. Og ikke minst være åpen for alt det som kommer.
- **Du er fremdeles Kirken i Norges rådgiver med ansvar for forebygging av overgrep. Hvordan skal du kombinere tjenesten som priorinne i Tromsø med rådgiverstilling med arbeidsadresse Akersveien i Oslo?**
 - På samme måte som jeg gjorde det inntil nå. Mine plikter og oppgaver forandres ikke, det gjør bare adressen min. Så jeg skal fortsette å arbeide fra Tromsø, slik som jeg før gjorde fra Tønsberg. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

OKTOBER

For bispesynoden

Vi ber for Kirken at den på alle nivåer må lære å lytte og være åpen for dialog, og at den lar seg lede av Den Hellige Ånd i sin tjeneste for mennesker i hele verden.

NOVEMBER

For paven

Vi ber for Den hellige far når han utfører sitt oppdrag, at han må fortsette å være forent med flokken som er betrodd ham, hjulpet av Den Hellige Ånd.

DESEMBER

For mennesker med nedsatt funksjonsevne

Vi ber om at mennesker som lever med nedsatt funksjonsevne må få større oppmerksomhet i samfunnet, og at alle institusjoner kan tilby stadig mer tilpassede programmer som hjelper disse menneskene til å delta aktivt i samfunnslivet.

ANNONSE

Hva er et modent syn på seksualitet?

NÅR: Lørdag 28. oktober 2023 kl 12:00

HVOR: Lovisenberg menighetshus, Lovisenberggata 4, Oslo (37 bussen)

Professor Thomas Kazen fra Stockholm vil innlede om synet på samkjønnet samliv i Det nye testamentet og antikken. Vi vil se nærmere på kunnskap som kan bidra til en videreutvikling av for eksempel synet på spørsmålene rundt LHBT+.

Påmelding til leder@ogsavierkirken.no

Pris kr 100. Vi har vipps.

AKADEMIET OGSÅ VI ER KIRKEN

For mer informasjon se www.ogsavierkirken.no

Vi trenger
din hjelp til å
holde hjulene
i gang!

Bidra til vårt arbeid i
Oslos rus- og
prostitusjonsmiljø -
gi en engangsgave!

VIPPS til 95093

SYKEPLEIE
PÅ HJUL

Sykepleie på hjul er en del av Fransiskushjelpen, en ideell, diakonal stiftelse fra 1956 som henter sin inspirasjon fra Frans av Assisi. www.fransiskushjelpen.no

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889 av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

- Utgis av:**
 Norsk Katolsk Bispedømme
 Nr. 3–2023, årgang 135
 ISSN 0802-6726
 • Oslo katolske bispedømme
 • Trondheim Stift
 • Tromsø Stift

Adresse:
 Akersveien 5, 0177 Oslo
 www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
 Nils Heyerdahl
 Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
 Petter Stocke-Nicolaisen
 Olav Rune Ekeland Bastrup
 Caroline Belaúnde Brynsrud
 Sverre Granmo Hertzberg

Design og layout:
 Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
 Kontonr.: 3000.15.11110
 (gir skattefradrag)

Fra utlandet:
 Sparebanken Sør
 Postboks 200
 4662 Kristiansand
 BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
 IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning. Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsomplakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 21.09.23

Deadline neste nummer: 06.11.23

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4500

Forsidefoto:
 Fredrik Arff

Redaksjonen gjør oppmerksom på at sak på side 26 og side 40 er justert i digital versjon den 17.11.2023.

Utnevnelser og forflytninger

KUNNGJØRING FRA DET APOSTOLISKE NUNTIATUR I STOCKHOLM:

► I nuntius erkebiskop Julio Murats' fravær kunngjør mgr. Giuseppe Commissio, nuntiaturets sekretær, at pave Frans har akseptert mgr. Berislav Grgić' søknad om avskjed som biskop-prelat av Tromsø, i henhold til can. 401 § 2. Den hellige far har utnevnt mgr. Erik Varden, biskop-prelat av Trondheim, til apostolisk administrator sede vacante av Tromsø stift.

BISKOP BERNT I. EIDSVIGS KUNNGJØRINGER FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME:

► **P. Piotr Pisarek** O.M.I. løses med virkning fra den 1. september 2023 fra embedet som sogneprest i St. Maria menighet i Askim.

► **P. Phu Thanh Nguyen** utnevnes med virkning fra den 1. september 2023 til sogneprest i St. Maria menighet i Askim.

BISKOP BERNT EIDSVIG OG BISKOP ERIK VARDENS KUNNGJØRING FOR HHV. OSLO KATOLSKE BISPEDØMME OG TRONDHEIM STIFT:

► **P. Ole Martin Stammestrø** utnevnes til biskoppelig vikar for synodalitet i Trondheim stift i 75 % stilling f.o.m. 1. oktober 2023. Utnevnelsen gjelder for ett år. Han fortsetter som stiftskapellan i Oslo katolske bispedømme i 25 % stilling.

Biskop Bernt fylte 70 år:

- VI KAN BARE MØTE GUD NÅ

Tirsdag 12. september ble biskop Bernt Eidsvig feiret av en fullsatt St. Olav domkirke under festmessen.

TEKST: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**

Etter messen samlet inviterte gjester, prester og ansatte i bispedømmets administrasjon seg til festlig 70-årsmottagelse i Menighetssalen i Akersveien. Det ble holdt flere hilsningsstaler, blant andre av dom Lukas Lorf-Wollesen, sr. Anne-Lise Strøm O.P., biskop Kari Veiteberg og generalsekretær i Caritas Norge, Martha Skretteberg.

Før feiringen hadde biskopen meddelt at han ikke ønsket noen gave til seg selv, men at de som ønsket det, kunne gi til Fondet for ny Olavsstatue i St. Olav domkirke, Oslo. Du kan fremdeles bidra ved å vippe til 816885 eller sette inn et beløp på konto 3000.15.11110. Merk giroen med «8640 Statue».

I et bursdagsintervju på katolsk.no var biskopen mer opptatt av å skue mot Kirkens fremtid enn bakover på sin egen:

– Nå ser vi en hang blant enkelte til å idealisere det 19. århundre; i reformasjonsårhundret

lengtet mange tilbake til det de mente var en ideell apostolisk tid. Men man behøver bare lese Paulus for å forstå at slik var det ikke. Hvis vi ikke møter Gud nå – og i den umiddelbare fremtid, så har vi simpelthen ikke noe møte med Ham. Vi kan ikke møte Gud i en annen tid enn vår egen, konstaterte biskop Bernt. •

Martha Skretteberg slutter i Caritas Norge

Med virkning fra 1. desember 2023 fratrer Martha Rubiano Skretteberg sin stilling som generalsekretær i Caritas Norge. Den profilerte lederen går til en ny stilling med ansvar for bevaring av regnskog, klima og migrasjon i det internasjonale Caritas-nettverket – verdens nest største humanitære aktør.

SIMONE WEIL:

Vårt behov for røtter

«Behovet for røtter er kanskje sjelens viktigste og mest undervurderte behov. Det er også et av de mest vanskelige å definere. Et menneske har en rot i kraft av sin virkelige, aktive og naturlige deltagelse i et fellesskap som bevarer levende visse skatter fra fortiden og visse forutanelser om fremtiden. At deltagelsen er naturlig, vil si at den kommer i stand av seg selv gjennom stedet, fødselen, yrket, omgivelsene. Hvert menneske har behov for å ha mange forskjellige røtter. Vi har behov for å motta nesten hele vårt moralske, intellektuelle og åndelige liv fra de miljøer som vi er en naturlig del av.»

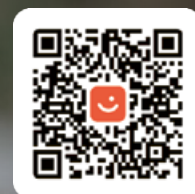
En prosatekst denne gangen. Simone Weil, som Georg Fredrik Rieber-Mohn refererer til i sine betraktninger i dette nummeret av St.Olav, var en fransk filosof av jødisk familie, som fra et agnostisk utgangspunkt orienterte seg mot kristendommen og ble sterkt inspirert av den kristne mystikk. Hun korresponderte både med dominikanerpateren Joseph-Marie Perrin og med den store katolske forfatteren Georges Bernanos om religiøse spørsmål. I Frankrike er det en fornyet interesse for den unge filosofen som bare ble 34 år. Den teksten vi bringer, er hentet fra *Sannhet for enhver pris. Simone Weils politiske filosofi*. Utvalg, oversettelse og kommentarer ved Torgeir Bygstad, Efrem forlag 2022.

Høstaksjonen 2023

Alle fortjener et verdig liv

Vil du hjelpe en
familie som sliter?

Gi nå

Vipps: 93084

Gavekonto:

8200.01.93433

merk høstaksjonen

 Caritas
Norge